

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anita Dolenc

RELIGIJSKI TOKOVI SODOBNE DRUŽBE: primer Mednarodne skupnosti
za zavest Krišne

Diplomsko delo

LJUBLJANA 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anita Dolenc

Mentor: doc. dr. Aleš Črnič

RELIGIJSKI TOKOVI SODOBNE DRUŽBE: primer Mednarodne
skupnosti za zavest Krišne

Diplomsko delo

LJUBLJANA 2007

Za izkazano razumevanje, ljubezen, podporo in pomoč pri izdelavi diplomskega dela se iskreno zahvaljujem krogu svoje družine in prijateljem, ki so mi kakorkoli pomagali in stali ob strani. Hvala Vam! Hvala tudi tebi, Tina, za intervju in doživetje tradicionalne vedske poroke.

RELIGIJSKI TOKOVI SODOBNE DRUŽBE: primer Mednarodne skupnosti za zavest Krišne

Religioznost se v sodobnih zahodnih družbah srečuje z izzivi, saj se spopada s sekularizacijo, individualizacijo ter institucionalno diferenciacijo. Biografija posameznika ni več pogojena z religijskimi aspekti, temveč je vedno bolj odvisna od njegovih lastnih izbir, želja in potreb. Individualizacija je namreč ključen proces, ki v vsakdanje življenje posameznikov prinaša spremembe. Posameznik znotraj tradicionalnih religij na ključna življenjska vprašanja ne najde več zadovoljivih odgovorov in se tako približa manjšim in bolj fleksibilnim novim oblikam religij. V 19. in zlasti 20. stoletju odkrije Zahod azijsko filozofijo, kar privede do zanimanja in prakticiranja azijskih religij. V 60-ih letih prejšnjega stoletja tako nastanejo novodobna religijska eklektična gibanja, ki v sebi združujejo elemente dveh ali več filozofij ter se do neke mere prilagajajo Zahodu že zato, da postanejo bolj sprejemljiva in razumljiva.

Ključne besede: družba, sekularizacija, posameznik, individualizacija, ISKCON.

RELIGIOUS STREAMS IN MODERN SOCIETY: an example, The International Society for Krishna Consciousness

Religiosity in modern countries of the Western Civilization is experiencing challenges due to its struggling with secularization, individualization and institutional differentiation. An individual's biography is no longer based on religious aspects but it is becoming more and more dependent on individual's own choices, wishes and needs. The individualization is a key process which brings changes to his everyday life. Within traditional religions the individual no longer finds satisfactory answers therefore he is approaching minor and more flexible new religious beliefs. In the 19th and 20th centuries the West has discovered Asian philosophy which has aroused great interest and has brought to practising of Asian religions. In the sixties of the past century modern religious eclectic movements have developed which encompass elements of two or more philosophies and which, to a certain extent, have been adapted to the Western Civilization, in order to be more acceptable and understandable.

Key words: society, secularization, individual, individualization, ISKCON.

KAZALO

1. UVOD	6
2. RELIGIJSKI TOKOVI SODOBNE DRUŽBE	8
2.1 Sekularizacija.....	10
2.2 Sekularizirana družba	12
2.2.1 Diferenciacija in avtonomizacija družbenih sfer	14
2.2.2 Avtonomni individuum	15
2.3 Desekularizacija / revitalizacija religije	17
2.4 Povratak svetega?	20
3. NOVA RELIGIJSKA GIBANJA.....	22
3.1 Opredelitev termina in njegova problematika	22
3.2 Značilnosti novih religijskih gibanj	25
3.3 Klasifikacija novih religijskih gibanj	27
3.3.1 Svet zavračajoča gibanja	27
3.3.2 Svetu pritrjujoča gibanja.....	29
3.3.3 Svetu prilagajoča se gibanja	30
4. MEDNARODNA SKUPNOST ZA ZAVEST KRIŠNE (ISKCON)	31
4.1 Hinduizem	31
4.1.1 Skupne točke hinduizma.....	34
a) Sveti spisi	34
b) Božanstva	35
c) Ideali	37
d) Doktrina.....	38
e) Obredje	42
4.2 Vajšnavizem	45
4.2.1 Gaudijski vajšnavizem.....	46
4.3 BHAGAVAD-GITA	48
4.3.1 Bhagavad-gita, kakršna je	49
4.4 Ustanovitelj ISKCON-a: in njegov razvoj.....	53
4.5 ISKCON v Sloveniji : Skupnost za zavest Krišne.....	57
5. ZAKLJUČEK	60
6. LITERATURA	62
7. PRILOGA	67

1. UVOD

Kako izkusiti Boga v današnjem času? Razmišljanje oziroma odgovor na to vprašanje bom skušala podati na straneh diplomskega dela, ki je pred vami. Zdi se, da v današnjem drvečem svetu ni več prostora za Boga. Slednjega naj bi namreč nadomestila znanost, razvoj, udobje materialne blaginje in napredek. Pričakovanja, želje in upanja človeštva pa stremijo k nečemu več. Kakor da v materialni naravi sreče v pravem pomenu besede in v vsej njeni polnosti ne moremo izkusiti. Mogoče jo sicer lahko, vendar le v obliki hitro minljivih občutenj, puhlih ter praznih občutkov sreče. Materialna sreča je namreč minljiva in hitro spremenljiva. V svojem upanju in v svojih željah, pa posameznik išče več. Globoko v njem je slutnja po obstoju nečesa veličastnega, skrivnostnega, nadnaravnega. Slutnjo, pravijo člani Mednarodne skupnosti za zavest Krišne, je potrebno le prebuditi, obuditi in zaživeti z njo. Bog je v globini slehernega od nas in je najgloblji razlog vsake človeške eksistence. Če ga potrdimo kot cilj in skrivnostni temelj našega življenja, po mnenju pripadnikov obravnavanega gibanja najdemo globlji in pravi smisel našega obstoja in bivanja.

V diplomskem delu se bom ukvarjala z vprašanjem duhovnosti v dandanašnjem času. Predstavila bom drugačen, morda za nekatere alternativen način iskanja odgovorov na mnoga vprašanja, ki se nam kot posameznikom, vrženim v materialni svet, vedno bolj porajajo. Na vprašanje, kako živeti in biti srečen v sodobnem svetu, bom ponudila odgovor Mednarodne skupnosti za zavest Krišne. V Sloveniji je bilo leta 1983 gibanje uradno registrirano kot verska skupnost pod imenom Skupnost za zavest Krišne.

Diplomsko delo je razdeljeno na uvod, tri poglavitne sklope s podpoglavji, zaključek in priložo. V prvem sklopu (Religijski tokovi sodobne družbe) se ukvarjam z vprašanjem obstoja religije dandanes, razmišljam o sekularizacijski tezi ter o prestrukturiranju in preoblikovanju oblik religije. Govora je tudi o modernem posamezniku, procesih racionalizacije, individualizacije in družbene diferenciacije. Drugi sklop (Nova religijska gibanja) zajema široko paleto predstavitvenih dejstev, kot so npr. opredelitev pojma in njegova problematika, bistvene značilnosti ter klasifikacija tovrstnih gibanj. Kot eno najbolj izpostavljenih novih religijskih gibanj pri nas v tretjem sklopu predstavim Mednarodno skupnost za zavest Krišne, ki je okolju in javnosti s svojo relativno stopnjo eksotičnosti dokaj prepoznavna. Samo Gibanje se na Zahodu pojavi po 2. svetovni vojni, natančneje leta 1966 v New Yorku, svoje korenine pa razprostira v starovedsko tradicijo in hinduizem. Na Zahodu

se je po drugi svetovni vojni pojavila množica religijskih skupin, ki reinterpretirajo dominantne religije ali črpajo ideje iz azijske ali pozabljene tradicije Zahoda. Že vse od začetkov pa so bile tovrstne skupine magnet zlasti za mlad, relativno dobro izobražen srednji sloj. V tem sklopu diplomskega dela podam analizo Mednarodne skupnosti za zavest Krišne, jo umestim v hindujsko tradicijo vajšnavizma oz. gaudija vajšnavizma ter pišem o organizaciji, doktrini, obredih, etiki in vsakdanjem življenju pripadnikov skupnosti.

Oblikujem osnovni hipotezi, kateri predstavljata rdečo nit pričujočega dela:

hipoteza 1: Intenzivne družbene spremembe se odražajo tudi na področju religije kot enem izmed relativno avtonomnih družbenih sfer sodobne družbe,

hipoteza 2: Posameznik znotraj okostenelih tradicionalnih religij na življenjska vprašanja ne najde več zadovoljivih, pravih in celovitih odgovorov ter se tako približa manjšim in bolj fleksibilnim novim oblikam religij.

Diplomsko delo je razdeljeno na teoretični in empirični del, ki sestoji iz polstrukturiranega intervjuja s pripadnico Skupnosti za zavest Krišne in pogovorov z drugimi člani gibanja, opazovanja na obiskih predavanj duhovnih učiteljev, večernih programov in nedeljskih srečanj v ljubljanskem templju. Kot posebno doživetje pa se mi je zapisal tradicionalni obred vedske poroke.

Namen pričujočega dela je razmišljanje o izzivih nove religioznosti. Porajajo se mi naslednja vprašanja: Kaj pripelje posameznika do konzumiranja novih oblik religijskih praks in ali mu tradicionalne religije ne dajejo več pravih odgovorov na temeljna življenjska vprašanja? Mar so t.i. »velike religije« le še okostenele institucije predmoderne? Kakšno vlogo ima posameznik pri procesih modernizacije družbe na religijskem področju? Skozi diplomsko delo bom skušala odgovoriti na zastavljena vprašanja, predstaviti ISKCON in slednjega umestiti tako v procese sekularizacije kot tudi revitalizacije religije. V zadnjem delu, v prilogi, beremo intervju pripadnice ISKCON-a, ki govori o svoji izbiri, življenjski zgodbi, načinu življenja, načelih, filozofiji in doktrini obravnavanega gibanja.

2. RELIGIJSKI TOKOVI SODOBNE DRUŽBE

V današnjem svetu se srečujemo s pojavi modernizacije, racionalizacije, individualizacije ter sekularizacije. V modernem, sodobnem svetu smo soočeni z množico izbirnih vsebin, ki naj bi naš svet izpolnjevale in mu dajale smisel. V množici izbir pa se posameznik lahko kaj kmalu počuti izgubljen, dezorientiran, nemočen in konfuzen. Neskončne izbire, ki postavljajo v posameznikovem življenju novo dimenzijo bivanja, postanejo lahko kaj kmalu vsiljive in nezaželene. Nič več ni, kot je bilo v predmodernih družbah, ko je bila življenjska pot posameznika premodoločena in jasno načrtana. Dandanes je posameznik vpet v procese izbire na vseh družbenih področjih, tako na ravni vsakdanjega življenja, v poslovnem ter zasebnem življenju, na intimnem področju, kot tudi na področju religije. Posamezniku se namreč tudi na religijskem trgu ponuja pester izbor vsebin, katere si lahko prosto izbira ter določa. Religijska identiteta posameznika ni več jasno določena, saj si jo slednji glede na svoje potrebe in zahteve prosto izbira na izredno raznolikem religijskem tržišču.

Na tej točki velja morda omeniti pojav novih religijskih gibanj (v nadaljevanju NRG), ki so se konec 60-ih let 20-ega stoletja pojavila na Zahodu. Slednja so se namreč precej dobro zasidrala na religijskem tržišču, kar lahko štejemo kot dokaz prestrukturiranja in ne izginjanja religije. Tu lahko postavimo sekularizacijsko tezo pod vprašaj, saj s pojavom NRG religija ne izgublja na pomenu, temveč lahko govorimo o njenem preoblikovanju. S pojavom NRG se namreč pomen religije ne zmanjšuje, spremeni pa se njena pojavnostna oblika. Religija tako postane bližja posamezniku - potrošniku, kateri si svojo religijsko identiteto prosto kreira na pestrem religijskem trgu.

Verske institucije resda izgubljajo na pomenu ter vplivu na različnih področjih človekovega življenja, vendar bi težko trdili, da religiji ljudje na splošno ne pripisujejo več velikega pomena. Strinjamo pa se lahko, da religija v sodobnem svetu ne igra več enake vloge kot v preteklosti, saj vedno več posameznikov, zlasti mlajših generacij, odgovore na svoja vprašanja išče zunaj tradicionalnih, uveljavljenih t.i. »velikih religij«.

Poraja se mi vprašanje, povezano z dogajanjem v družbi, in sicer kaj se dogaja z družbo oz. znotraj nje, da smo priča tako velikim in pomembnim religijskim spremembam? Zakaj prihaja

na eni strani do sekularizacije, do upada pomena religije ter slabljenja moči cerkve kot institucije in na drugi do revitalizacije oz. refundamentalizacije religije? Kako gre lahko razumeti pojav NRG na Zahodu ter zakaj se gibanja pojavijo ravno v drugi polovici 20. stoletja?

Ob začetku diplomskega dela se je torej smiselno osredotočiti na širši družbeni okvir dogajanj na področju religije sodobne družbe. Kot skupen izraz za modernizacijo družbe s stališča religije se v sociologiji uveljavi že omenjen pojav sekularizacije, ki v grobem označuje proces, v katerem religija izgublja svoj vpliv na različnih področjih družbenega življenja (Giddens 1997: 465). Razloge za to gre iskati v dveh temeljnih procesih, katera sta pomembno zaznamovala moderno družbo. Prvi je proces racionalizacije, drugi pa proces družbene diferenciacije in individualizacije. Religije ter religijske institucije v diferencirani moderni družbi namreč predstavljajo le eno izmed relativno avtonomnih družbenih sfer ter tako izgubljajo neposreden vpliv na celoto družbenega življenja.

Nedvomno se v zadnjih desetletjih v zahodnih državah na področju religijskega dogajajo drastične spremembe. O njeni neprisotnosti v življenju modernega posameznika ne gre govoriti, vendar pa prihaja do pojavov transformacije ter revitalizacije religije, kar govori v prid sekularizacijski tezi. Mnogi sociologi se namreč z njo ne strinjajo. Tu velja omeniti Durkheimove funkcionaliste, ki religijo interpretirajo kot enega izmed funkcionalnih predpogojev družbe. Družba po njihovem mnenju brez religije ni možna. Potemtakem lahko govorimo kvečjemu o spreminjanju načina obstoja in oblik religije, ne pa o njenem izginjanju. Temu v prid govorijo tako povratek svetega, revitalizacija religije kot tudi proces desekularizacije. Prav tako Kerševan govori o pluralizaciji religije in oblik njenega obstoja, ne pa o njeni odpravi iz družbenega življenja (Flere in Kerševan 1993: 154–159). Luckmann pa ključni učinek sekularizacije vidi v umiku religije iz jedra družbene strukture ter naselitev v posamezniku samem (Luckmann 1997).

Kaj se torej dogaja v individualizirani družbi, kar privede tudi do individualno artikulirane religioznosti, katere temeljni objekt in subjekt je posameznik? Kot odgovor na to vprašanje morda lahko ponudimo tezo premika narave vrednot. Govorimo lahko o velikem obratu v individualizem, kjer gre za zavrnitev nevprašljive dolžnosti do tradicionalno označene morale ter premik k bolj individualizirani etiki vsakdanjega življenja. Do zdaj uveljavljene norme skupinskega vedenja ter stare predstave o kolektivnih dolžnostih postopoma izginjajo. Za

področje dela, družine ter politike je značilen rastoč individualizem ter razpad starih struktur reda, katere so prejšnjim generacijam predstavljale trdno usmeritev na življenjski poti. Stare predstave o lojalnosti in kolektivnih dolžnostih izginjajo, uveljavlja pa se nova individualizirana etika vsakdanjega življenja (Ule 1995).

2.1 Sekularizacija

Ob razmišljanju o religiji v sodobni družbi ne moremo mimo pojma sekularizacija. Izraz se je v zgodovini začel uporabljati v 17. in 18. stoletju in sicer s sekularizacijo cerkvenega imetja, odvzemom oz. prevzemom cerkvenih posestev s strani države ali posvetne osebe. V sociologiji religije pa se je uveljavil kot pojem, opisujoč procese in učinke modernizacije na religijskem področju. Gre torej za proces modernizacije družbe na področju religije ter za spremembe, nastale ob tem procesu. Za razlago procesov sicer lahko uporabimo tudi druge izraze, kot so npr.: razcerkvenjanje, dekristianizacija, laizacija in desakralizacija, a so slednji primerni le za razlago določenih vidikov ter značilnosti dogajanja, ne pa celotne, kompleksne situacije (Flere in Kerševan 1995: 122).

Sekularizacijska teza, o kateri bo še govora v nadaljevanju, je odvisna od razumevanja razmerja med religijo in moderno družbo, v grobem pa gre pri sekularizaciji za naslednje spremembe oz. procese (Flere in Kerševan 1995):

- zmanjševanje oz. celo izginjanje nekdanj odločilnega vpliva religijskih institucij, zlasti cerkva, na druge institucije in področja (primer ločitve države in cerkve, laizacija šolstva, sodstva ter umetnosti...);
- zmanjševanje navezanosti posameznika na cerkve in verske skupnosti (kar je razvidno pri nižji udeležbi in sodelovanju pri cerkvenih obredih, manjšem številko cerkvenih porok, krstov, pogrebov, neupoštevanje norm in vrednot verske skupnosti...);
- zavračanje oz. nesprejemanje tradicionalnih verskih predstav in naukov ter redukcija, selekcija in kombinacija verovanj različnih izvorov oz. različnih verskih in drugih miselnih tradicij;

- spremembe znotraj cerkva kot način prilagajanja vsebin in načinov delovanja drugim institucijam ter opuščanje posebnih religijskih dejavnosti (primere zasledimo zlasti v ZDA kot v okolju religijskega pluralizma ter ustavne ločenosti države in cerkve, kjer cerkve krepijo socialne in družabne funkcije ter tudi prevzemajo moderne medijske prijeme propagande).

Tako na religijskem področju ob procesu modernizacije avtorja opažata spremembe na naslednjih štirih področjih:

- raven družbene strukture;
- raven odnosa med posameznikom in religijskimi institucijami;
- raven družbene zavesti oz. kulture;
- raven sprememb znotraj cerkva in cerkvenih institucij.

Prva sprememba, zmanjševanje oz. izginjanje vpliva religijskih institucij, se dogaja na ravni družbene strukture, kjer gre za proces osamosvojitve različnih področij izpod jarma religije in religijskih institucij. Omenim naj tudi proces avtonomizacije, proces funkcionalno vedno bolj diferenciranih področij in institucij moderne družbe. Avtonomizacija se dogaja tudi na samem tradicionalnem religijskem področju in tako se znotraj njega oblikujejo vedno bolj diferencirane in specializirane cerkvene institucije.

Druga sprememba, zmanjševanje navezanosti posameznika na cerkve in verske institucije, se odvija na ravni odnosov oz. relacij med posameznikom ter religijskimi institucijami, pri čemer gre za vedno večjo stopnjo avtonomije posameznika. Slednji je vedno bolj svoboden in avtonomno odloča o vstopu v določeno versko skupnost. Posameznik tako na avtonomnem religijskem področju prosto izbira med različnimi verskimi institucijami.

Tretjo spremembo, zavračanje oz. nesprejemanje tradicionalnih verskih predstav in naukov, je opaziti na ravni družbene zavesti oz. kulture. Posameznik si svojo religijsko identiteto samostojno kreira, selekcionira ponudbo ter medsebojno povezuje različne delce religijskih in drugih institucij. Poudarek je na posameznikovi svobodni odločitvi kreiranja njemu primerne religijske identitete ter na njegovi zavesti izbiranja tistih religijskih vsebin, ki ga dopolnjujejo in gradijo v svobodnega in avtonomnega člana sodobne družbe.

Četrta sprememba, sprememba znotraj cerkva, pa je razvidna v spremembah znotraj samih cerkva in verskih skupnosti. Te spremembe naj bi se prilagajale položaju avtonomnega, svobodnega posameznika moderne družbe ter tako odgovarjale na obravnavane spremembe procesa sekularizacije. Govorimo o spremembah religijskih norm in njihovih interpretacij ter same teologije, kar vodi k nadaljnji notranji diferenciaciji posameznih religijskih institucij. Tako nastajajo novi, relativno avtonomni podsistemi znotraj cerkva oz. verskih skupnosti (Flere in Kerševan 1995).

2.2 Sekularizirana družba

Ključni karakteristiki sekulariziranih družb sta:

- diferenciacija in avtonomizacija družbenih sfer moderne družbe;
- samozavest avtonomnega in svobodnega posameznika.

Prav posameznik je osrednji lik sodobne, moderne družbe. Sekularizirana, moderna družba je torej družba z omenjenima ključnima karakteristikama. Proces societalizacije (podružbljenje) in racionalizacije pa omenjena ključna aspekta medsebojno prepletata, dopolnjujeta in povezujeta.

Pri procesu societalizacije gre za prehod iz skupnosti v kompleksno, odprto družbo¹, kjer je področje religije le eno izmed ostalih relativno avtonomnih sfer sodobne družbe. V tradicionalni družbi je bil posameznik zavezan k določenim religijsko utemeljenim ritualom, vrednotam in proceduram življenjske poti, dandanes pa temu ni več tako. Posameznik ni več v podrejenem položaju verskim skupnostim oz. širši družbi, kar je imelo v predmodernih družbah glavno funkcijo določanja norm racionalnega obnašanja. Majhno in trdno povezano lokalno skupnost zamenja široko in odprto družbeno okolje z neskončnimi možnostmi izbir, tudi religijskih. Posameznika tako vedno bolj določa industrija, svetovna trgovina, birokracija države in kompleksnost urbanega. V diferenciranih modernih družbenih sistemih posameznik ni več tako podrejen skupnosti, a tudi ne uživa njene podpore.

¹ Prehod v smislu Tonniesovega razlikovanja med skupnostjo (Gemeinschaft) in družbo (Gesellschaft). Skupnost temelji na konsenzu, soglasju, običajih, navadah in religiji, Gesellschaft pa predstavlja družbo s formalnimi pravili, zakonodaji in javnem mnenju.

Racionalizacija kot proces širjenja racionalnega delovanja se pojavi tudi na področju religije. Kot bistveno sestavino in gonilo modernizacijskih procesov jo obravnava sociolog Max Weber. Slednji razlikuje med »smotrno racionalnem« in »vrednostno racionalnem« delovanju (Weber v Flere in Kerševan 1995: 127). Smotrno delujemo, če svoja dejanja tehtamo, kalkuliramo in selekcioniramo glede na posledice doseganja določenega cilja. Vrednostno pa, če svoja dejanja oz. posledice le-teh, selekcioniramo glede na določene vrednote in delujemo v skladu z njimi. Medtem ko neracionalno delovanje vodijo zgolj čustva oz. slepo sledenje tradicionalnim normam in vzorcem. Zaradi različnih družbenih ciljev in vrednostnih sistemov lahko proces racionalnega delovanja pripelje do konfliktov in napetosti. Kar je z vidika določene vrednote racionalno, je namreč lahko z vidika druge ravno nasprotno. Napetosti se tako pojavljajo tudi na obravnavanem področju, na področju temeljnih vrednot in končnih ciljev.

Weber je na specifičen način definiral odnos med posameznikom, njegovim racionalnim življenjskim stilom ter družbo in njeno racionalnostjo posameznih sfer. Definiral je tudi pogoj hitrejše racionalizacije in celovitega racionalnega življenjskega stila posameznika: odmik konkurence med religijsko racionalnostjo ter racionalnostjo na ostalih področjih družbenega življenja. Avtor trdi, da je prav ta odmik oz. ločenost religijske racionalnosti in racionalnosti drugih družbenih sfer dosežek evropskega in severnoameriškega protestantizma, zlasti kalvinizma.² V delu *Protestantska etika in duh kapitalizma*, avtor preučuje odnos med vzponom določenih oblik protestantizma in razvojem zahodnega industrijskega kapitalizma ter dokazuje, da je v določenih okoliščinah religija tista, ki vodi k družbenim spremembam. Religija po Webrovem mnenju lahko dolgoročno povzroči spremembe v družbi. Kapitalizem naj bi se razvil prvotno na območjih, kjer je bil protestantizem vpliven, slednji naj bi torej vzpodbujal in pospeševal razvoj kapitalizma. Protestantska etika, ki omogoči kalvinistom, da sami sebe prepričajo, da so med izvoljenimi, se pojavi v 17. stoletju v Zahodni Evropi. Gre za asketsko etiko s strogo samodisciplino, odrekanjem užitkov ter preprostim življenjskim stilom. Protestanti so trdo delali s ciljem pridobivanja financ in uspeha v poklicu, kar naj bi pomenilo usmiljenje in naklonjenost pred obličjem Boga. Nastrojeni so bili proti lenarjenju, preveliki količini spanja, zabavi, užitkom in med drugim tudi gledališču, saj vse to odvrča

² Doktrina predestinacije in kalvinistični protestantizem izvirata iz verovanja Johna Calvina iz 17. stoletja. Calvin je menil, da obstaja skupina izvoljenih, predestiniranih za nebesa. Bog naj bi jih izbral že pred njihovim rojstvom in jim določil mesto v nebeškem kraljestvu ne glede na njihovo delovanje na zemlji. Weber omenja psihološki problem kalvinistov, saj slednji niso vedeli ali spadajo med izvoljene ter tako trpijo zaradi negotovosti in trdo delajo bolj v smislu prepričanja samih sebe, kot pa pridobitve prostora v nebesih. Prav njihova razlaga predestinacije kalviniste pripelje k kapitalizmu.

posameznika od njegovih dolžnosti. Po avtorjevem mnenju, lahko izvore duha kapitalizma, katerega bistvo je lov za dobičkom in njegovo oplajanje, najdemo v etiki asketskega protestantizma. Služenje denarja tako dobi poslovne in religiozne motive. Način življenja asketskega protestanta vodi k akumulaciji kapitala in njegovemu množenju ter tako ustvari pogoje zgodnjega podjetništva, ki se uveljavi pri vzpostavljanju kapitalistične družbe.

2.2.1 Diferenciacija in avtonomizacija družbenih sfer

Družben razvoj je bil, kot pravita Flere in Kerševan (1995), že od začetkov sociologije interpretiran kot proces naraščajoče družbene razčlenjenosti in kompleksnosti. Esenca tega procesa je bila prav gotovo naraščajoča delitev dela, ki je bila povezana s procesi razvoja birokratizacije, trgovine, urbanizacije in industrializacije. V začetku preučevanja je bil družbeni razvoj definiran kot evolucionistična predstava rasti živega organizma³, kjer naj omenim funkcionalista⁴ Spencerja in Durkheima ter njegovo organsko solidarnost družbe z visoko stopnjo delitve dela. Durkheim razlikuje predindustrijsko in industrijsko družbo, saj je v prvi nizka stopnja družbene diferenciacije, družbena solidarnost pa temelji na podobnosti med člani družbe. Uniformiranost posameznike povezuje v strjeno skupnost z mehansko solidarnostjo. Za industrijsko družbo pa je značila organska solidarnost, katera temelji na razlikah. Poklicne vloge in dejavnosti so različne in specializirane, a vse delujejo v dobro celote. Marx ob delitvi dela govori o odtujenosti in ločevanju članov družbe, medtem ko Durkheim govori o povečanju soodvisnosti članov družbe ter utrjevanju družbene solidarnosti. Kljub temu pa pravi, da specializacija delitve dela in hitro širjenje industrijske družbe ogrožata družbeno solidarnost, saj stremita k ustvarjanju anomalije, popolne breznormnosti.

Durkheim religijo priznava za funkcionalni predpogoj obstoja družbe in za integracijski faktor funkcionalno diferencirane družbe. Religija je tako močan integrator s funkcijo krepitve

³ Zgodnji funkcionalisti družbo analogno primerjajo z organizmom, kakor je človeško telo. Funkcionalisti družbo primerjajo s sistemom, medsebojno povezanih delov, ki skupaj tvorijo celoto. Enota analize je tako družba, njene dele pa razumejo glede na odnos do celote. Tako je potrebno za razumevanje delovanja nekega organa v telesu, poznati njegov odnos do ostalih delov ter doprinos k delovanju organizma kot celote. Tako kot organizem, ima tudi družba določene potrebe za obstoj in te morajo biti zadovoljene.

⁴ Funkcionalizem je bil v štiridesetih in petdesetih letih 20. stoletja prevladujoča sociološka teorija v ameriški sociologiji. Opazimo ga v delu Avgusta Comta (1798–1857) ter Herberta Spencerja (1820–1903), dveh utemeljiteljev sociologije, razvija ga Emile Durkheim (1858–1917) ter izpopolni Talcott Parsons (1902–1979).

temeljnih vrednot družbe. Različni družbeni sistemi so potemtakem povezani z enakimi temeljnimi vrednotami. V družbah z visoko razvito stopnjo delitve dela imajo po omenjenem avtorju kolektivne predstave, katerih jedro so prav religijske, manjšo vlogo pri »organski družbeni solidarnosti«. V predmodernih družbah z »mehansko družbeno solidarnostjo« pa so posameznike družile skupne kolektivne predstave in norme, stopnja družbene delitve dela pa je bila bistveno manjša (Durkheim 1970: 1992).

»Družba ne more biti več dojeta z enega samega dominantnega gledišča. Njeno dinamiko lahko pojasnujemo le z dejstvom, da so funkcionalni sistemi politike, ekonomije, znanosti, prava, izobraževanja, vzgoje, religije, družine itd. postali relativno avtonomni in vzajemno predstavljajo drug za drugega svoje okolje« (Luckmann v Flere in Kerševan 1995: 131).

Dandanes torej družbe zaradi njene visoke stopnje diferenciacije in avtonomizacije družbenih sfer ne moremo več definirati le z enega stališča oz. gledišča. Preko naraščajočega procesa delitve dela narašča tudi število družbenih institucij ter specializiranih vlog, zlasti poklicnih. V tem smislu lahko sekularizacijo razumemo kot poseben vidik širšega procesa dehierarhizacije družbenih sfer, avtonomizacije ter diferenciacije. V predmodernih družbah naj bi religija v družbeni hierarhiji prepričljivo odigrala osrednjo vlogo, saj je nudila temeljni vrednostni sistem ter posameznikom določala življenjsko zgodbo. Religija je tako življenju podarjala smisel, nudila zavetje in bila osrednji steber družbenega življenja.

2.2.2 Avtonomni individuum

Posameznika v modernih družbah najdemo v množici visoko diferenciranih družbenih sfer, raznolikih institucij na raznovrstnih področjih, v različnih vlogah in položajih. Obkrožen je z množico izbir in le-te se mu odpirajo tudi na religijskem področju. Na slednjem posameznik kot avtonomni subjekt svobodno izbira med pestro ponudbo religijskih vsebin ter si prosto kreira svojo religijsko identiteto. Vedno bolj se namreč odloča na podlagi lastne presoje in lastno zgrajenega hierarhičnega vrednostnega sistema. V raznolike institucije in družbene vloge se tako vključuje na podlagi lastne izbire, njegova participacija pa je lahko le delna in bolj ali manj začasnega značaja. Tudi identifikacija z določeno družbeno vlogo je tako temu primerna-delna, pa tudi njegova identiteta je bolj ali manj začasna in parcialna.

Vloga posameznika sodobnega sveta je torej oblikovanje lastne biografije, saj vpliva nekdanje odločilne institucije religije ni več zaznati. S tem pa se povečuje tudi tveganje⁵, ki ga moderna družba prinaša s seboj. Posameznik preko izbiranja prijateljev, družbenih vlog, poklicev, politične in verske opredelitve prosto definira svojo življenjsko zgodbo. V predmodernih družbah pa, kot je bilo že omenjeno, temu ni bilo tako.

Avtonomni posameznik se dvigne iz ruševin okostenelih, tradicionalnih, t.i. »velikih religij«, za katere se zdi, da ne zadoščajo več potrebam modernega subjekta. Posameznik, prost spon zahtev in norm tradicionalne družbe, je tako korelat visoko diferencirane post ali pozne moderne družbe. Posameznik je tako objekt kot tudi subjekt religije v moderni družbi. Po eni strani je svobodni, avtonomni in abstraktni posameznik izraz desekralizirane družbe, njenih institucij, struktur, vrednot ter norm, po drugi pa se kategorija svetega v družbene sfere ponovno vrača preko pomenov, ki jih individuum dodeljuje preko iskanja svoje religijske identitete in smisla obstoja eksistence. Osvobojen posameznik je tako znak umika in ponovnega povratka svetega na različna področja družbenega življenja. Govorimo lahko o posameznikovi svobodni izbiri, njegovi avtonomni gradnji biografije in v tem smislu tudi o potrošniškem konzumiranju svetega. Njegov odnos do religijskih kategorij in institucij je namreč selektiven in celo potrošniški.

⁵ Družba tveganja v Beckovem smislu kot sestavina moderne. Družbene spremembe, neskončnost možnosti izbir v življenja modernega subjekta vnaša poleg pozitivnih strani tudi negativno plat tveganja. Več v Beck, Ulrich (1992): *Risk Society: towards a new modernity*. London, Newbury Park, New Delhi: Sage

2.3 Desekularizacija / revitalizacija religije

Vprašanje sekularizacije sodobnih družb in debata okrog tega vprašanja je aktualna že v drugi polovici 70-ih let, še bolj pa v 80-ih letih prejšnjega stoletja. Govorilo naj bi se proti dokončnemu procesu sekularizacije sodobnih, modernih družb. Odvijajo se namreč določeni procesi, ki naj bi govorili proti zmanjševanju vpliva religijskega ter nakazovali na pojav revitalizacije religije v sferah sodobne družbe. V 19. stoletju je v veliki meri prevladovala ideja, da bo tako rast znanosti kot tudi industrializacija, pripeljala do sekularizacije. Avgust Comte govori o treh fazah človeške zgodovine⁶, Emile Durkheim se ne strinja o popolnem propadu religije, a pričakuje upad njenega pomena v industrijski družbi⁷, Max Weber govori o postopni eroziji religioznega preko racionalizacije⁸, religija pa po Karlu Marxu opravičuje neenakost razredne družbe, s pojavom brezrazrednega komunizma bi tudi religija izginila, saj ne bi imela nobene vloge več.

Flere in Kerševan (1995: 140–148) določita štiri kazalce, ki naj bi nakazovali pojav revitalizacije religije v sodobnih družbah:

- vztrajnost ljudske religioznosti (ljudska verovanja in ljudska pobožnost);
- naraščanje religioznosti v 80-ih letih 20. stoletja;
- pojav nove religioznosti in novih religioznih gibanj;
- izrazi nove politizacije religije (religiozni fundamentalizem, civilna religija).

Izraz ljudska religioznost ima svojo zgodovino, gre pa za dve vrsti religijskih pojavov, in sicer pojav ljudskih verovanj ter ljudske pobožnosti. V prvem primeru najdemo verovanja tradicionalnih, kmečkih okolij z velikim vplivom oz. deležem predkrščanskih vsebin in oblik, z njihovim preučevanjem, s čimer so se ukvarjali predvsem etnologi.

⁶ V prvi, teološki fazi prevladujejo religiozna prepričanja in vraževernost, v metafizični fazi prevladuje filozofija in je pomen religioznega že oslaben ter tretja, pozitivna faza brez religioznega mišljenja s popolno prevlado znanosti.

⁷ V industrijski družbi z visoko stopnjo specializacije delitve dela, religija kot integrator družbe nekaj svoje pomembnosti izgubi ter družbeno solidarnost do določene mere zagotavlja izobraževalni sistem in ne religiozni rituali, značilni za bolj preproste, predindustrijske družbe.

⁸ Ljudje se bodo vedli manj emocionalno in v skladu z racionalnim prizadevanjem doseganja ciljev.

Gre torej za predkrščanske oblike, ki so živele in bile prakticirane med ljudmi izven cerkve in cerkvene religije. V primeru ljudske pobožnosti pa gre za npr. uvedbo romanj, procesij in slavljenja svetnikov s ciljem približati religijo in religijske potrebe preprostem verniku. Poudariti velja, da nosilci ljudske religioznosti niso cerkve in verske skupnosti, ampak nosilci različnih sfer družbenega življenja, npr. družina, krajevna skupnost, poklicne skupine, družbeni sloj...

Opazen je pojav ohranjanja in oživljanja različnih religijskih praznovanj, povezanih predvsem s krajevnimi ljudskimi pobožnostmi. Uporabimo lahko izraz »praznična religioznost« ali »religiozna prazničnost«, ki se realizira ob božičnih in velikonočnih praznikih, krstu in birmi, različnih krajevnih, družinskih in osebnih praznovanj, vezanih na kult svetnikov. Za vernike ostajajo privlačna razna romanja in romarska središča, medtem ko se cerkve soočajo z vse manjšim obiskom svetih maš, manjšo stopnjo religijske participacije, sodelovanjem in dejavnostmi vernikov, upadom števila posameznikov, ki se odločajo za duhovne poklice...

Avtorja opazata naraščanje religioznosti v 80-ih letih prejšnjega stoletja, zlasti v primerjavi s 60-imi in 70-imi leti. Ljudska religioznost pokaže na trdoživo vztrajnost nekaterih verovanj in religioznih praks, opazni pa so tudi naraščajoči kazalci cerkvene religioznosti⁹.

O tretjem kazalcu revitalizacije, »novi religioznosti«, bo veliko govora v nadaljevanju, tako da na tem mestu morda le droben oris tovrstnega pojava. Gibanja nove religioznosti so bila opazna, ker so se v 60-ih letih 20. stoletja pojavila na novo, v modernih, sekulariziranih, zahodnih družbenih okoljih, najprej v ZDA in nato v zahodni Evropi, sprva v velikih mestih. Prisotna so bila pretežno v srednjem družbenem sloju prebivalstva, zlasti med mladimi, opazna pa zaradi svoje poudarjene drugačnosti, eksotičnosti (npr. Hare Krišna z obritoglavci, v belih in žafranastih oblekah) in konfliktnih situacij¹⁰. O opredelitvi, značilnostih, doktrinarnih osnovah in spremembah pojava novih religijskih gibanj, pa kot že rečeno, v nadaljevanju.

⁹ Več v Flere, Sergej in Kerševan, Marko (1995): *Religija v(sodobni) družbi: uvod v sociologijo religije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče

¹⁰ Npr. množični samomor z zastrupitvijo približno 1000-ih članov ameriškega Templja Ljudstva, leta 1978 v Gvajani v Južni Ameriki. Gibanje z radikalno marksistično filozofijo v Kaliforniji ustanovi in vodi Jim Jones, na katerega so mnogi člani prenesli svoje premoženje. Sčasoma sekta postane popolnoma izolirana in se preseli v »Jonestown« v pragozd Gvajane z namenom vzpostavitve komune.

Pri novi politizaciji oz. socializaciji religije gre za pojav ponovne socializacije religije, znotraj tega pa ponovne politizacije religije. Gre za debato okrog vprašanja sekularizacije oz. osvobajanja različnih družbenih področij od religije. Pojavlja se namreč nasprotovanje tezi sekularizacije kot izginjanju socialnih funkcij religije. Sem sodita pojava civilne religije in fundamentalističnih gibanj, ki naj bi zreducirana na oblike in vsebine, legitimirala temeljne družbene institucije, norme in vrednote. Fundamentalistična gibanja se za razliko od civilne religije pojavljajo znotraj tradicionalnih cerkvenih religij. Nosilci prvega pojava so družbene in nacionalne institucije, naslovniki pa državljani in pripadniki nacije. Gre za integracijo neke družbe, praviloma nacionalne države, preko temeljnih, skupnih moralnih vrednot, tudi religijskih ritualov, simbolov in predstav, ki te vrednote in norme legitimirajo in so tako sprejemljivi za vse ljudi. Tako se tudi znotraj sfere civilne družbe in države v modernih družbah pojavlja religiozno¹¹.

Gre za nov način obstoja religije, za pojav civilne religije, ki ne nasprotuje in ne izključuje obstoječih cerkvenih religij in njihovih institucij. Gre za novo plast religijskega v sodobnih družbah. Civilna religija namreč predpostavlja, da zgodovinske cerkvene religije, pa tudi novodobna religijska gibanja zaradi njihove univerzalne ali parcialne avtonomije družbenih legitimacijskih in integracijskih funkcij ne zmorejo opravljati. In prav za te funkcije se je uveljavila civilna religija kot nov način obstoja religioznega.

Pri fundamentalizmi gre za zavestno odločitev ponovne uveljavitve religije takšne, kakršna je bila osnovana. V sodobnih družbah so fundamentalistična gibanja sicer lahko uperjena proti obstoječim cerkvenim tradicijam, vendar delujejo v okviru njih. Gre za iskanje veljavnih odgovorov na temeljna, fundamentalna vprašanja življenja, morale in vrednot, najdejo pa jih v svetih tekstih, v istem temelju kot osnovna verska spoznanja. Odgovore fundamentalisti sprejemajo kot absolutno veljavne, dobesedno resnične in obče veljavne, saj ne razlikujejo oz. težijo k nerazlikovanju ravni sporočil svetih tekstov¹². Fundamentalistične oblike resocializacije in repolitizacije religije so pojav modernega sveta, saj nastajajo v tovrstnem okolju in se soočajo z modernim razvojem, njegovimi posledicami, prednostmi in slabostmi.

¹¹ Npr. preko sprejemanja vrednot, kot so ljubezen, svoboda, nenasilje, enakost, uporaba religijskih simbolov oz. Boga v državnih institucijah in dejavnostih, učinkovanje določenih mitov in ritualov, govor o svetem...

¹² Izraz funamentalizem je nedvomno najbolj odmeven v islamskem svetu, v katoliškem pa se uporablja manj. Do modernega sveta kot sveta brez pravih vrednostnih sistemov, sveta materializma in potrošništva, je bila v katoliški tradiciji vedno prisotna kritika. Z drugim vatikanskim koncilom pa so bila vendarle sprejeta nekatera moderna načela, kot so verska svoboda ter ločenost države in cerkve.

Gre za moderne pojave zavestne izbire in odločitve obnove tradicionalnih vrednot, moderna pa so tudi sredstva delovanja (npr. uporaba modernih propagandnih sredstev ter demokratičnih instrumentov, npr. volitve...).

2.4 Povratak svetega?

V prejšnjem poglavju je bilo govora o procesih desekularizacije oz. revitalizacije religije ter o znakih omenjenega pojava v sodobnih družbah. Vsi ti opisani pojavi oz. znaki revitalizacije pomena religije lahko nakazujejo na ponovno oživetje svetega. Leta 1977 je sociolog Daniel Bell (Bell v Flere in Kerševan 1995: 154) s tekstom »Povratak svetega?« definiral razpravo o povratku svetega in oživljanju religije.

Zdi se, kot da ideologija znanosti in evforija ob tehnoloških dosežkih pojenjuje, saj v življenje posameznika moderne družbe ne prinaša več zadovoljstva. Procesi racionalizacije, birokracijskih struktur, materializma ter tehnološkega napredka izgubljajo na pomenu. Posameznik se v zmaterializiranem, visoko tehnološko razvitem svetu zazre vase. Ponovno razmišlja o samem sebi, svojem bistvu ter išče odgovore na vprašanja smisla življenja in eksistence. Zdi se, da modernega posameznika materialno ne zadovoljuje več ter da stremi k nečemu več. Individuum se sprašuje o svojih bolečinah, stiskah, upih in željah. Sprašujoč se po temeljnih življenjskih vprašanjih išče smisel življenja in svoje življenjske poti. Razmišlja o filozofiji življenja, mišljenja, o tradicionalni kulturi in religiji ter življenju v modernih sferah.

Priča smo velikim dosežkom znanosti in tehnike, a zdi se, da se v nas poraja želja po nekaj več. Poraja se želja po polnem občutenju smisla, življenjske pestrosti in živahnosti, ljubezni, svobodi, pristem odnosu do življenja in sočloveka. V ospredju tako najdemo med drugim tudi vrednote harmonije, ljubezni, enakosti, odpuščanja, srčnosti, vzajemnosti, bratstva in sočutja kot temeljne etične vrline.

Sekularizacijska teza pravi, da se avtonomija na področjih znanosti, umetnosti in drugih družbenih dogajanj kaže v procesu desekularizacije. Znanost namreč instrumentalizira življenje, družbeni dogodki pa se odvijajo sekularno, torej brez nekdanj odločilnega vpliva institucije religije. Posamezniku pa birokracija, racionalnost, diferenciacija družbenih sfer in

materializiranost sodobnega sveta ne ponujajo več pravih odgovorov in tako se zazre onkraj materialnega sveta, saj se mu zahoče spoznanj onkraj racionalnega.

Človek je tudi religiozno bitje, kar se izkaže tudi preko vnovičnega iskanja smisla, boga, svetega in transcendentalnega, če hočete. Nekaterim vse to ponujajo nova religijska gibanja kot gibanja novih oblik in drugačnih, eksotičnih energij. Individuum je namreč prost spon tradicionalnih vzgibov življenjske poti in se lahko, glede na svoje potrebe, interese in želje, samostojno odloča. Posameznik si lahko svoje življenje sestavlja v obliki mozaika iz raznovrstnih in raznobarnih kamenčkov življenja. Vsebine, sestavine in oblike sfer svojega življenja si prosto določa, saj je obkrožen s široko paleto množice raznovrstnih izbir. Slednje si le prosto izbira, selekcionira, kombinira in sestavlja. Podobno se dogaja tudi na področju religije, saj je tudi tu posameznik obkrožen z neštetimi izbirnimi vsebinami, katere si prosto določa, jih konzumira, lahko pa tudi zavrže. Življenjska pot je tako sestavljena iz drobcev enot, ki jih posameznik glede na svoje želje, cilje in sposobnosti različno spretno sestavlja.

Kot rečeno, nekateri povratek svetega najdejo v novodobnih oblikah duhovnosti, o katerih bo govora na naslednjih straneh diplomskega dela, spet drugi pa odgovore na svoja življenjska vprašanja najdejo morda v kakšnih drugih sferah ali pa se z njimi sploh ne ukvarjajo.

3. NOVA RELIGIJSKA GIBANJA

3.1 Opredelitev termina in njegova problematika

Termin »nova religijska gibanja« (v nadaljevanju NRG) zajema široko paleto raznolikih skupin, katere se med seboj razlikujejo po izvoru, verovanju, dejavnosti, organizacijski shemi, vodstvu, odnosu do različnih družbenih vprašanj ter po različnem odnosu do okolja, v katerem se pojavljajo. Termin NRG sicer konec 70-ih let 20. stoletja nadomesti ta pejorativna termina »sekt« in »kult«, vendar kljub temu tudi sam izraz NRG ni neproblematičen.

Znanstveno preučevanje NRG ima svoje korenine v začetku 20. stoletja, saj se konec 19. stoletja v urbanih središčih Zahoda pojavi vrsta novih religijskih skupin¹³, v 20-ih in 30-ih letih 20. stoletja pojav npr. Jehovovih prič. Ob sociološkem, antropološkem in psihološkem preučevanju teh »sekt« nastane niz prvih neteoloških znanstvenih razprav, kar po koncu 2. svetovne vojne privede do znanstvenega preučevanja religije. Slednje pa postane samostojno raziskovalno področje v 70-ih letih 20. stoletja, saj od takrat dalje govorimo o sociologiji NRG kot poddisciplini znotraj sociologije religije.

Za novo znanstveno poddisciplino je značilna multidisciplinarnost, saj temelji na različnih vsebinskih in metodoloških predpostavkah, povezuje pa tako strokovnjake iz področij sociologije, antropologije, psihologije kot tudi teologije.

Za znanstveno preučevanje NRG je značilna odsotnost enotnega kriterija, kateri bi razmejil tradicionalne religije od novih gibanj. Avtorji termin NRG oblikujejo glede na časovni okvir organiziranega pojava nekega gibanja na Zahodu. Nekatera gibanja, katera strokovnjaki prištevajo med NRG, sama sebe ne dojemajo kot nova. Tudi pripadniki obravnavanega NRG, Mednarodne skupnosti za zavest Krišne (ISKCON) svojo religijo uvrščajo med tradicionalne. Še več, šlo naj bi celo za najstarejšo religijo na svetu, ki izvira iz starodavne vedske tradicije. Svoje izvore pripadniki gibanja locirajo vsaj v srednji vek, v čas življenja verskega reformatorja in ustanovitelja gaudijskega vajšnavizma, Šri Čajtanje Mahaprabhu, oz. celo v

¹³ Pojav npr. teozofov in mormonov. Mormoni, poimenovani po preroku Mormonu, so severnoameriška verska ločina, ki pričakuje ponovno Kristusovo rojstvo. Ločino leta 1830 ustanovi Joseph Smith (1805–1844) iz New Yorka. Največ mormonov živi v ZDA, predvsem v Salt Lake City-u, prisotni pa so tudi v Kanadi, Mehiki ter nekaterih zahodnoevropskih državah.

čas 5000 pred Kristusom, ko naj bi v svetem mestu Vrindavan v današnji severni Indiji v človeški podobi živel sam Krišna (Črnič 2005). Prav tako Mormoni in Jehovove priče sebe dojemajo kot prave naslednike avtentične Cerkve, ki pa naj bi se skozi stoletja izrodila. Kot že rečeno, je termin NRG oblikovan na podlagi časovne umestitve organiziranega pojava nekega gibanja, kjer pa pravna institucija religije ni nujna. Kriterij se torej ne veže toliko na sam izvor doktrine in prakse določenega gibanja, temveč na čas pojava nekega gibanja kot organizirane skupine. Gibanje za zavest Krišne nedvomno temelji na starodavni vedski doktrini, vendar se kot organizirana skupina na Zahodu pojavi šele leta 1966.

Sama problematika opredelitve pojma pa se nadaljuje. Definicija religije, ki naj bi bila med strokovnjaki splošno sprejeta, namreč ne obstaja. Slednje namreč ni mogoče končno oblikovati zaradi njene nagnjenosti do spreminjanja v času in prostoru¹⁴. Barkerjeva med NRG šteje tiste religijske skupine, ki ponujajo odgovore na vsaj nekatera temeljna vprašanja, s katerimi se običajno srečujejo tudi tradicionalne religije (npr. vprašanje obstoja boga, smisla življenja ter posmrtnega življenja) in ne ponujajo le ozkih, teoloških nazorov o obstoju in značilnosti nadnaravnih bitij (Barker 1996: 16). Nekatera gibanja sama izrecno zanikajo svoj religiozen značaj, a govorijo o smislu življenja, razsvetljenju in pravem, avtentičnem življenju. Zdi se, da na ta način želijo še bolj poudariti svoj odmik in drugačnost od tradicionalnih religij.

Izražajo pa se tudi kritike termina »gibanje«. Če je gibanje tok znotraj širše organizacije oz. družbe kot celote, je velik del NRG danes to že prešel. Mnoge NRG, npr. Združitevna cerkev, Scientološka cerkev in ISKCON delujejo namreč kot institucionalizirane skupine s svojim vodstvom, doktrino, hierarhijo ter jasno opredeljenimi pravicami in dolžnostmi. Slednje pa kot take težko označimo za gibanja.

Iz razprave sledi, da je izredno težko določiti kriterij skupin, katere uvrščamo med NRG, kljub temu pa lahko govorimo o prevladujočem pristopu, po katerem med NRG uvrščamo religijske skupine, ki »so se pojavile v današnji obliki po 2. svetovni vojni in so religijske v

¹⁴ Religija je namreč pojav z zabrisanimi robovi. Edwards govori o družinskih lastnostih religij v izogib posploševanjem, ki temeljijo na najmanjših skupnih imenovalcih. Naštejmo jih nekaj: verovanje v nadnaravna bitja, posmrtno življenje, kompleksen pogled na svet z razlago smisla življenja, moralni kodeks, verovanje, da moralni kodeks sankcionira superiorno, nadnaravno bitje, molitev in rituali, sveta mesta in objekti, razodete resnice oz. resnice, ki so štete za razodete, izkustva, npr. misticizem in strahospoštovanje, institucionalno družbeno deleženje nekaj izmed teh potez... Nobena religija pa ne vsebuje vseh družinskih lastnosti religij in nobena posamezna lastnost ni nujno sestavina konkretne religije (Edwards v Smrke 2000: 29).

tem smislu, da ponujajo religijski ali filozofski svetovni nazor, ali pa ponujajo način za doseganje kakšnega višjega cilja (kot npr. transcendentalno znanje, duhovno razsvetljenje, samospoznavanje ipd...). Termin tako uporabljamo za označevanje skupin, ki svojim članom nudijo dokončne odgovore na osnovna vprašanja življenjskega smisla, posameznikovega položaja v svetu...« (Barker 1984: 145).

S terminom NRG kljub očitnim pomanjkljivostim torej označujemo skupine s pestrim naborom raznolikih verovanj in praks, katere so se množično pojavile na Zahodu po drugi svetovni vojni, predvsem v ZDA v 60-ih in 70-h letih 20. stoletja. Primeri tovrstnih gibanj: Tempelj ljudstva, Božji otroci/Družina, Univerzalno življenje, Transcendentalna meditacija, Munova Združitevna cerkev, Ošo oz. Radžniševo gibanje Bhagvan, Scientološka cerkev in nenazadnje tudi obravnavano gibanje Mednarodna skupnost za zavest Krišne- ISKCON.

3.2 Značilnosti novih religijskih gibanj

Skupne značilnosti novih religijskih skupin je zaradi izjemne pestrosti organizacijskih oblik, načinov vodenja, doktrin, ritualov in izvorov težko določiti. Gibanja namreč v največji meri nastajajo z reinterpretacijo idej dominantnih religij, druga ideje črpajo pri azijskih, predvsem indijskih religijah, katere na Zahod v drugi polovici 20-stoletja prinesejo množice azijskih emigrantov. Spet druga gibanja nastajajo s ponovnim odkrivanjem magičnih, mističnih idej lastne tradicije ter s poljubnim mešanjem idej in verovanj sodobnega globaliziranega sveta (Črnič 2005).

Kljub temu Barkerjeva izpostavi nekatere značilnosti oz. karakteristike, ki omogočajo nekatera posploševanja (Barker v Smrke 2000: 295–296):

- majhno članstvo, ki ga predstavljajo člani prve generacije gibanja. Članstvo le-teh je posledica zavestne odločitve in ne pripadnosti njihovih staršev ter tako posledično večje predanosti gibanju;
- verske resnice so v primerjavi z že uveljavljenimi religijami pogosto bolj enostavne, preproste, nedvoumne in absolutne. Svojim vernikom namreč gibanja ponujajo jasna sporočila ter obljublajo takojšnje in zanesljivo zveličanje;
- NRG je lahko (kar pa ni nujno) tudi veliko zahtevnejše do svojih članov v primerjavi z dominantnimi religijami. Od svojih vernikov namreč lahko zahtevajo večjo stopnjo predanosti, veliko časa ter brezpogojno služenje;
- atipično članstvo. Na začetku večino gibanj sestavljajo predvsem mladi iz srednjega oz. srednjega višjega razreda z nadpovprečno izobrazbo in materialno preskrbljenostjo¹⁵.
- karizma voditelja gibanja ima posebno mesto v gibanju, saj privrženci voditelju pripisujejo božanske lastnosti, kar definira ločnico med njimi. Sicer pa se tudi sam

¹⁵ Demografska struktura gibanja se z leti sicer spremeni in postaja vse bolj podobna strukturi širše družbe. Ob nastopu druge generacije članov gibanja praviloma ni več zaslediti prvotne gorečnosti in predanosti gibanju. Skrajno absolutistične in ekskluzivistične ideje se namreč postopoma brišejo, začne se spreminjati samo gibanje, ideje, njegova struktura ter način vodenja.

način vodenja in karizmatična avtoriteta s časom spremenita, slednjo namreč postopoma nadomesti birokratska;

- stroga družbena razmejitev med pripadniki gibanja na eni ter širšo družbo na drugi strani, ki temelji na dualističnem pogledu na svet. Gre torej za strogo postavljanje meja med pripadniki gibanja, njihovim pogledom na svet in načinom življenja ter preostalim svetom oz. širšo družbo. Razmejitev sicer s časom postopoma izginja, kar je pogosta posledica opuščanja ekstremnih življenjskih stilov pripadnikov gibanja ter prilagajanja načina življenja v širši družbi.¹⁶
- spreminjanje gibanja skozi čas, kot najpomembnejša značilnost NRG. Ob samem rojstvu gibanja se soočimo z gorečim, majhnim, a predanim, atipičnim članstvom prve generacije, absolutnimi in ekskluzivističnimi dogmami, karizmatičnim voditeljem ter strogim načinom življenja pripadnikov ter razmejitvijo na člane nekega gibanja in širšega družbenega okolja. S časom pa opazimo pojav zgoraj omenjenih sprememb. Tudi družba na pojav NRG različno reagira, v versko pluralnem okolju je gibanje lažje sprejeto v širši kontekst družbe. Gre namreč za lažjo integracijo že zaradi same mnogoterosti religijskih interesov in neomejevanja oz. neogrožanja bodisi gibanja bodisi dominantne, tradicionalne religije. V okolju tradicionalne družbe, kjer ima uradno priznana cerkev trdno zasidran vrednostni in verovanski sistem, pa je novo gibanje večkrat stigmatizirano in kot tako označeno za nevarno, deviantno. Večinsko javno mnenje do pojava NRG ostaja tako predvsem negativno. Veliko vlogo pri tem imajo množični mediji in njihov škandalozen, šokanten način poročanja o različnih oblikah nasilja, katera tako kot v zgodovini vseh večjih religij najdemo tudi v zgodovini NRG. Dogodki konec 70-ih let v Jonestownu (množični umori in samomori pripadnikov Templja ljudstev), v Evropi pa nekaj let kasneje, verski dogodki delovanja Sončnega templja, sprožijo plaz negativnih in tudi sovražnih odzivov javnosti.

¹⁶ Večina gibanj je razrešila spore in nesoglasja s širšo družbo ter se ji tako prilagodila. Primer je tudi Skupnost za zavest Krišne, ki je na začetku delovala kot primer svet zavračajočega gibanja po Wallisovi klasifikaciji (1984). S časom pa pride do sprememb, saj se tako skupnost kot širše družbeno okolje, do določene mere, odpreta druga drugi.

3.3 Klasifikacija novih religijskih gibanj

Splošno veljavno klasifikacijo je zaradi raznorodnosti in pestrosti pojava težko definirati, kljub temu pa so se mnogi strokovnjaki ukvarjali prav z njo. Omenim naj Meltonovo, Parsonsovo in Wallisovo klasifikacijo NRG (Smrke 2000: 287–293). Zaradi prostorske stiske vzamem pod drobnogled le zadnjo izmed njih. Britanski sociolog Ray Wallis (1984) predlaga klasifikacijo, ki temelji na odnosu NRG do okolja, je pa tudi ena najbolj znanih in vplivnih.

Wallis razlikuje med tremi idealnimi tipi NRG:

- svet zavračajoča gibanja (world rejecting);
- svetu pritrujujoča gibanja (world affirming);
- svetu prilagajajoča se (world accomodating) gibanja.

Omeniti velja, da cilj klasifikacije ni oblikovanje univerzalnih kategorij, temveč oblikovanje klasifikacije preučevanja NRG na Zahodu po koncu druge svetovne vojne (Aldridge 2000: 46). Zadeva torej temelji na družbenih, ekonomskih in kulturnih okoliščinah, v katerih so nastajale nove oblike religioznosti. Omejenosti klasifikacije so torej zgodovinske in kulturne, omejene na točno določene družbe v danem časovnem okviru.

3.3.1 Svet zavračajoča gibanja

Tovrstna gibanja ostro nasprotujejo obstoječemu družbenemu redu, urbani industrijski družbi, njenim potrošniškim vrednotam, individualizmu ter materializmu. V primerjavi z ostalima kategorijama so prepoznavna religijska gibanja, saj običajno imajo izdelan koncept boga, od pripadnikov pa se pričakuje strogo izpolnjevanje moralnih zahtev, kar zahteva ubogljivost, številna samoodrekanja, samodisciplino ter popolno predanost. Člani pogosto živijo v posebnih skupnostih, ločenih od zunanjega sveta, stike z družino in nekdanjimi prijatelji morajo popolnoma prekiniti ter se odpovedati šolanju oz. službi. Gre za princip totalne

institucije¹⁷, saj tovrstna gibanja nadzorujejo vse vidike posameznikovega življenja. Novi člani morajo ob vstopu v gibanje predati vse svoje imetje ter delati samo za skupnost. Tudi stik z zunanjim svetom je omejen zgolj na pridobivanje finančnih sredstev za potrebe delovanja skupnosti.

Po Wallisu so tovrstna gibanja privlačna predvsem za družbeno marginalizirane skupine, katere pa ne pripadajo deprilivigiranim slojem družbe. Marginalizacija se v tem primeru nanaša zlasti na zavračanje družbeno sprejetih vrednot. Članstvo je majhno in še to omejeno na krajša obdobja, saj tovrstna gibanja privlačijo zelo ozek krog ljudi. Pripadniki so torej praviloma nadpovprečno izobraženi in materialno preskrbljeni mladi, ki se po izstopu iz članstva hitro lahko reintegrirajo v običajno družbeno življenje širše družbe. Odnos okolja do teh gibanj je kritičen. Že skupinski način življenja, kateri funkcionira kot družina, saj so posamezniki med seboj zelo povezani, funkcijo očeta pa prevzame vodja gibanja, kar mu podeljuje posebno avtoriteto nad člani ter avtoritarno vodstvo, je moteče za družbo. Pripadniki naj bi z vstopom v gibanje izgubili lastno identiteto, osebnost in svobodno voljo.

Svet zavračajoča gibanja ostro nasprotujejo obstoječemu družbenemu redu ter pozivajo k ponovnem odkrivanju boga ter bolj ruralnih oblik življenja. Človeštvo naj bi izgubilo stik z bogom ter se tako oddaljilo od njegovih zahtev. Pričakujejo se velike družbene spremembe in to v bližnji prihodnosti. Gre za nastanek novega, bolj humanega, duhovnega in enostavnejšega svetovnega reda, kar pa se pri določenih gibanjih povezuje tudi z včlanitvijo večine prebivalstva v gibanje. Novi svet naj bi tako odpravil pretekle napake, dobro bo prevladalo zlo in prej utopične ideje bodo postale stvarnost. Na tej točki je potrebno poudariti pomen politične ambicije teh gibanj oz. tesno povezavo med religijskimi in političnimi težnjami. Zavračanje sveta se nanaša tudi na posvetne institucije in ne samo na druge religijske ustanove. Opazne so torej težnje po vzpostavitvi političnih vezi, katere so v praksi izražala tudi številna druga svet zavračajoča gibanja.¹⁸

¹⁷ Goffmanov definira totalno institucijo kot drevesnico za spreminjanje oseb. Posamezniki so ponavadi odrezani od zunanjega sveta in stikov z družino, prijateljev in delovnih obveznosti ter živijo skupno življenje s spreminjanjem koncepta lastnega jaza. Mnogi postopki znotraj totalnih institucij so usmerjeni tudi k ponižanju jaza, ne le njegovi spremembi.

¹⁸ V skupni svet zavračajočih gibanj, Wallis uvršča Družino (prej Božji otroci), Združitevno cerkev, Sončni tempelj, Tempelj ljudstva, Nebeška vrata, Mansonova družina, pa tudi ISKCON v začetni fazi delovanja.

3.3.2 Svetu pritrjujoča gibanja

Gibanja sprejemajo večji del vrednot in ciljev širše družbe. Gre za gibanja z značilnim pomanjkanjem večine karakteristik, ki se v krščanski tradiciji povezujejo s pojmom religije, zaradi nekonvencionalnosti njihovih tehnik pa se tem skupinam pogosto oporeka religijski status. Sicer pa se nekatera gibanja tudi sama raje predstavljajo kot duhovna in ne religijska. Tovrstna gibanja ne poznajo skupnega čaščenja, nimajo formalne doktrine in posebnih obrednih prostorov ter ne predpisujejo strogih moralnih in drugih oblik vedenja. Gre za izjemno individualističen pogled na svet, s poudarkom na sedanjosti in nasprotovanju pretirani razumskosti. Prav slednja naj bi bila ovira za izkušnje in občutenja. Tovrstna gibanja nudijo takojšnje in neposredne učinke s pomočjo izvajanja določenih tehnik, npr. meditacije, in si prizadevajo za širok krog pripadnikov, saj svoje storitve oglašujejo in prodajajo po tržnih načelih. Posamezniki se namreč tem skupnostim pridružijo z namenom lažjega dosega prevladujočih družbenih vrednot in ciljev ter v večji meri uživanja prednosti, ki jih nudi obstoječa družbena ureditev. Temu primerno je tudi članstvo, saj ne zahteva popolne predanosti, temveč gre le za eno izmed posameznikovih pristočasnih dejavnosti¹⁹.

Tovrstnim gibanjem so skupna tri področja, ki predstavljajo bistvo značilnosti te kategorije. Prvič, ljudem nudijo pomoč pri soočanju s težnjami modernega kapitalističnega sveta s poudarkom na individualnih uspehih in dosežkih. Gibanje zagovarja izjemno individualističen pogled na svet, saj ima posameznik popolno svobodo izbire ter tako tudi možnost spreminjanja lastne usode. Lepota, bogastvo in sreča so torej potemtakem odvisni od odločitev slehernega posameznika. Drugič, prepričanje, da je vsak posameznik v svojem bistvu popoln. Gibanja nudijo le načine osvoboditve od spon družbe, ki blokirajo posameznikove zmožnosti. In tretjič, gibanja pokrivajo področja spopadanja z osamljenostjo, kar je pogosta posledica življenja v modernih družbah.

¹⁹ V kategorijo svetu pritrjujočih gibanj, avtor umesti Transcendentalno meditacijo, Erhard Seminar Training (est), gibanja človeškega potenciala, scientologijo...

3.3.3 Svetu prilagajoča se gibanja

Gibanja nasprotujejo in kritizirajo pohlep ter materializem sodobne potrošniške družbe, vse to naj bi namreč privedlo do različnih oblik nasilja, ekoloških nesreč ter drugih podobnih družbenih in naravnih katastrof. Pripadniki tovrstnih gibanj verjamejo, da je sedanji svet možno izboljšati, pri tem pa se za razliko od svet zavračajočih gibanj poslužujejo zgolj duhovnih sredstev. Sodobne družbene probleme je po njihovem mnenju možno rešiti zgolj z obnovo duhovnega življenja z notranjim izpopolnjevanjem na osebni ravni. Tovrstna gibanja nasprotujejo uveljavljenim religijskim institucijam, saj naj bi slednje zaradi formalnega načina delovanja postale duhovno izpraznjene. Nova gibanja pa si prizadevajo za obnovo nekdanje duhovne čistosti in vitalnosti. Obredi so običajno skupinski, čeprav so vrednote ter cilji osebno naravnani. Tudi verske aktivnosti so precej pogoste, vendar so še vedno v domeni posameznikove prostočasovne aktivnosti.²⁰

Preko klasifikacije gibanj nam avtor skuša prikazati tako odnos NRG do sodobno materialistično naravnane družbe kot tudi spreminjanje nekega gibanja v času ter prehajanja od enega idealnega tipa k drugemu. Gibanje, sprva približajoče se kategoriji svet zavračajočih gibanj, lahko pridobi značilnosti svet u prilagajočega se gibanja. Wallis kot tak primer navede Misijo božanske luči, ki pa se kasneje preimenuje v Elan Vital. Podoben primer je tudi slovenska Skupnost za zavest Krišne.

Že omenjeni pomanjkljivosti Wallisove klasifikacije, in sicer kulturna in zgodovinska omejenost, se pridružuje kritika britanskega sociologa G. Chryssidesa (1999), ki opozarja, da lahko do določene mere pri večini religijskih organizacij najdemo tako značilnosti zavračanja, prilagajanja in pritrjevanja svet u. Chryssides torej opozarja, da je razvrščanje verskih gibanj v posamezne kategorije problematično in nemalokrat napačno.

²⁰ Avtor v to skupino uvršča Eterično družbo, neobinkoštnike, zahodne oblike japonskega gibanja Soka Gkai ter različna karizmatična gibanja.

4. MEDNARODNA SKUPNOST ZA ZAVEST KRIŠNE (ISKCON)

Mednarodno skupnost za zavest Krišne (v nadaljevanju ISKCON²¹) uvrščamo med množico NRG, ki se pojavijo na Zahodu po 2. svetovni vojni, nedvomno pa jih lahko uvrstimo v nabor javno najbolj izpostavljenih gibanj. Rituale, doktrino in metodologijo črpajo iz staroindijskih osnov, na katerih temelji tudi hinduizem.

Pravzaprav se pripadniki gibanja pogosto upirajo uvrščanju v hinduizem, saj se identificirajo s sistemom *varnasramadharme*, kar pomeni obstoj štirih družbenih razredov in štirih razredov duhovnega življenja. Gre torej za osmerno porazdelitev človeške družbe na varne in ašrame, o katerem bo več govora v nadaljevanju diplomskega dela v podpoglavju doktrinarnih osnov hinduizma. Navkljub temu pa ne gre oporekati dejstvu, da ima ISKCON množico temeljnih značilnosti ter skupnih točk, katere izvirajo prav iz hinduizma. Za lažje razumevanje obravnavanega gibanja sledi najprej kratka opredelitev hinduizma, skupne točke tega izjemno razvejanega konglomerata različnih religijskih oblik, nato pa se osredotočim na vajšnavizem, pojav ISKCON-a na Zahodu in v našem kulturnem okolju.

4.1 Hinduizem

Ko govorimo o hinduizmu, ni smiselno govoriti o eni koherentni religiji, kot pravi Terence Thomas (Thomas v Smrke 2000: 73), temveč o aglomeratu različnih religijskih oblik, ki pa so med seboj ohlapno povezane s skupno tradicijo svetih besedil (predvsem Vedami) ter z nekaj skupnimi točkami, zlasti verovanje v reinkarnacijo duše ter prepričanje v božjo/višjo utemeljenost družbene delitve na kaste oz. razrede. Tudi Weightman (Weightman v Smrke 2000: 73) govori o grozdu med seboj povezanih religij, saj je skupni doktrinarni temelj hinduizma težko določiti.

»Hinduizem je najstarejša med velikimi delujočimi, »živimi« verskimi tradicijami. Ima nekatere poteze svetovne (univerzalne) in nekatere poteze rodovne religije. To se kaže zlasti v njegovi globoki navezanosti na bharat-Indijo kot deželo »ritualne varnosti«. Spada med tri

²¹ International Society for Krishna Consciousness

velike verske tradicije Daljnega vzhoda: hinduizem, budizem, konfucionizem« (Smrke 2000: 72).

Hinduizem je po velikosti tretja verska tradicija sveta, za krščanstvom in islamom, ter zajema okoli 640 do 800 milijonov pripadnikov oz. približno 13% svetovnega prebivalstva. Največ hindujcev najdemo v Indiji (okrog 85% vseh hindujcev sveta), pojavljajo pa se med drugim tudi v Afriki (Kenija, Mauritius), Južni Ameriki (Gvajana, Tobago), Veliki Britaniji in ZDA (Smrke 2002). V ZDA ter Veliki Britaniji oz. v drugih zahodnih državah ne gre le za indijske oziroma azijske emigrante, temveč tudi za različne hindujske skupnosti domorodnega prebivalstva.

»V primerjavi s krščanstvom, islamom, budizmom, konfucionizmom in številnimi drugimi religijami hinduizem (na ravni celote) nima »ustanovitelja«-osebe, ki bi se ji pripisovalo ustanoviteljstvo in se iz njenega imena ali pripisane verske kvalifikacije tudi izpeljevalo ime religije (kot je v krščanstvu/kristjanstvu, konfucianizmu, budizmu). Hinduizem nima ene same središčne »svete knjige«, ki bi jo hindujci šteli za avtoritativno, tako kot ima islam koran ali krščanstvo biblijo. Hinduizem tudi nima povezujoče eklezijastične (cerkvene) organizacije, ki bi bila primerljiva s to ali drugo veliko krščansko cerkvijo. Od krščanstva, islama (in deloma budizma) se razlikuje tudi po tem, da večinoma ne pozna načrtnega, sistematičnega širjenja religije« (Smrke 2000: 72).

V tem bogatem sistemu verovanj, doktrin ter čaščenj pa lahko jasno razločimo tri glavne smeri oz. tokove hinduizma:

- vajšnavizem (višnuisti častijo boga Višnuja ter njegove pojavne oblike, tudi Krišno);
- šajvizem (šajvisti častijo boga Šivo);
- šaktizem (šaktisti častijo boginjo Šakti).

Sicer pa se tu delitev ne zaustavi, temveč se nadaljuje, in sicer vajšnavizem na približno dvajset podskupin, šajvizem na okoli deset ter šaktizem na pet (Črnič 2005: 23–24).

Zahodna predstava o hinduizmu ne odraža azijske resničnosti, temveč predvsem perspektive in kolonialne interese Zahoda. Tudi sam termin hinduizem naj bi bil tako le eden izmed orientalističnih konstruktov Zahoda. Na samo problematičnost termina opozarja vrsta akademikov, opirajoč se na Edwarda W. Saida in njegov *Orientalizem* (Said 1978, 1996). Postopoma so se namreč različne religije v regiji poimenovala kar s krovnim terminom hinduizem. Indijci svojo religijo označujejo kot »*sanatana-dharma*«, kar pomeni večni zakon, *brahmanizem* ali *varnašramadharm*. Verujejo namreč v večno, univerzalno resnico. Sam izraz hinduizem pa postopoma sprejemajo v zadnjih dveh stoletjih (Črnič 2005: 23).

Pojav hinduizma zasledimo tudi v Sloveniji, saj sta z njim povezani dve verski skupnosti, delujoči pri nas. Prva, Mednarodna skupnost za zavest Krišne (ISKCON), se pojavi sredi 80-ih in je s svojo relativno eksotičnostjo družbeno precej opazna ter druga, ki nastane sredi 90-ih z odcepitvijo od ISKCON-a. Gre za Skupnost za zavest Šri Gourange - Šri Radhakunda²². Drobce hinduizma pa je najti tudi v skupini Joga v vsakdanjem življenju²³, Tara joga centru ter v tečajih Transcendentalne meditacije²⁴.

²² Vajšnavsko NRG v Sloveniji, <http://www.linfis.si/gokul>

²³ Več o Jogi v vsakdanjem življenju na spletni strani: <http://www.joga-v-vsakdanjem-zivljenju.org>

²⁴ Več o Transcendentalni meditaciji na spletni strani: <http://www.tm-drustvo.si/>

4.1.1 Skupne točke hinduizma

Hinduizmu kot raznolikemu skupku različnih religijskih oblik, lahko navkljub temu določimo nekatere skupne točke. Zaznati je torej mogoče enotnost določenih skupnih elementov (Sarma v Črnič 2005: 24–41).

a) Sveti spisi

Hinduizem temelji na množici spisov, Vedah, ki naj bi se skozi tisočletja prenašali preko ustnega izročila, sredi 2. tisočletja pr.n.št. pa so začeli nastajati v zapisani kanonski obliki. Nekateri hindujci nastanek Ved postavljajo v predzgodovinski čas 30.000 pr.n.št., a večina zahodnih znanstvenikov ocenjuje nastanek osnovnih štirih Ved na drugo in prvo tisočletje pr.n.št. Ta ocena, zaenkrat prevladujoča teorija datiranja nastanka indijske civilizacije, temelji predvsem na filoloških dokazih. V zadnjem času pa se je izoblikovala tudi alternativna teorija, spodbijajoča teorijo o prihodu Azijcev na indijski podkontinent sredi drugega tisočletja pr.n.št. ter je tako čas nastanka Ved pomaknila nazaj. Potemtakem naj bi vedsko obdobje po tej teoriji trajalo med 4000 in 2000 pr.n.št. (Klostermeier v Črnič 2005: 24).

Vede²⁵ kot najstarejša »živa« religijska literatura na svetu so razvrščene v štiri zbirke. Prva ter tudi najpomembnejša, Rigveda, vsebuje 1028 hvalnic najpomembnejšim bogovom. Druga, *Samaveda*, je služila predvsem ritualnim potrebam in je pol manjša od prve. Sestavlja jo 1549 religijskih pesmi, ki so razporejene po zaporedju žrtvenih obredov in so v glavnem variacije hvalnic Rigvede. Tretja, *Jadžurveda*, je pretežno prozno delo, za razliko od prvih dveh, ki sta sestavljeni izključno iz verzov. Služila je predvsem potrebam žrtvovanja ter tako poleg ponavljanja hvalnic Rigvede najdemo še celo vrsto navodil za žrtvovanja in magičnih receptov. Prve tri zbirke sestavljajo celoto, ki temelji na Rigvedi. Četrta in obenem najmlajša zbirka, *Atharvaveda*, pa je urejena v dvajset poglavij ter za razliko od drugih dveh ne reproducira Rigvede, ampak vsebuje 721 magičnih formul in zakletev proti urokom, bolnim ob smrti, ženitvi...ipd.

Štirim osnovnim zbirkam Ved, Rigvedi, Samavedi, Jadžurvedi ter Atharvavedi, se pridružujejo še Brahmane, Aranjake ter Upanišade. Prve so bile namenjene razlagi hvalnic, njihovi obredni uporabi, mitologiji ter spekulaciji o mističnih skladnostih med kozmosom in

²⁵ Izraz vede je sanskrtška beseda, izhaja pa iz korena vid- videti, kar pomeni izvorno znanje, vedenje.

žrtvovanjem. Nastale so med leti 800 in 600 pr.n.št. ter so bile prvotno namenjene pojasnjevanju žrtvenih obredov. V tem obdobju se prične spekulativno mišljenje, ki pa je bilo izjemno zapleteno ter tako skoraj nerazumljivo, vezano pa izključno na ritualistiko.

Okoli leta 600 pr.n.št. nastanejo Aranjake, vrhunec vedske literature pa predstavljajo Upanišade (600–300 pr.n.št.), saj se takrat prične doba izrazite filozofske misli. Razvije se večina konceptov, ki so danes osnova današnjega hinduizma, npr. pojem reinkarnacije, karme, enotnosti Brahmana (vesoljne, kozmične duše) in Atmana (osebne duše). V slednjem je tudi največja originalnost Upanišad, v sistemskem dokazovanju enotnosti brahmana/absoluta in atmana/subjekta. Brezsmrtnost oz. absolutna moč bo pripadla tudi vsakemu bitju, ki bo osvojil skrivno znanje (Eliade v Črnič 2005: 26).

Poleg že omenjenih spisov, katere lahko označimo s terminom šruti (znanje, pridobljeno s poslušanjem), velja dodati še zapise iz različnih obdobj, smriti (znanje, pridobljeno s spominjanjem šruti). Smriti imajo velik vpliv in pomen, zlasti praktičen, na vsakdanje življenje hindujcev, saj vsebujejo natančna navodila in pravila posameznikovega vsakdanjega življenja. Termina lahko razdelimo na ožji in širši smisel. Smriti v ožjem smislu predstavljajo teksti z natančnim določanjem pravic in dolžnosti hindujca glede na njegov status. To so zakoniki oz. Dharmašastre, ki določajo celoten sklop predpisov kazenskega in civilnega prava sodobne družbe ter religijskih dolžnosti in pravic čaščenja, ravnanj, ritualov...

Smriti v širšem smislu pa zaobjamejo tudi zgodovino. Srečujemo se z miti, legendami ter pravili obnašanja pripadnikov različnih hindujskih smeri. Omeniti velja znamenita velika epa Ramajana in Mahabharata, napisana v sanskrtu. Prvi opisuje kralja Rana iz Ajodhija, drugi pa kot znamenita najobširnejša pesnitev na svetu opisuje spor med Pandavi in Kauravi.

b) Božanstva

Hindujski panteon, kjer naj bi po mitologiji nastopalo kar 33 milijonov božanstev, se sestoji iz ogromnega števila bogov ter različnih božanstev, velja pa izpostaviti najpomembnejše tri oz. trojstvo: Brahma, Šiva in Višnu.

Bog Brahma, ki izhaja iz brahmanskega Brahmana - absolut, je najmanj hindujski in njegova edina funkcija je funkcija stvarnika oz. kreatorja.

Bog Šiva, destruktivni Bog smrti in sprememb, katerega glavna funkcija je rušilna, je hkrati tudi stvarnik, predstavnik življenjske moči ter moškega principa. Hindujci ga namreč popularno častijo v obliki falusa, ki na domačih oltarjih in v templjih predstavlja moč ter njegov ustvarjalni potencial. Njegove korenine je moč najti že v predarijski civilizaciji, saj so v dolini Inda raziskovalci med izkopavanjem starodavnih predarijskih mest našli večje število kipcev moškega boga v jogijskem sedečem položaju z dvignjenim falusom, kar velja za prototip zgodovinskega Šive. Ženski princip pa zastopa Šivova žena, nastopajoča v dveh pojavnih oblikah, v blagi kot Parvati ter v grozljivi kot Durge oz. Kali. Simbolizira namreč aktiven ženski princip šakti, razmnoževanje in plodnost. Pod imenom šaktizem pa je znan zelo široko razširjen kult čaščenja tega principa. Med hindujci je namreč šaktizem, za vajšnavizmom in šajvizmom tretja najbolj razširjena oblika čaščenja (Črnič 2005: 30).

Tretji bog trojstva, bog Višnu, dobrotljivi Bog, katerega funkcija je zaščitniška, se ob grožnji zlih sil spusti na zemljo kot avatar. Z njim je namreč povezana ideja zemeljskih utelesitev. Višnu naj bi po lastni presoji prevzel človeško obliko in sestopil na zemeljsko obličje z namenom obvarovati človeštvo²⁶. Splošno priznanih avatarjev je deset, v prvih štirih se je utelesil v živalski obliki²⁷, drugih pet avatarjev pa so bojevniki Parašurama, Rama, Krišna, Buda in Kalki. Posebno zanimiv je avatar Buda, kateri je v hindujskem panteonu verjetno z namenom vključitve budističnega nauka, saj je budizem v začetku novega štetja veljal za močno konkurenco hinduizmu oz. brahmanizmu. Omenim naj tudi avatar Krišno, katerega pa pripadniki ISKCON-a častijo kot Vsevišnjo Božansko Osebnost in ne kot Višnujevega avatarja.

Poleg omenjenih glavnih treh bogov so med hindujci močno priljubljeni tudi drugi, npr:

- Bog Indra, osrednji bog vedskega sistema, gospodar kozmosa, bog toplote, svetlobe, strele in dežja ter univerzalni vladar, kateremu je posvečenih kar 250 hvalnic Rigvede;
- Bog Agni, bog ognja, kateremu je posvečenih skoraj 200 hvalnic Rigvede, velja za nekakšnega posrednika med ljudmi in bogovi;
- Bog Varuna, bog vode.

²⁶ »Moj dragi Arjuna, kadar pride do neskladja v religioznem življenju, sestopim v materialni svet« (Bg. 4.7).

²⁷ V obliki ribe reši prvega človeka-Manja pred potopom, v obliki želve pomaga bogovom pridobiti ambrozijo, v obliki merjasca reši zemljo kozmičnega oceana, v obliki človeka ubije demona, ki grozi Zemlji. V peti utelesitvi kot pritlikavec-velikan porazi demona Balijsa (Črnič 2005: 30).

Navkljub pestremu in številčnemu hindujskemu panteonu pa mnogi poudarjajo čaščenje enega vrhovnega boga v različnih oblikah in manifestacijah. Na absolutni ravni namreč ni razlike med imeni ter Gospodom. Kljub temu pa je preprosto ljudstvo vedno želelo in hrepenelo po konkretnem utelešenju svetega, kar se je tudi preko celotne zgodovine hinduizma podpiralo in vzpodbujalo popularne oblike čaščenja. Glede vprašanja same narave obstoja vrhovnega Boga pa sta se znotraj hinduizma razvili dve glavni filozofski, nasprotujoči si smeri impersonalistov ter personalistov. Po miselnosti monistične filozofije oziroma impersonalistov je Bog vseprežemajoči duh oziroma energija, kar predstavljajo različna božanstva. Končni vidik Boga je potemtakem brezosebni in so tako podobe božanstev bolj ali manj namišljene. Pripadniki dualistične filozofije oziroma personalisti pa govorijo o Bogu kot o omniprezentni in onipotentni Vsevišnji Božanski Osebnosti, znani kot Višnu ali Krišna. Pripadnike gibanja ISKCON gre uvrstiti v slednjo skupino, saj verjamejo v Vsevišnjo Božansko Osebnost.²⁸

Bog je vseмогоčen in je izvor vseh energij in emanacij ter ga lahko spoznamo v treh vidikih kot:

- brezosebnega Brahmana²⁹;
- lokalizirano Naddušo³⁰;
- vrhovno Osebnost³¹ (Črnič 2005: 83).

c) Ideali

Skupni ideali so skupni vsem, še tako različnim religijskim skupinam in vejam znotraj hinduizma. Govorimo lahko o idealih čistosti, samonadzora, nevezanosti ter nenasilja. Moralni ideal čistosti se nanaša tako na telesni kot tudi moralni vidik, saj je osnovni namen

²⁸ Krišna je v vedski književnosti opisan: »Krsna, znan kot Govinda, je Vsevišnja Božanska Osebnost. Ima večno, blaženo, duhovno telo. Je izvor vsega, sam pa nima izvora, saj je prvi vzrok vseh vzrokov« (Brahma-samhita 5.1)

²⁹ Brahman oz. brezosebni sijaj, prežemajoč vse materialne univerzume. Širi pa se od telesa Vsevišnjega-Krišne.

³⁰ Nadduša ali Paramatma je v srcih vseh živih bitij, zaznati pa jo je mogoče kot vest.

³¹ Vrhovna Osebnost ali Bhagavan kot najpomembnejši vidik absolutne Resnice. Gre za osebni vidik Boga.

očiščevalnih obredov in jasno definiran profil ravnanja s hrano in pijačo doseči čistost uma³² in duha. Prav tako se ideal samonadzora nanaša na kontrolo telesa in uma. V hinduizmu najdemo vrsto metod, ki posamezniku pomagajo usklajevati vse dele njegove narave³³. Ideal nevezanosti pa posameznika očiščuje vseh, tako negativnih kot tudi pozitivnih dejavnikov življenja. Posameznik se namreč mora naučiti živeti nevezano tudi od zadev, ki so same po sebi sicer pozitivne (npr. prijateljstvo, ljubezen). Združitev z Absolutom ter popolna osvoboditev ni možna, dokler je posameznik okupiran bodisi s pozitivnimi bodisi negativnimi vidiki svoje eksistence. Nevezanost vodi k spoznavanju večne resnice, katera pa je v hindujskih spisih vedno povezana z nenasiljem. Obe skupaj pa v hindizmu že tisočletja predstavljata najvišjo vrlino (Črnič 2005: 31).

d) Doktrina

Znotraj hinduizma so vsem religijskem smerem skupni sklopi verovanj, ki se nanašajo na:

- nastanek in evolucijo sveta;
- družbeno ureditev;
- verovanje v štiri življenjske cilje;
- verovanje v univerzalni zakon karme in reinkarnacije (Črnič 2005: 32–37).

Pri nastanku in evoluciji sveta gre za postopno vzpenjanje od materije do duhovne popolnosti preko procesa duhovnega napredovanja, ki deluje v celotnem univerzumu. Po Upanišadah, ključnem filozofskem tekstu, kateri razgrinja temeljna eksistencialna vprašanja človeštva, evolucija poteka v štirih zaporednih stopnjah. Na enem koncu kozmičnega kontinuuma je materija, na drugem duh, vmes pa niz dualnih bitij, ki so sestavljena delno iz materije in delno iz duha. Vedno bolj premikajoč se po kontinuumu proti duhovnosti, močnejši postaja duh ter posledično šibkejša materija.

»Duh se v rastlinah pojavlja kot življenje, v živalih kot zavest, pri človeku kot inteligenca in pri vrhovnem Bitju kot duhovna blaženost; gre za postopno vzpenjanje od materije k

³² »Um je vzrok človekovega suženjstva in njegove osvoboditve. Če je popolnoma prevzet s čutnimi predmeti, je vzrok suženjstva, če ni vezan nanje, pa vzrok osvoboditve« (Visnu Purana 6.7.28).

³³ Npr. sistem joge, katerega cilj je obvladati um. Če obvladamo slednjega, lahko obvladamo tudi čute. »Materialno telo je sestavljeno iz čutov, kar pomeni, da je delovanje telesa pravzaprav delovanje čutov. Nad čuti je um, nad umom je razum, nad razumom pa je duhovna duša« (Šrila Prabhupada 1995: 165–166).

življenju, od življenja k zavesti, od zavesti k razumu in od razuma k duhovni popolnosti« (Črnič 2005: 32).

Obstaja namreč proces duhovnega napredovanja, proces, v katerem imajo vrednote resnice, ljubezni, lepote in pravičnosti najvišji pomen. In prav ta proces, ki deluje v celotnem univerzumu, bi moral biti vodilo človeštva.

Zanimivo je hindujsko pojmovanje časa, katero nima ne začetka ne konca. Gre namreč za nenehno ciklično ponavljanje štirih svetovnih obdobij. V prvi, idealni zlati dobi (krita- ali satja-juga), ni ne sovraštva ne zavisti ne strahu. Obstaja ena sama veda, en Bog, en obred ter en zakon, ljudje pa nesebično opravljajo svoje naloge in dolžnosti glede na pripadajočo kasto oziroma družbeni razred. V drugi dobi (treta-juga) je človeško delovanje že motivirano z nagrado oz. plačilom, saj čut dolžnosti in nemotivirano delovanje pojenjata, pričnejo se tudi žrtveni obredi. V tretji dobi (dvapara-juga) življenju že vladajo želje, hrepenenja, strasti in bolezni. V četrti dobi (kali-yuga) oz. kali obdobju, ki naj bi se pojavilo pred približno 5.000 leti in traja še danes, pa duhovnost izginja. Znanje je pozabljeno, človeštvo zgubljeno in zaslepljeno z nesnago materialnih želja, potreb³⁴. Človeško bistvo, njegovo bistvo postaja v modernem svetu orodje v rokah tehnologije. Človek hoče in mora posedovati stvari, predmete, sočloveka in stik s samim seboj ustvarja le preko proizvodov, katere je ustvaril. Sam sebe namreč ne doživlja kot nekaj celovitega, čudežnega in edinstvenega, temveč je pojmovan kot razcepljena, neenovita in necelovita osebnost.

Družbena ureditev temelji na sistemu varnašramadharme, sistemu družbenega reda oziroma družbenega stanu, štirih življenjskih obdobij in štirih družbenih stanov. V prvem življenjskem obdobju (brahmačari), t.i. študentskem obdobju, naj bi se posameznik posvečal študiju in disciplini. Sledi obdobje aktivnega zakonskega življenja (grihasta), ko mora posameznik izpolnjevati dolžnosti do svoje družine in širše skupnosti. V tretjem obdobju (vanaprasta), t.i. upokojskem obdobju, se posameznik pripravlja na zadnje življenjsko obdobje, saj je prost obveznosti družbenega življenja ter se tako lahko umakne v mirno okolje, posvečujoč se duhovnosti, meditaciji. Zadnje, četrto obdobje (sanjasi), je obdobje odrekovanja, ko se posameznik odpove vsem zemeljskim vezem in statusom ter se popolnoma preda vrhovnemu Bitju ter tako uresničuje ideal nevezanosti.

³⁴ Stopnja grešnosti se v kali dobi tako močno poveča, da se pojavi sam Vsevišnji Gospod s ciljem uničenja demonov, reševanja njegovih bhakt oz. pripadnikov ter ponovno začeti s prvim svetovnim obdobjem (Šrila Prabhupada 1995).

Štirje družbeni stanovi oz. redovi, ki temeljijo na kastnem sistemu, po katerem naj bi vsak posameznik zasedel določen družbeni položaj, glede na stopnjo njegove sposobnosti in napredka in ne glede na posameznikovo moč ter materialno bogastvo, pa so brahmani, kšatrije, vajšije in šudre. Osnovo za kastni sistem zasledimo v najstarejšem hindujskem mitu o stvarjenju, Purušašukti, kjer je nastanek človeštva prikazan kot žrtvovanje kozmičnega bitja človeške oblike (Puruša), ki se izleže iz zlatega jajca. V Rigvedi beremo, da iz njegovih prvih dihov nastaneta nebo in zemlja, iz sledečih raznorazna božanstva, ki Purušo žrtvujejo. Iz glave oz. ust nastanejo brahmani, iz rok kšatrije, iz bokov oz. stegen vajšije ter iz stopal šudre (Črnič 2005: 34). Tako lahko govorimo o religijsko pogojeni socialni stratifikaciji hindujske družbe. Kastni sistem, katerega so sicer leta 1947 ob indijski osamosvojitvi formalno odpravili, obstaja že od davnih vedskih časov in je še danes osrednja institucija socialne strukture Indije ter temeljni kamen hinduizma. Navkljub njegovi formalni prepovedi je sistem globoko zakoreninjen in še vedno prepoznaven v vsakdanjem življenju hindujcev.

Poleg omenjenih štirih kast ter nešteti podkast obstaja tudi skupina šuder, parij oz. nedotakljivih³⁵. Gre za skupino, ki ne pripada nobeni izmed omenjenih kast ter se tako v hierarhični strukturi uvršča na najnižje mesto. Kaste se namreč delijo glede na poklice, in sicer brahmani so učitelji in svečeniki, kšatrije vojščaki in vladarji, vajšije trgovci in obrtniki, šudre pa fizični delavci in služabniki.

Posamezniku je preko kaste določen položaj v družbi. Sistem temelji na znotrajkastni endogamiji, poročanju znotraj iste kaste, sistem pa določajo strogi predpisi urejenosti odnosov med člani različnih kast. Prekršek predpisa se strogo kaznuje, saj imajo kastne zapovedi status tabuja. Sam kastni sistem poganja ideja o karmi, kjer lahko govorimo o principu dejanja in posledice. Sedanja karma namreč določa položaj posameznika v njegovem naslednjem življenju. Kdor vestno izpolnjuje dolžnosti in naloge svoje kaste (dharma), pridobi ugodno karmo, kar povzroči ugodno reinkarnacijo in obratno. Položaj si potemtakem določa posameznik sam z opravljanjem oz. neopravljanjem kastnih dolžnosti. Trenuten položaj posameznika je torej posledica delovanja in izpolnjevanja predpisov kast v prejšnjem življenju. Svoj položaj si tako posameznik lahko izboljša le preko vestnega izpolnjevanja kastnih pravil, kar mu omogoči ponovno rojstvo v višji življenjski vrsti oz. višji kasti.

³⁵ Gre za predpostavko o nečistosti izvenkastne skupine, imenujemo pa jih lahko tudi pariye, daliti in haridžani.

Med vajšnavami najdemo mnoge, ki nasprotujejo dedovanju kastnega sistema, saj bi se posamezniki na določen družbeni stan morali razvrščati glede na osebnostne značilnosti, ne pa vrojenosti v neko družbeno okolje. Po izvornem vedskem sistemu je moral imeti posameznik za vstop v kasto določene sposobnosti, ki so bile zahtevane za opravljanje določenega dela. S časom pa so kastni brahmani sistem preuredili v dednega z namenom ohranjanja statusa quo in utrjevanja svojega uglednega položaja (Črnič 2005: 35).

Verovanje v štiri življenjske cilje (purušarte) temelji na principu duhovnega napredovanja. Gre za sistem splošno sprejete hindujske formule dharma-artha-kama-mokša oz. pravilnega zaporedja zadovoljitve vseh človekovih potreb, tako fizičnih, socialnih, moralnih ter duhovnih. Posameznik mora namreč na svoji poti do združitve z Absolutom - vrhovnim ciljem najprej poskrbeti za svoje potrebe in želje, za svojo družino ter za širšo skupnost. Poslanstvo oz. cilj posameznikovega bivanja je odrešitev od spon materialnega sveta ter združitev z Vsevišnjim Gospodom. Dharma kot pravičnost, artha kot tusetna blaginja, kama kot čutni užitki ter mokša kot osvoboditev je pravilno sosledje izpolnitve človekovih želja. To so t.i. štirje življenjski cilji oz. purušarte.

Vera v univerzalni zakon karme in reinkarnacije³⁶ temelji na sistemu vzroka in posledice, saj se na podlagi dejanj posameznika določa njegova življenjska pot oz. naslednja reinkarnacija. Reinkarnacija (re-in-carne) oz. ponovna utelesitev je postopek preselitve duše iz fizičnega telesa v neko drugo fizično telo iste življenjske vrste. Transmigracija pa se pojavi ob preselitvi duše v katero drugo življenjsko vrsto, bodisi nižjo bodisi višjo. V trenutku smrti namreč subtilno oz. astralno telo dušo prenese v drugo fizično telo, saj je človekovo bistvo (atman) večno in neumrljivo³⁷. Gre le za smrt materialnega, minljivega telesa, medtem ko je atman neumrljiv, večen. V nepogojenem stanju se duša združi z Vsevišnjim Gospodom. Materialni svet pa je začasen, minljiv ter neprenehoma spremenljiv³⁸.

³⁶ »Kakor utelesena duša v tem telesu neprestano prehaja od otroštva do mladosti in starosti, tako tudi v trenutku smrti preide v novo telo. Razsoden človek ni zbegan zaradi take spremembe« (Bg. 2.13)

³⁷ »Duša se nikoli ne rodi niti ne umre. Ni nastala, ne nastaja in ne bo nastala. Nerojena je, večna, zmeraj obstoječa, neumrljiva in prvobitna. Ne umre, ko umre telo« (Bg. 2.20).

³⁸ »Po naravi si nesmrten. Kot duhovna duša si Moj delec. Jaz sem nesmrten, zato si tudi ti nesmrten. Zaman poskušaj biti srečen v materialnem svetu« (Bg. 15.7).

Atman oz. človekovo bistvo se v samsari, neprestanem krogu reinkarnacij, seli iz enega v drugo fizično telo. Krog potovanja duše obsega bivanje v rastlinskih, živalskih in človeških oblikah. Človeško življenje je vrhunec tega kroga in kot tako najbolj ugodno izhodišče za vstop v duhovni svet. Posameznikovo bistvo, osvobojeno materialne eksistence, se namreč ob izstopu iz neskončnega kroga rojstva – smrti - ponovnega rojstva³⁹, združi z Absolutom. Odrešitev oz. mokša⁴⁰ je potemtakem možna le ob predpostavki odrešitve neprestanih reinkarnacij. Sam koncept karme je bistven za razumevanje indijske kulture, imel pa je tudi enormen vpliv, saj je po eni strani pripomogel k definiranju visokih moralnih standardov in kodeksov, po drugi pa je pojem individualne odrešitve postavil v samo središče pozornosti. Koncept karme⁴¹ opravlja tudi zelo pomembno legitimizacijsko funkcijo, saj utrjuje in upravičuje status quo ter tako daje veliko oporo kastnemu sistemu (Črnič 2005: 37). Kot že rečeno, je bil slednji z indijsko ustavo leta 1947 prepovedan, vendar je še dandanes čutiti njegov enormen vpliv.

e) Obredje

Obredje je še ena izmed skupnih točk hinduizma. V Vedah beremo o različnih stopnjah spoznavanja Boga, o predpisih čaščenja vrhovnega Boga ter nižjih božanstev. Slednja namreč vodijo k postopnem duhovnem napredovanju, saj se Boga lahko časti tudi preko njegovih predstavnikov. V tem smislu torej lahko častimo vrhovnega Boga bodisi v obliki vrhovne Osebnosti bodisi kot vseprežemajočo brezosebno resnico ali pa kot kralja, brahmane, polbogove in polboginje, guruja kot božjega prestavnika, v krogu starejših družinski članov predvsem mater in očeta, kravo kot simbol matere ter bika kot simbol očeta, svete reke Jamune in Gangesa, zemljo kot mati naravo, svete rastline - tulasi ter splošno vsa živa bitja, saj so delci Boga (Črnič 2005: 37).

V Indiji in drugod po svetu je sicer močno prisotno čaščenje raznih polbogov, od Boga pooblaščenih zelo močnih živih bitij, ki upravljajo materialne elemente, kot so sonce, voda in

³⁹ Neskončni krog samsare kot neprestana selitev iz enega materialnega telesa v drugo materialno telo. Odrešitev oz. mokša je možna in je tudi ultimativni cilj.

⁴⁰ »Ko tako vdano služijo Gospodu, se veliki modreci ali bhakte rešijo rezultatov dela v materialnem svetu. Na ta način se osvobodijo kroga rojstva in smrti in dosežejo stanje nad vsemi bedami (vrnejo se nazaj k Bogu) (Bg. 2.51).

⁴¹ »Trpite zato, ker ste se v prejšnjem življenju vdajali čutnemu zadovoljevanju in ste v skladu s svojo karmo dobili telo« (Šrila Prabhupada 1995: 26).

zrak, vendar ga Bhagavad-gita zavrača kot materialistično in nepotrebno. Bog namreč oskrbuje tudi polbogove in tako je najbolje, da se za vse svoje potrebe obrnemo Nanj.

Hindujci pa poznajo več različnih oblik čaščenja božanstev, kar poteka bodisi v templju bodisi pred hišnim oltarjem. Dnevno čaščenje božanstev tako lahko poteka v obliki obrednega čaščenja, kjer gre najpogosteje za darovanje cvetja in hrane božanstvom ter umivanje le-teh. T.i. pudžo se običajno izvaja vsakodnevno. O tradicionalno pozdravnem obredu pa govorimo v primeru izvajanja krožnih gibov ob spremljavi zvonov, gongov ter kirtan, s katerimi častilec božanstvu daruje kadilo, cvetje in ogenj. Svoje spoštovanje božanstvom izražajo tudi preko pobožnih hvalnic (badžani), ki se običajno pojejo v manjših skupinah. Kirtan pa je oblika slavljenja oz. čaščenja v obliki skupinskega petja molitev ob spremljavi glasbil (činelic, harmonijev ter raznovrstnih bobnov). V šoli pobožnega in vdanega služenja, šoli bhakti⁴², ima petje pobožnih hvalnic zelo pomembno vlogo. Hindujci ob posebnih svečanih priložnostih opravljajo tudi žgalne daritve, in sicer v obliki darovanja žita in očiščenega masla v ogenj, poslušajo besede iz svetih spisov, zamaknjeno gledajo v sveto podobo, kraj ali osebo... Spoštovanje božanstvom izkažejo tudi s kroženjem po svetih mestih, svetiščih in templjih v smeri urinega kazalca ob molitvi in petju. Verniki opravljajo tudi džapo, polglasno ali tiho molitev ob izgovarjanju mantre, preko katere izbrišejo sledi sebičnih želja ter tako obujajo pravo, čisto ljubezen do Boga.

Morda velja omeniti obrede življenjskih krogov ali samskare, kjer gre za vrsto obredov ne zgolj v ožjem smislu (kar je prisotno večinoma v vseh religijah), temveč gre za obrede pred samim spočetjem pa vse do obredov po smrti⁴³. Večina samskar pa je dostopna le prvim trem kastam in tistim iniciiranim, katerim pripada tudi naziv »dvakrat rojeni«, saj se šele ob iniciaciji vzpostavi tista prava, zavestna duhovna vez posameznika z njegovim stvarnikom Absolutom (Črnič 2005: 39).

Pod obredja spadajo tudi romanja k svetim mestom (Vrindavan, Benares/Varanasi), svetim rekam (Ganges, Jamuna) ter praznovanja verskih praznikov, kjer velja omeniti rojstni dan Šri

⁴² »Človek lahko razume Vsevišnjo Božansko Osebnost, kakršna je, samo z vdanim služenjem. Kdor je po zaslugi vdanosti popolnoma zavesten Vsevišnjega Gospoda, pa lahko vstopi v Božje kraljestvo (Bg. 18.55).

⁴³ V življenju hindujci opravijo 16 obredov življenjskega kroga, prvi je posvetitev pred samim spočetjem, zadnji pa pogrebni obred. Nekatere izmed samskrtoev so sestavljene iz več obredov, npr. poroka iz petnajstih ter pogreb iz devetih stopenj. Samskara zagotavlja duhovno čistost ter pripravo za doseg končnega cilja-izstopa iz neprestanih reinkarnacij.

Čajtanje (1486–1534), t.i. Gaura-purnima v mesecu marcu oz. aprilu. Zadeva je še zlasti pomembna za pripadnike ISKCON-a. Šri Krišna Čajtanja Mahaprabhu je namreč religijo preko petja svetih imen iz templjev popeljal med množice. Molitev maha-mantre Hare Krišna, veliko molitev za mir v srcu in svetu, je tako približal vernikom. Šri Čajtanja naj bi se pred približno 500–leti pojavil v severovzhodni Indiji kot inkarnacija Krišne in oživel tradicijo vdanega in ponižnega služenja Gospodu po vsej Indiji. Svojim najbližjim učencem je naročil, naj Njegovo poslanstvo nadaljujejo ter razširijo zavest Krišne po vsem svetu. V svoje duhovno gibanje je sprejel vse ljudi, ne glede na nacionalnost, spol, veroizpoved in kasto.

V Indiji je tako sprožil pravi duhovni in družbeni preporod s poučevanjem petja velike mantre za duhovno osvoboditev:

Hare Krišna Hare Krišna Krišna Krišna Hare Hare/ Hare Rama Hare Rama Rama Rama Hare Hare.

Preko petja in izgovarjanja svetih imen naj bi se posameznik postopoma osvobajal vezanosti na materialni svet, spoznaval svoje pravo bistvo ter tako obujal pozabljeno ljubezen do Vsevišnjega. Verniki na ta dan poslušajo o življenju omenjenega verskega reformatorja, obiščejo templje, pojejo mantro in se postijo. Praznovanje doseže vrh ob vzhodu Meseca v obliki vegetarijanske pojedine.

V avgustu oz. septembru pa verniki praznujejo Džanmaštami, dan, na katerega naj bi se pred približno 5200 leti v Vrindavanu rodil gospod Krišna. V zibelko položijo Krišnovo božanstvo ter ga nežno zibljejo, se postijo, pojejo vajšnavske pesmi ter poslušajo pripovedi o Krišni. Glavni božanstvi, ponavadi Krišna in njegova spremljevalka Radha, okrasijo z dragulji in cvetnimi venci ter ju odenejo v nova oblačila. Praznovanje pa zaključijo z bogato večerjo.

4.2 Vajšnavizem

ISKCON uvrščamo v vajšnavizem, enega izmed mnogih religijskih tokov Indije, pravzaprav je »eden treh glavnih religijskih tokov klasične Indije« (Črnič 2005: 47). Gre za posameznike - vajšnave, ki častijo boga Višnuja. Slednji se v svetih spisih pojavlja tudi kot Rama, Bhagavan, Vasundeva, Narajan, Krišna, Buda... V raznoliki in pestri hindujski tradiciji se namreč bogovi pojavljajo v različnih pojavnih oblikah (avatarjih). Bog Višnu ima tako že omenjenih deset avatarjev oz. pojavnostnih oblik. Poudariti pa velja, da ga člani omenjenega gibanja ne častijo kot Višnujevega avatarja, temveč kot onnipotentnega in onniprezentnega vrhovnega Boga, ki je hkrati tudi oseba (Črnič 2005: 48). Satsvarupa (1994) trdi, da člani gibanja Hare Krišna verjamejo, da je Krišna osebno ime Boga, Višnu pa je »Krišnova ekspanzija za stvarjenje in vzdrževanje materialnih univerzumov« (Satsvarupa 1994: 374).

»Tako se kult Krišne bistveno razlikuje od drugih dveh religijskih tokov, kulta Šive in kulta Šakti, saj pri njem ne gre za neposredno čaščenje katerega izmed bogov hindujskega panteona, temveč za čaščenje Višnujeve človeške utelesitve. Vendar v primeru Krišne, kot ga razumejo in častijo pripadniki gibanja Hare Krišna, ne gre za tipično hindujsko utelesitev, za avatarja, torej za boga, ki v človeški svet sestopi s točno določenim namenom. Krišna ni avatar, temveč že sam Bog; polnovreden človek in polnovreden Bog hkrati« (Črnič 2005: 48).

Skupnost za zavest Krišne torej predstavlja vajšnavizem, starodavno monoteistično religijo, eno od treh ortodoksnih smeri hinduizma. Za razliko od ostalih dveh smeri, politeističnega kastnega brahmanizma ter monistično-panteističnega šivaizma in šaktizma, je vajšnavizem monoteistična tradicija bhakti ali vdanosti osebnemu Bogu. Učenjaki, katerih predmet preučevanja so vzhodne religije, vajšnavizem označujejo kot tradicijo, katere korenine segajo v čas vsaj 1000 let pred našim štetjem.

4.2.1 Gaudijski vajšnavizem

Za gibanje Hare Krišna je gaudijski vajšnavizem⁴⁴, ki pot do Boga predstavlja preko vdanega in ljubečega čaščenja-bhakti joge, izrednega pomena. Šri Krišna Čajtanja Mahaprabhu (1486–1534), za katerega so člani gibanja Hare Krišna prepričani, da je poslednja inkarnacija Krišne, je konec 15. stoletja v severni Indiji⁴⁵ ustanovil duhovno gibanje, katero temelji na osebni duhovnosti. S svojo karizmatičnostjo ter pridiganjem o tovrstnem gibanju je očaral množice ter tako razvil novo vejo vajšnavizma, reformirano vejo vajšnavizma z osrednjim poudarkom na čaščenju Krišne in Radhe skupaj, gaudijski vajšnavizem. Bil je sicer poročen, vendar je pri svojih 24 letih zapustil ženo, se odpovedal svetnemu življenju ter pričel z aksetskim življenjem sadhuja, svetega moža. Preko popotovanj po Indiji je obudil tradicijo ponižnega služenja Bogu in njegovi popolni predaji, t.i. tradicijo bhakti. Znameniti srednjeveški religijski reformator je religijo ponesel med množice, saj je poudarjal osebni stik posameznika z Bogom ter popolno predajo Njemu⁴⁶. Religijo je v smislu daritvenih obredov, katere so lahko izvajali izključno brahmani, podal množicam, in sicer preko neposrednega stika, petja svetih imen ter ekstatičnega plesa.

Gre torej za gaudijski vajšnavizem, kateri sproži tako duhovni kot tudi družbeni preporod, saj se Šri Čajtanja Mahaprabhu upre kastnemu sistemu⁴⁷ in brahmanom oz. njihovi prevladi nad duhovnostjo. Posameznik doseže mokšo ter se tako v smislu prebujanja naravne ljubezni do Boga preko vdanega in ponižnega služenja ter njemu popolne predanosti osvobodi. Čajtanja je znan po svojem promoviranju skupinskega petja svetih imen Krišne. Preko petja in izgovarjanja svetih imen je namreč posamezniku omogočen neposreden stik z Bogom, saj se tako zave svoje dolgo uspavane ljubezni do Njega. Osvoboditev je torej omogočena preko stika z Bogom, ljubezni, ponižnega, vdanega, ljubečega služenja ter brezpogojne vdanosti.

⁴⁴ Pojav gaudijskega vajšnavizma spodbudijo tudi splošne družbeno-politične razmere. Takratni muslimanski oblastniki Indije hindujskemu čaščenju bogov v številnih podobah niso bili naklonjeni, rušili so templje in gradili mošeje, hindujce sprevračali v islam...Tako se rodi hindujsko reformsko gibanje z močnim nabojem duhovnega in družbenega preporoda.

⁴⁵ Zlasti v Bengaliji, Orissi in Assamu. Rečemo mu tudi bengalski vajšnavizem.

⁴⁶ Primer takega odnosa-popolne predaje služenju Krišni brez pričakovanja povračila in hrepenenju po združitvi z Bogom, je Radha.

⁴⁷ Poudarja, da med različnimi kastami, ženskami in moškimi, hinujci in muslimani na ravni religijskega ni razlik. V duhovnem smislu smo si vsi enaki, vsi smo duhovne duše in božji služabniki. Upre se dedovanju kastnega sistema predlaga posameznikove sposobnosti in delovanje za kriterij uvrstitve v določeno kasto.

V vajšnavizmu pa zasledimo več faz oz. stopenj ljubezni do Boga ali predaje guruju oz. osebnemu božanstvu:

- predaja guruju ali guru bhakti;
- pripravljalna faza, ko učenec brezpogojno izpolnjuje vse napotke svojega guruja ali vaidi-bhakti;
- stopnja, ko bhakta svoje misli osredotoča le na Boga, saj vse povezuje z Njim in ga vse nanj spominja ali raga-bhakti;
- ter zadnja, stopnja ekstatične ljubezni do Boga, kar je najvišja stopnja manifestacije ljubezni, poosebljene v radhi, Krišnovi spremljevalki ali prema-bhakti (Črnič 2005: 51).

Ideje verskega reformatorja Šri Čajtanje, ki jih utemeljuje tudi z Bhagavad-gito, o kateri bo govora v naslednjem poglavju diplomskega dela, je moč zaslediti še danes, in sicer so se njegovi nauki na Zahodu ohranili preko vpliva gibanja Hare Krišna.

4.3 BHAGAVAD-GITA

Pred 5000 leti, na začetku dobe kali, je gospod Krišna, ki ga vajšnave po vsem svetu častijo kot Vsevišnjo Božansko Osebnost, izgovoril Bhagavad-gito, Gospodovo pesem⁴⁸, kot je zapisano v uvodnem pojasnilu zgodovinskega ozadja Bhagavad-gite, kakršne je. Gospod Krišna je v Bhagavad-giti vzpostavil smisel religije kot nemotivirano, ljubeče in ponižno služenje Najvišjemu. Po njegovem odhodu pa se je izvorni nauk prenašal preko štirih sampradaj oz. nasledstev duhovnih učiteljev. Pred približno 500 leti naj bi se Krišna znova pojavil, tokrat v severovzhodni Indiji kot Šri Kršna Čajtanja Mahaprabhu. Inkarnacija slednjega je bila že prej napovedana v Vedah. Gospod Čajtanja je filozofsko združil vsa štiri nasledstva duhovnih učiteljev in oživel tradicijo bhakti po vsej Indiji. Najbližjim učencem je tako naročil, naj Njegovo poslanstvo nadaljujejo in razširijo zavest Krišne po vsem svetu.

V neposrednem nasledstvu duhovnih učiteljev je od Gospoda Krišne in Šri Čajtanje prišel tudi A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (1896–1977), ki je izpolnil dolgo gojeno željo nasledstva učencev in vedsko prerokbo, da se bo zavest Krišne razširila po vsem svetu. Leta 1965 je v starosti sedemdesetih let odšel v ZDA, kjer je leta 1966 po velikih začetnih težavah ustanovil ISKCON (International Society for Krishna Consciousness ali Mednarodno skupnost za zavest Krišne) ter tako ponesel vajšnavizem na Zahod⁴⁹. Dandanes ima ISKCON po svetu milijon članov, od tega približno 96% članov kongregacije oz. vernikov, v Indiji pa je več sto milijonov vajšnav, ki častijo Gospoda Krišno in Ramo ter se udeležujejo obredov v templjih.

Bhagavad-gitinih 700 verzov, kjer Šri Krišna poučuje svojega zaupnega prijatelja in prvega bhakto, Ardžuno, v celoti odkriva znanost o samospoznavanju. Gospodova pesem je sestavljena iz 18-ih poglavij, pri čemer število osemnajst ponazarja Višnujeve dele: 5 glav, 10 rok, 2 nogi in trup. Gospod razlaga Ardžuni, da je o Bhagavad-giti najprej poučil boga Sonca, kateri je znanje predal Manuju, ta pa Ikšvakuju. Nauk o jogi se je tako prenašal po nasledstvu duhovnih učiteljev, od učitelja do učenca, vendar ker se je to znanje sčasoma izgubilo, ga Gospod razkriva ponovno in tako postane Ardžuna prvi člen novega nasledstva duhovnih

⁴⁸ Bhagavad-gita ali Gitopanišada je ena najpomembnejših Upanišad in v njej je zajeto bistvo vedskega znanja. Krišna naj bi jo izgovoril 11. decembra 3138 pr.n.št. na bojišču Kurukšetre v pogovoru trajajočem med 45 minut do ene ure vojščaku Ardžuni (več o tem tudi na <http://www.hare-krishna.net/> v delu o Gospodovi pesmi).

⁴⁹ Za podroben opis potovanja in procesa ustanavljanja ISKCON-a priporočam: Satswarupa dasa Goswami (1994): Prabhupada. The Bhaktivedanta Book Trust International

učiteljev. Staro je bilo namreč prekinjeno. V uvodu Bhagavad-gite, kakršna je, beremo da Bhagavad-gito lahko prav razume le človek s podobnimi lastnostmi vojskovodje, biti mora bhakta in tako imeti neposreden odnos z Njim⁵⁰.

Gre za metodo bhakti, stanje najvišjega duhovnega bistva ponižnega služenja Njemu. Izvorni nauk Bhagavad-gite pa naj bi se po odhodu Krišne prenašal po štirih nasledstvih duhovnih učiteljev (Mahvačarja, Nimbarka, Višnusvami ter Ramanudža sampradaja). V prvo nasledstvo lahko uvrstimo ISKCON oz Hare Krišna gibanje, čeprav ju ne gre popolnoma enačiti. ISKCON je namreč le ena izmed vej gibanja. Res pa je, da je slednje na Zahodu najbolj številno in je v tem smislu enačenje dovoljeno (Črnič 2005).

Gospodova pesem je torej glavna avtoriteta Krišnovih bhakt oz. služabnikov, je pa sestavni del epa Mahabharata. Kot že rečeno, gre za opis pogovora med Krišno ter vojskovodjo Ardžuno ravno pred veliko bitko na Kurukšetri. Vojskovodja se namreč sprašuje o smiselnosti bojevanja. Prizorišče samega dogajanja lahko razumemo tudi kot boj med pozitivnim in negativnim delom posameznika oz. egom ter njegovim duhovnim bistvom. V odgovor mu Krišna, ki nastopa v vlogi njegovega kočijaža, ponudi t.i. teorijo nemotiviranega delovanja, teorijo izpolnjevanja posameznikovih nalog in dolžnosti brez pričakovanja povračila oz. nagrade. Krišna mu torej predstavi osnove človeškega delovanja, moralno in religijsko upravičenost vojne in mu za tren celo razkrije svojo pravo božansko naravo, vseobsegajočo celostno podobo.

4.3.1 Bhagavad-gita, kakršna je

A.C. Bhaktivedanta Šri Prabhupada, avtor prevoda Bhagavad-gite, je poskusil predstaviti Gospodovo pesem takšno, kakršna je, brez sprememb. Bralce je namreč želel seznaniti s pravim poslanstvom Vsevišnje Božanske Osebnosti, Krišne, in sicer pogojenim dušam pokazati pravo pot-pot domov, pot k Bogu. Bhagavad-gita govori o poslanstvu Krišne, katerega je potrebno doumeti takšnega, kakršen je.

⁵⁰ Z Vsevišnjo Božansko Osebnostjo-Krišno.

Ob branju prevodov Bhagavad-gite se lahko pojavi problem, saj so prevajalci Krišno večinoma odrinili na stran in v ospredje postavili lastne filozofske misli in ideje. Tako je zanje Mahabharata le nenavadna mitološka pripoved, Krišna pa le sredstvo, ki ga večinoma prevajalci uporabijo za posredovanje njihovih lastnih idej. Vendar Gita sama pravi, da je Krišna kot oseba, cilj in tudi predmet Bhagavad-gite ter tudi njen pripovedovalec. Avtor Bhagavad-gite, kakršna je, bralca usmerja h Krišni. Številni filozofi, politiki in vsi, ki nimajo popolnega znanja o Krišni, pa s svojimi komentarji poizkušajo Gospoda izgnati iz pesnitve. Izrednega pomena naj bi bilo pravilno in natančno razumevanje Gite, saj lahko le takšno koristi celotni družbi in posameznika osvobodi pogojenosti. V pogojenem stanju je namreč posameznik zaslepljen z navideznim in minljivim bliščem materialnega udobja. Gre za veliko znanost, ki bi morala biti bistvena za ves človeški rod, zlasti v današnji dobi, dobi kali.

Prabhupada v predgovoru prevoda pravi: «Vsakdo bi moral poznati veličino Boga, Krišne, in naravni položaj živih bitij. Vsi bi se morali zavedati dejstva, da je živo bitje večni služabnik in da je vsakdo, kdor ne služi Krišni, primoran služiti iluziji v obliki treh gun materialne narave ter je večni ujetnik ponavljajočega se rojevanja in umiranja» (Prabhupada, 1988: xix).

Po Bhagavad-giti nas materialna eksistenca, njene strasti in pa tudi pasti potemtakem ne morejo popeljati do sreče. Po filozofiji bhakti joge nas lahko osreči le služenje Njemu. Slednje je namreč naravno opravilo posameznika, ki je delček Gospoda. Tudi vsa ostala živa bitja so tako delci Vsevišnjega. Preko zadovoljevanja svojih čutov in pod vplivom iluzije sreče ne bomo uspeli doseči, okusimo pa jo lahko preko zadovoljevanja Gospoda, kateri služenje želi in zahteva od nas, pokornih služabnikov. Ključno sporočilo človeštvu oznanja prav Mednarodna Skupnost za zavest Krišne.

V uvodnem delu Prabhupada pravi: «Odnos živega bitja z Vsevišnjim Gospodom temelji na služenju. Vsevišnji Gospod je vrhovni uživalec, mi, živa bitja, pa smo Njegovi služabniki. Ustvarjeni smo za njegovo uživanje in če se prepustimo večnemu uživanju z Njim, bomo srečni. Sicer ne moremo pričakovati sreče. Neodvisno od Gospoda ne moremo biti srečni, kakor noben del telesa ne more biti zadovoljen, če ne dela za želodec. Živo bitje je lahko srečno le, če s transcendentalno ljubeznijo služi Vsevišnjemu Gospodu (Prabhupada 1998: 15).

Dandanes živimo v svetu, polnem skrbi, bolezni in tesnobe. Prav pogojenost z materialnim naj bi bil izvor tesnobe. Odrešitev od pogojenega stanja duše je možna, pot pa nam ponuja Bhagavad-gita in če jo hočemo razumeti, moramo postati ponižni bhakte, zavestni Gospoda. Popolnost je torej moč doseči in ta pot je pot vdanega, ponižnega in ljubečega služenja, pot bhakti joge. Če nekdo želi doumeti polnost velikega sporočila, se mora najprej spraševati o vzroku trpljenja, smislu življenjske poti ter večnim posmrtnim vprašanjem. Gospod je zelo milosten do živih bitij, posebej do ljudi in Božansko pesem izgovori kot odgovor na vsa življenjska vprašanja ter pokaže pot popolnosti oz. odrešitve pogojenosti od materialnega sveta.

Gospod Krišna v materialni svet sestopi v obliki inkarnacije oz. avatarja, še zlasti za duše, ki so pozabile na pravi cilj življenja. Sestopi v svojem lastnem, transcendentalnem telesu, nečisti vpliv materialnih gun pa se ga ne dotakne. Medtem pa ima pogojena duša v tem življenju eno, v drugem pa drugo telo. Nima enega, stalnega telesa, temveč se seli iz enega v drugo. V materialnem svetu se Gospod pojavi v svoji izvorni, večni podobi z dvema rokama in s flavto. Njegovo telo nikoli ne oslabi, se ne postara, saj je po svoji notranji energiji večen, blažen in poln vednosti. Na Zemlji se osebno pojavi ob prevladi nereligije oz. zanemarjanju religije, pojavlja se sicer po ustaljenem redu, in sicer enkrat v dnevu Brahmana, a se lahko po svoji volji pojavi kadarkoli in kjerkoli bi bilo potrebno. Pojavi se tudi ob kršenju religijskih načel, zapisanih v Vedah⁵¹. V materialnem svetu se Gospod torej pojavlja v raznih oblikah inkarnacij s ciljem odrešitve pobožnih, učenja nevernikov ter ponovne vzpostavitve religijskih načel. V dobi kali je Krišnova inkarnacija Gospod Caitanja Mahabprahu, ki je preko skupinskega petja svetih imen razširil Gibanje za zavest Krišne po vsej Indiji.

Čeprav se Gospod pojavlja v različnih transcendentalnih inkarnacijah, gre za eno in isto Vsevišnjo Božansko Osebnost. Gospod je namreč transcendentalen, kar pomeni, da je nad materialnim svetom oz. onkraj tega materialnega stvarstva. Materialni svet pa je začasen, minljiv. Nastane v določenih intervalih, nekaj časa obstaja ter nazadnje izgine. Materialna narava je Gospodova ločena energija, medtem ko so živa bitja večno povezana z Njim in so njegova energija. Vsa živa bitja smo namreč delci Vsevišnjega, kateri pa za razliko od nas ni okužen z gunami materialnega sveta. Delovanje čiste, vdane in ponižne bhakte tudi ni podvrženo delovanju materialnega sveta. Dokler pa je živo bitje v pogojenem stanju, je

⁵¹ Tudi Vede je prvotno izgovoril sam Gospod in to znanje razodel Brahmi v njegovem srcu.

zaslepljeno s prepričanjem, da je materialni proizvod ter je tako prepuščen vplivom materialne narave. Gre za t.i. lažni ego posameznika, ki je popolnoma prevzet od materialnega telesa in tako ne more prav razumeti svojega položaja in pravega poslanstva služenja Vsevišnjemu. Osvoboditi se pomeni odrešiti se spon materialne eksistence in materialne zavesti. Bhagavad-gita pravi, da mora posameznik spoznati, da se razlikuje od materialnega telesa, se osvoboditi nečiste, materialne zavesti ter razviti pravo, čisto zavest. Namen Gite je prav obuditev čiste zavesti ter čistega zavedanja lastnega jaza. Vsako živo bitje je del Gospoda, vendar je tudi njegov vdani služabnik. Odnos⁵² med živim bitjem in Gospodom je odnos služenja, služabnik bi tako moral zadovoljiti Gospoda ter v tem uživati tudi svojo srečo.

Bhagavad-gita vsebuje popolno vedsko znanje in vsaka morebitna nepopolnost, ki jo zaznavajo živa bitja, je le posledica omejenosti čutil in nepopolnega znanja o popolnem, pravi Prabhupada (1998). Vedsko znanje je namreč kot tako popolno in absolutno, srčiko tega znanja pa je moč najti prav v obravnavanem delu. Gre namreč za transcendentalno znanje, katerega je izgovoril sam Gospod.

Gospod je stvarnik vsega, je vzrok vsega in iz njega se vse rodi. Iz njega izhaja tudi pomemben sistem, preko katerega lahko dosežemo osvoboditev. Gre za sistem štirih družbenih stanov:

- brahmani (razred inteligentnih) so najvišji razred in delujejo pod vplivom gune vrline;
- kšatrije (razred vladajočih) so drugi razred ter delujejo pod vplivom gune strasti;
- vajšije (trgovci...) so podvrženi vplivom gune strasti in nevednosti;
- šudre (delavci...) pripadniki najnižjega razreda, pa delujejo pod guno nevednosti.

Gospod pa je nad vsemi temi družbenimi stanovi, tudi nad najvišjim, saj je transcendentalen in nanj gune materialne narave ne delujejo. Gospod je sistem družbenih razredov oz. stanov ustvaril z namenom dvigniti ljudi iz živalske ravni življenja, osvoboditi vse pogojene duše in jim omogočiti razvoj zavesti Krišne. Kdor pozna in razume Gospodovo transcendentalno naravo, ni podložen zakonu karme, saj je zavesten Krišne in kdor pozna Vrhovno Resnico, je osvobodjena duša⁵³ z neomajano zavestjo Krišne⁵⁴.

⁵² Možni odnosi z Gospodom so pasivni, aktivni, prijateljski, starševski in ljubezenski odnos.

⁵³ »Opusti vse vrste religije in se samo predaj Meni. Odrešil te bom posledic vseh grehov. Ne boj se. (Bg. 18.66).

4.4 Ustanovitelj ISKCON-a in njegov razvoj

Za ustanovitelja ISKCON-a štejemo A.C. Bhaktivedanto Swami Prabhupado, rojenega leta 1896 v trgovski družini kot Abhaja Čaran De in je nedvomno eden večjih promotorjev hindujske religije in kulture. V njegovem življenju je glavno vlogo odigrala religija, sicer pa je imel tudi svojo družino, katero pa je kasneje zapustil.

Leta 1922 Šri Prabhupada sreča Bhaktisidhanto Sarasvatija Thakurja, ki postane njegov guru in ga tako spodbuja k posredovanju Čajtanjevih nauk⁵⁵. Usmeril ga je v razširjanje vedskega znanja v angleščini in tako je Šrila Prabhupada napisal komentar k Bhagavad-giti, pomagal Gaudiya Mathu in leta 1944 osnoval »Back to Godhead« (Nazaj k Bogu), štirinajstdnevno revijo v angleškem jeziku⁵⁶. Vzdrževanje publikacije pa je bilo zelo težavno, Šrila Prabhupada jo je urejal, pregledoval, tipkal in celo prodajal posamezne primerke sam. Zgovoren pa je podatek, da od ustanovitve pa vse do danes časopis ni prenehal izhajati, tradicijo namreč sedaj nadaljujejo Prabhupadovi učenci ter ga izdajajo v več kot tridesetih jezikih (Črnič 2005: 60).

Zaradi njegove izjemne učenosti ter filozofske devocije ga je Skupnost Gaudiya vajšnav leta 1947 počastila z nazivom »Bhaktivedanta«. Leta 1950 se je pri svojih 54 letih umaknil iz zakonskega reda ter sprejel red vanaprasthe (odmaknjeni red), da bi se lahko v celoti posvetil pisanju in študiju. Iz New Delhija je odpotoval v sveto mesto Vrindavano, kjer je živel v skromnih pogojih srednjeveškega templja Radha-Damodara. Tam je tudi začel svoje življenjsko delo prevoda in komentarja 18.000 stihov Šrimad-Bhagavatama, napisal pa je tudi »Lahko potovanje na druge planete«. Več let je bil okupiran z intenzivnim študijem in pisanjem. Ustabil se je v Vrindavanu ter živel v skrajni revščini, bil posvečen v red sanjase, kljub temu pa so njegovim pridigam prisluhnili redki. Spričo tega je ob podpori vajšnav začel tudi z izdajanjem knjig, katere je zaradi neinteresa založnikov financiral in distribuiral sam. Sama prodaja je bila sicer bolj skopa, vendar je dosledno izpolnjeval navodilo svojega duhovnega učitelja, in sicer navodilo tiskanja knjig.

⁵⁴ »O Arjuna, kdor meditira o meni, Vsevišnji Božanski Osebnosti, in se me nenehno spominja, ne da bi mislil na kar koli drugega, zagotovo pride k meni« (Bg 8.8).

⁵⁵ V tem času je bil gaudijski vajšnavizem v krizi, po Čajtanjevi smrti se namreč porazdeli na vsaj tri ideje v smislu preproste ljudske religioznosti. Konec 19. stoletja mu uspe revitalizirati gaudijski vajšnavizem in tako sproži niz dogodkov, ki vodijo k nastanku ISKCON-a.

⁵⁶ Kot prvi poskus pridiganja oz. razširjanja nauka v angleškem jeziku.

Leta 1965⁵⁷ se iz Kalkute poda na dolgo plovbo v ZDA, kjer leto kasneje po težkem obdobju začetnih težav brez kakršnihkoli izkušenj ter finančne podpore ustanovi ISKCON ter tako ponese ideje vajšnavizma na Zahod. Začetno navdušenje nad novim gibanjem se najprej pojavi v vrstah bivših hipijev v New Yorku in San Franciscu, a se hitro razširi po celih ZDA in Veliki Britaniji⁵⁸.

»V naslednjih desetih dnevih je Prabhupada nekajkrat prepotoval zemeljsko oblo, ustanovil prek sto centrov zavesti Krišne v 49 deželah sveta, v občestvo iniciiral na tisoče učencev in približal vajšnavsko kulturo milijonom ljudi. Napisal je več kot osemdeset knjig s prevodi in pojasnili vedskih spisov. Umrli je 17. novembra 1977 v Vrindavanu« (Črnič 2005: 62).

Tako je konec 20. stoletja po ZDA in VB najti približno 350 templjev. O številu članstva pa je zaradi fluktuacije težko govoriti. Ob zapuščanju gibanja se namreč hkrati pridružujejo vedno novi člani. Po podatkih Jazwinskega naj bi celotna kongregacija štela približno milijon pripadnikov, od tega 30.000 z iniciacijo ter 4% živečih v templjih. Ostalih 96% članstva živi v lastnih domovih (Jazwinski v Črnič 2005: 64). Tu velja poudariti pomen prehoda iz tempeljske v kongregacijsko fazo gibanja. Ob sami ustanovitvi ter v začetnem obdobju gibanja je večina pripadnikov živela v templjih, kar pa se je z leti spremenilo. Pojavi se namreč izziv druge generacije, kjer praviloma ni več najti gorečnosti in navdušenja prvotnih članov, saj večina pripadnikov izstopi iz templja ter si uredi družinsko življenje. Prvotno radikalno drugačen način življenja pripadnikov gibanja v primerjavi s širšo družbo se z leti spremeni, kar je tudi posledica intenzivnih sprememb v organizacijski strukturi ter načinu delovanja gibanja. Danes lahko več ali manj govorimo o kongregacijskem gibanju, saj so pripadniki večinoma poročeni bhakte z družinami, katerih življenje se od življenja pripadnikov širše družbe navzven bistveno ne razlikuje. To pa je značilno tudi za slovenske razmere (Črnič 2005: 65).

Za razumevanje organizacije ISKCON se najprej ozrimo na kratek zgodovinski pregled same organizacijske strukture s poudarkom na guru reformi. Leta 1970 Prabhupada ustanovi Governing Body Commision (v nadaljevanju GBC), mednarodni vodstveni kolektivni organ

⁵⁷ Potovanje začne 13. avgusta 1965 s tovorno ladjo Džaladuta v 45-dni mučnem potovanju iz Kalkute v New York.

⁵⁸ K temu pripomorejo razmere zlasti hipijske kontrakture, političnega in kulturnega boja mladih proti obstoječi kulturi, boj za državljanske pravice in enakopravnost žensk ter nastanek ekološkega gibanja. Spričo tega se poveča tudi zanimanje za novo duhovnost, tako drugačno od obstoječih religijskih institucij.

gibanja. Celoten sistem sestavlja dvanajst področnih sekretarjev, katerih naloga je nadzor nad izvajanjem duhovnih načel v templju, ki je tako samostojen kot tudi samozadosten. Svet je torej po tej logiki razdeljen na dvanajst področij oz. con (Črnič 2005: 65).

Po smrti Prabhupade je vodstvo gibanja v rokah GBC, ki danes šteje približno trideset članov. Enkrat letno sestankujejo med praznikom pojavitve Šri Čaitanje v Indiji. Na tovrstnih letnih sestankih pregledajo delovanje gibanja v preteklem letu, oblikujejo letno poročilo, določajo pravila in zakone skupnosti, oblikujejo komisije, imenujejo ministre in druga delovna telesa ter sprejemajo resolucije, s katerimi usmerjajo delovanje gibanja.

Kot že rečeno, so danes v vodstvenem organu poleg področnih tudi regionalni sekretarji in ministri, ki skrbijo za določena področja izobraževanja, kulture, financiranja in upravljanja, zdravstva, pravosodja, socialnih zadev s poudarkom na mladih in ženskah, izobraževanja in novačenja novih članov, distribucije knjig, čaščenja božanstev... Vsak tempelj ima svojega predsednika, t.i. sekretarja mednarodnega vodstvenega kolektivnega organa, ki ga posredno imenuje GBC. Neposredno pa GBC razglasi nove sanjasije, ki so s pridiganjem in osebnim zgledom odgovorni za duhovni standard gibanja, kot tudi guruje⁵⁹, ki so izbrani iz vrst visoko usposobljenih bhakt z ekskluzivno pravico iniciacije novih članov. Pomemben preobrat se zgodi po Prabhupadovi smrti leta 1977. Vodstvo GBC-ja prevzamejo guruji, pomen organa in enajstih gurujev, katere določi sam Prabhupada pred odhodom s tega sveta, pa skokovito naraste. Spričo tega pride do samostojnega odločanja o vseh zadevah, tudi o gurujih in iniciacijah. Tako je vsak guru v svoji coni postal edina avtoriteta, ki so jo morali slaviti kot prej Prabhupado. Velike spremembe po njegovi smrti so tako pripeljale do konfliktov med privilegiranimi guruji in ostalimi člani GBC-ja ter do razcepa ISKCON-a. Nesoglasja pa so se še stopnjevala zaradi številnih zlorab položajev gurujev. Mnogi izmed njih ob evforiji množičnega čaščenja svojim dolžnostim in odgovornostim tudi zaradi svoje mladostne neizkušenosti, niso bili kos. Posledično je gibanje v desetih letih po smrti Prabhupade zapustilo oz. je bilo izključenih šest od prvotnih enajstih gurujev, članov GBC-ja (Črnič 2005: 67).

⁵⁹ Guru oz. duhovni učitelj kot duhovni mentor učenca vpelje v svet duhovnosti ter nadzoruje pravilnost izvajanja določenih tehnik. Govorimo o božjem predstavniku oz. posredniku med materialnim in duhovnim svetom. Njegova vloga je v indijski tradiciji zelo pomembna. Danes jih je v ISKCON-u okoli osemdeset (Črnič 2005: 66).

V Indiji tradicionalna vloga guruja temelji na avtoriteti neomajane pristojnosti in karizmatičnosti duhovnega učitelja, kar je sicer za prvo fazo delovanja ISKCON-a veljajo, a Prabhupada preko modernizacije religijske tradicije ta model zruši. Z vzpostavitvijo korporativnega modela vodstva pomen karizme izniči, saj slednjo rutinizira in institucionalizira. Zadeva sproži veliko krizo skupnosti, saj so se člani skupnosti morali soočiti z redefinicijo vloge gurujev ter prenosom vodstva na GBC, organizacijo, urejeno po demokratičnih in racionalnih načelih. Že omenjena guru reforma iz leta 1984 drastično spremeni tradicionalno vlogo in položaj gurujev, saj GBC končno dejansko prevzame vodstvo in upravo gibanja. Posledično se število gurujev poveča, ukinjen pa je sistem *con*, po katerem so v določenem območju vsi člani gibanja avtomatično sledili istemu guruju. Danes je v ISKCON-u približno 80 gurujev, člani gibanja pa se lahko samostojno odločajo, kateremu bodo sledili⁶⁰.

V današnjem času so posledice guru reforme so dobro vidne, saj so templji v primerjavi s prvo fazo gibanja neprimerno bolj usmerjeni k izobraževanju in duhovni oskrbi, gibanje pa se je zlasti v zadnjih dvanajstih letih preobrazilo v zrelo organizacijo s pozorno selekcijo novih članov ter sistematskim poučevanjem nauka vajšnavizma (Črnič 2005: 67–69). Navkljub reformnim spremembam se v ISKCON-u srečujejo z neurejenim položajem poročenih bhakt z družinami, neenakopravnim položajem žensk, pomanjkanjem zaupanja v vodstvo gibanja ter neučinkovitim vodenjem in upravljanjem gibanja, kar je pokazala raziskava ameriškega sociologa E. Rochforda (glej v Črnič 2005: 69–72). Žal pa ne gre tudi mimo problematičnega položaja zlorabe otrok, kar je pomembno zaznamovalo nadaljnji razvoj in strukturo Gibanja (več v Črnič 2005: 72–76).

Predno preidem na temo ISKCON-a pri nas, le še drobec o strukturnih spremembah NRG V diplomskem delu je že bilo govora o značilnostih tovrstnih gibanj, kjer velja izpostaviti proces spreminjanja skozi čas. O strukturnih spremembah, večjem številu članov, spremembah v strukturi članstva, načinu vodstva in tipih avtoritete, izzivu druge generacije, modifikacijah verovanjskega sistema ter zmanjševanju razlik med člani in ostalo družbo, govori Eileen Barker (1995).

⁶⁰ Tako člani slovenskega gibanja po Črniču (2005) sledijo približno petnajstim gurujem.

4.5 ISKCON v Sloveniji : Skupnost za zavest Krišne

»Gibanje Hare Krišna je eno starejših, večjih, bolje organiziranih in bolj aktivnih ter slejkoprej najbolj opazno in prepoznavno novo religijsko gibanje v Sloveniji« (Črnič 2005: 97).

Lesjak (2001) označi položaj novih religijskih in duhovnih gibanj v Sloveniji za neproblematičen. Podoben občutek sem dobila tudi sama ob pogovorih z bhaktami, pripadniki obravnavanega gibanja. V intervjuju je govora tudi o diskriminaciji, kar pa sogovornica ni začutila. Podobno v Črničevi raziskavi (Črnič 2005) o pogosti diskriminaciji govori le 5.2%, o redkem oz. nedeživetem diskriminatornem obnašanju pa priča kar 71.3% anketiranih⁶¹.

»Skoraj naravni zakon je, da vsako novo, goreče religijsko ali duhovno gibanje v neki točki svoje zgodovine pritegne pozornost enako vnetih nasprotnikov, ki sporočilu in dejavnosti gibanja praviloma nasprotujejo z vsemi razpoložljivimi sredstvi...Nasprotniki so nove religije v njihovi novejši zgodovini, ob razmeroma tvegani posplošitvi sicer močno raznorodnega pojava, imenovali sekte (cults) ali škodljive sekte (destructive cults)« (Lesjak 2001: 1108).

Sektantstvo so tako povezovali s krivoverstvom, pranjem možganov, avtoritarnim načinom vodenja različnih skupnosti, fanatizmom, popolno predanostjo članov gibanja, goljufijo in zlorabo, torej z družbeno škodljivostjo in nesprejemljivostjo. Znanstveno pa moramo k analizi novodobnih oblik religij kot tudi tradicionalnih oblik religij pristopiti z metodološkim ateizmom brez stereotipov in predsodkov.

Nove religije Melton pojmuje kot primarne religijske skupine ali gibanja, »ki delujejo mimo ali ločeno od dominantne verske kulture (krščanskega zahoda), a v njej iščejo nove pripadnike« (Melton v Lesjak 2001: 1109). Tako mimo prevladujoče verske tradicije v Sloveniji deluje tudi Mednarodna skupnost za zavest Krišne, katera je leta 1983 dobila pravni status verske organizacije. Deluje pod imenom Skupnost za zavest Krišne s sedežem na Žibertovi 27 v Ljubljani. V Črničevem delu - V imenu Krišne (2005) se lahko podrobno seznanimo s slovensko Skupnostjo za zavest Krišne. Beremo o številu, narodnosti, starosti, izobrazbi in drugih socio-demografskih značilnostih pripadnikov gibanja, religijski preteklosti, intenzivnosti in ortodoksnosti religijskih praks članov, odnosih skupnosti z

⁶¹ O občasnih diskriminacijah pa govori 23.5% anketiranih.

okolico in širšo družbo ter analizo medijskega poročanja o skupnosti. Omenjeni avtor namreč izvede empirično raziskavo z namenom pridobitve informacij o skupnosti, njenem razvoju, delovanju, načinu življenja pripadnikov skupnosti, organizacijski shemi, religijski praksi, pa tudi profilu pripadnikov gibanja⁶².

Glede samega nastanka in razvoja gibanja velja poudariti, da se je gibanje pri nas pojavilo v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja, in sicer s prihodom nauka iz sosednje Hrvaške. Hare Krišna center je lociran na Žibertovi 27 v Ljubljani. Center opravlja dve funkciji, je kulturni in izobraževalni center kongregacijskih oz. laičnih članov, omogoča pa tudi duhovno šolanje v templju živečih pripadnikov oz. menihov. Tempelj ponuja tudi reden nedeljski program s predavanjem, duhovno glasbo in vegetarijansko hrano (prasadam), vsakodnevno jutranje in večerno predavanje ter tradicionalno čaščenje. Ostale aktivnosti bhakt so poleg prevajanja in deljenja knjig Prabhupade razdeljevanje brezplačne hrane revežem in brezdomcem, sodelovanje v projektu Food for Life, obiskovanje zaporov, psihiatričnih bolnišnic ter domov za ostarele. Poleti se odvija poletna šola bhakti-joge, raznorazni seminarji, duhovni programi in tečaji po Sloveniji. Omeniti velja prvi Festival Hare Krišna, leta 1990 in drugega tri leta kasneje. Leta 1994 se zgodi pada - jatra, mednarodna karavana miru, ki se ji pridružijo tudi mnoge slovenske bhakte, mnogi izmed njih pot nadaljujejo vse do Moskve. Leta 1996 v templju postavijo pravi oltar s podobami božanstev, pred tem čaščenje opravljajo na manjšem oltarju s slikami božanstev. Konec tega leta in v letu 1997 število pripadnikov gibanja doseže maksimum, saj v templju prebiva tudi do 65 članov (Črnič 2005). Leta 1998 skupnost dokončno preide iz tempeljske v kongregacijsko fazo, mnogi člani se iz templja izselijo in skupnost vodijo od zunaj. Nekateri guruji ISKCON zapustijo, nekaj bhakt prestopi v druge vajšnavske organizacije⁶³, sankirtan oz. deljenje knjig zaide v težave. Mnogi procese redne duhovne prakse postopoma opustijo, status bhakte postaja vedno bolj težko določljiv, večina starejših bhakt se od templja oddalji in vključi v širšo družbo. Mnogi izražajo razočaranje nad organizacijo skupnosti, nekateri še vedno ostajajo zvesti strogim načelom, spet drugi pa Krišni služijo na svojstven način.

Med leti 2002 in 2003 se negativni trend postopoma zaustavi. Tempeljsko življenje ponovno zaživi, novo vzpostavljeno vodstvo stremi k sistematičnemu izobraževanju bhakt in zdi se, da skupnost krizo prehoda v kongregacijsko fazo dokončno preide (Črnič 2005).

⁶² Več o raziskavi v Črnič, Aleš (2005): V imenu Krišne. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

⁶³ Npr. v Gaudija Math ali Radha-Kunda.

Organizacijska struktura in financiranje skupnosti je urejeno v skladu z globalnim ISKCON-ovim sistemom. V začetnem obdobju, približno do sredine 90-ih let, skupnost vodi predsednik in njemu podložnih šest bhakt. Kasneje, s prevzemom vodstva treh bhakt, vodstvo gibanja prevzame t.i. »svet skupnosti« in oblikuje se stopenjsko strukturirano vodstvo kot korak k demokratizaciji organizacije. Financiranje poteka podobno kot drugod po svetu, glavni vir dohodka je sankirtan, prostovoljni prispevki in donacije pripadnikov ter simpatizerjev skupnosti. Iz tujine pa po besedah vodstva finančne pomoči naj ne bi prejeli (Črnič, 2005: 108).

Bhakte⁶⁴ verujejo v karmo, univerzalni zakon dejanj in posledic ter v osrednjo doktrinarno idejo štirih regulativnih načel, katera jim pomembno zaznamujejo vsakdanje življenje. Gre za načela usmiljenja, strogosti, čistosti in resnicoljubnosti. Načelo usmiljenja dovoljuje izključno vegetarijansko prehrano, saj temelji na veri v karmo in reinkarnacijo⁶⁵. Načelo čistosti temelji na vzdržnosti od spolnosti zunaj zakonske zveze, v zakonu pa je spolnost namenjena izključno produkciji potomcev. Posameznik mora priti do spoznanja, da je najprej duhovna duša ter tako postopoma preko zavesti Krišne spozna ljubezen do Boga in svoje pravo bistvo. Preko petja svetih imen, bogatega transcendentalnega zvoka neposredne izkušnje z bogom, posameznik postopoma nadomesti vse fizične užitke. Materialno ugodje pa ga na poti spoznanja le ovira. načelo strogosti prepoveduje uživanje alkohola, drog, prave kave, pravega čaja in alkohola, saj vse to povzroča trenutne fizične užitke, ki posameznika omamljajo in spravljajo na stranpota. Resnični, najvišji užitki, ki se z materialnimi ne morejo primerjati, so dosegljivi le v duhovnem stanju. Četrto načelo, načelo resnicoljubnosti, bhaktam prepoveduje hazardiranje, igre na srečo in tudi denarne manipulacije, katerih cilj je kopičenje materialnega bogastva, ki pa lahko prinaša le kratkotrajno, minljivo in puhlo občutenje sreče.

Bhakte sledijo temeljnjam vajšnavskim vrednotam, kot so ljubezen, nenasilje, prizadevanje za mir, vdanost in služenje bogu, dobrotelost, strpnost in visoka morala...(Črnič 2005).

⁶⁴ Bhakte so člani obravnavanega gibanja, sami sebe imenujejo tudi vajšnave (verniki, ki častijo boga Višnu-ja), čeprav je znotraj vajšnavizma veliko vej, ki Višnuja razumejo na različne načine (Črnič 2005).

⁶⁵ Vsa živa bitja se nenehno rojevajo in trpijo v neskončnem krogu samsare, kar pomeni, da so vsa živa bitja enakopravna. Vsi smo duhovne duše. Mesojedci imajo veliko negativne karme, saj gre za načelo »ne ubijaj«. Preko prasada, hrane ponujene Krišni, se negativna karma očisti.

5. ZAKLJUČEK

V diplomskem delu razmišljam o religijskih tokovih sodobne družbe in kot odgovor na zastavljena vprašanja ponudim predstavitev Mednarodne skupnosti za zavest Krišne, gibanje, vezano na starodavno indijsko tradicijo. Osredotočim se na slovensko različico gibanja, ki je v našem kulturnem okolju prisotna že dobri dve desetletji. Gibanje s svojo drugačnostjo materializiran svet poziva k odrešitvi. Njihova filozofija pravi, da samo delovanje z zavestjo Krišne lahko pogojeno dušo reši spon materialnega sveta. Na poti odrešitve pa se je potrebno zavedati svojega odnosa z Gospodom - odnosa služenja, vdanega, ponižnega in ljubečega bhakti služenja, poznati štiri regulativna načela delovanja, živeti po njih ter sprejemati popolno, transcendentalno znanje od Krišne oz. njegovega nasledstva duhovnih učiteljev.

Metoda zavesti Krišne naj bi nas tako privedla do stanja duhovne popolnosti. Pogojena duša deluje na materialni ravni, za dvig na višjo raven pa je potrebna metoda zavesti Krišne. V materialni svet smo ujeti zaradi najrazličnejših posledic svojih prejšnjih grešnih življenj. Vede naj bi nam ponujale pot rešitve: iz svojega srca naj bi materialno navlako odstranili preko petja svetih imen ter vdanega služenja Gospodu. Osredotočiti se na Gospoda, najti zavetje v Njem in se očistiti pogojenosti preko transcendentalne ljubezni je potemtakem prava pot, ki vodi k odrešitvi.

Naj v uvodu zastavljeni hipotezi malce pokomentiram. Prva hipoteza, ki govori o odsevu sprememb širše družbe na področje religije, se zelo očitno izkaže kot pozitivna. Spremembe na širšem družbenem področju se namreč nujno odražajo tudi na področju religije, enem izmed relativno avtonomnih družbenih sfer sodobnega sveta. Proces sekularizacije kot oblike modernizacije na področju religije, individualizacije kot procesu osamosvajanja posameznika izpod spon družbe in institucionalna diferenciacija kot avtonomizacija družbenih sfer so tokovi religijskih sprememb. Druga hipoteza, prepletena s prvo, govori o individualni artikulirani religioznosti, katere temeljni subjekt in objekt je posameznik. Vpet v procese neskončnih izbir na različnih področjih je individuum soočen tudi z množico izbirnih vsebin na religijskem trgu, ki se mu odpira v vsej svoji pestrosti. Na religijskem trgu je tako moč zaslediti tudi množico novih religijskih skupin, ki so se na Zahodu pojavile v 60-ih letih prejšnjega stoletja. Tovrstna gibanja skozi diplomsko delo opredelim, nato pa pozornost usmerim na Mednarodno skupnost za zavest Krišne.

Obravnavano gibanje, Mednarodna skupnost za zavest Krišne, se tako izkaže kot možen odgovor na zastavljena vprašanja sodobnega individuumu. Intenzivne politične, ekonomske in socialne spremembe korenito spreminjajo življenjske poti in posamezniku puščajo proste roke pri izbiri vsebin, tudi religijskih. V predmodernih družbah religijska avtoriteta predstavlja edini vir legitimnosti, saj so cerkvene institucije posamezniku in celotni skupnosti nudile temeljna pravila, vrednote in norme. Religija je odgovarjala na vsakdanja, pa tudi na kompleksna življenjska vprašanja in tako predstavljala monopol nad legitimacijo individualnega in kolektivnega življenja. V modernih družbah temu ni več tako, religija je svoj monopol izgubila in postala le ena izmed ostalih relativno avtonomnih družbenih sfer. Kljub temu pa o izginjanju religije iz družbene sfere težko govorimo, saj smo priča pojavom prestrukturacije oziroma revitalizacije religije. Posameznik si namreč svojo religijsko identiteto preko selekcioniranja vsebin na pestri ponudbi razgibanega religijskega trga skrbno gradi.

V diplomskem delu sem se ukvarjala z religijskimi tokovi sodobne družbe, kamor sem poskušala umestiti Mednarodno Skupnost za zavest Krišne. Govora je bilo o procesih sekularizacije, racionalizacije, diferenciacije in avtonomizacije družbenih sfer, s posebnim poudarkom na svobodnem posamezniku, ki se v vseh svojih neskončnih izbirah lahko tudi kaj kmalu izgubi. Na religijskem področju, enem izmed ostalih avtonomnih družbenih sfer sodobnega sveta, kot primer izbire predstavim nova religijska gibanja, njihove značilnosti, klasifikacijo pa tudi vpetost v hindujsko tradicijo. Prav tovrstna gibanja morda lahko posamezniku pokažejo pravo pot, mu pričarajo pristen neposreden odnos z bogom in ponudijo odgovore, katere tako željno pričakuje. Bhaktin Tina, moja sogovornica v intervjuju pravi, da je srečna. Pravi, da se preko enostavnega procesa petja svetih imen očiščuje materialnega balasta ter v svojem življenju najde ravnotežje in odgovore, ki jih je iskala. Preko prakticiranja bhakti joge razvija odnos s Krišno in tako v sebi najde mir, ljubezen, sočutje...

6. LITERATURA

Aldridge, Alan (2000): *Religion in the Contemporary World: A Sociological Introduction*. Cambridge: Polity Press.

Aurobindo, Šri (1990): *Integralna joga: Psihologija duhovne rasti k polnosti bitja*. Ljubljana: Slovenska matica.

Bahovec, Igor (1997): *Pomoderna in spreminjanje religioznosti v sodobni zahodni kulturi*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Barker, Eileen (1983): New religious Movements in Britain: The Context and the Membership. *Social Compass* 30(1), 33–48.

Barker, Eileen (1989): *New Religious Movements: A Practical Introduction*. London: Her Majestys Stationery Office.

Barker, Eileen ur. (1993): *Sekularization, rationalism and sectarianism: essays in honour of Bryan R. Wilson*. Oxford: Clarendon Press.

Barker, Eileen (2001): »Kdo bo zmagal«? Nacionalne in manjšinske religije v postkomunistični družbi. *Časopis za kritiko znanosti* 29(202–203), 103–122.

Barker, Eileen (2001a): Znanstveno preučevanje religije? Saj ne mislite resno!. *Teorija in praksa* 38(6), 984–1003.

Barker, Eileen (2001b): Splošen pregled dogajanja na »sektantski sceni« v Veliki Britaniji. *Teorija in praksa* 38(6), 1103–1107.

Bartz, Wilhelm (1984): *Sekte danas: nauk, organizacija, rasprostranjenost*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Beck, Ulrich (1992): *Risk Society: towards a new modernity*. London, Newbury Park, New Delhi: Sage

Berger, Peter, L. in Thomas Luckmann (1999): *Modernost, pluralizem in kriza smisla: orientacija modernega človeka*. Ljubljana: Nova revija.

Bruce, Steve (2002): *God is dead: sekularization in the West*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Bruce, Steve (2002): *Religion in the modern world: from cathedrals to cults*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Chadwick, Owen (1993): *The secularization of the European mind in the nineteenth century*. Cambridge: Cambridge University Press.

Chryssides, George D. (1999): *Exploring New Religions*. London in New York: Cassel.

Chryssides, George D.(ur) (2006): *A reader in new religious movements*. London, New York: Continuum.

Črnič, Aleš (1999): *Azijske religiozno-filozofske ideje v sodobnih zahodnih družbah*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Črnič, Aleš (2000): *Izzivi nove religioznosti. Raziskovalno delo podiplomskih študentov Slovenije. Družboslovje in humanistika*. Ljubljana: Društvo mladih raziskovalcev Slovenije.

Črnič, Aleš (2002): *Nova religijska gibanja: primer mednarodne skupnosti za zavest Krišne, doktorska disertacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Črnič, Aleš (2005): *V imenu Krišne*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Davie, Grace (2000): *Religion in modern Europe: A memory mutates*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Dawson, Lorne (1998): *Compehending Cults: The Sociology of New Religious Movements*. Oxford: Oxford University Press.

Dobnikar, Borut (1983): *Nova religiozna gibanja: analiza primera: diplomatska naloga*. Ljubljana: FSPN.

Ferguson, Marilyn (1995): *Vodnarjeva zarota*. Ljubljana: Ad-hockracy.

Flere, Sergej in Kerševan, Marko (1995): *Religija in (sodobna) družba: Uvod v sociologijo religije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Goljevšček, Alenka (1992): *New age in krščanstvo*. Koper: Ognjišče.

Hall, John R. (1998): *The Apocalypse at Jonestown*. V Lorne Dawson (ur.): *Cults in context: reading in the Study of New Religious Movements*, 365–396. New Brunswick in London: Transaction Publishers.

Hamilton, Malcom (2005): *The sociology religion: theoretical and comparative perspectives*. London, New York: Routledge.

Hanegraaff, Wouter J. (1998): *New Age religion and Western culture: esotericism in the mirror of secular thought*. Albany (NY): State University of New York Press.

Heelas, Paul (1996): *The New Age Movement: The celebration of the self and the sacralization of modernity*. Oxford, Cambridge: Blackwell.

Hribar, Tine (1990): *Katoliška teologija in nova duhovna gibanja. II letno poročilo za leto 1990*. Ljubljana: RSS.

Introvigne, Massimo (1997): *Religious Liberty in Western Europe*. Dostopno na <http://cesnur.org/testi/Washington.htm> (25. februar 2007).

Introvigne, Massimo (2004): »Brainwashing«: *Career of a myth in the United States and Europe*. Dostopno na <http://www.cesnur.org/conferences/Brain.Wash.htm> (25. februar 2007).

Jambrek, Peter (1980): *Uvod v sociologijo: zgradba in razvoj družbe*. Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

Jogan, Maca (1995): *Sodobne smeri v sociološki teoriji: makro in mikro pristop*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lesjak, Gregor (2001): Fragment izvirne hipoteze o sektantskem pranju možganov. *Časopis za kritiko znanosti* 29(202–203), 123–139.

Lesjak, Gregor (2001): Nova religijska in duhovna gibanja v Sloveniji. *Teorija in praksa* 38(6), 110–1124.

Luckmann, Thomas (1997): *Nevidna religija*. Ljubljana: Krtina.

Melton, Gordon (2001): Pranje možganov in sekte: vzpon in padec neke teorije. *Teorija in praksa* 38(6), 101–1036.

Kerševan, Marko (1975): *Religija kot družbeni pojav*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Potrata, Barbara (2001): Verske ideje, verske prakse: slovenski novodobniki in njihove prakse. *Teorija in praksa* 38(6), 1144–1156.

Prabhupada, A.C. Bhaktivedanta Swami (1991): *Življenje izvira iz življenja*. Ljubljana: Skupnost za zavest Krišne.

Prabhupada, A.C. Bhaktivedanta Swami (1991): *Šri Iṣopaniṣad*. Vaduz: The Bhaktivedanta Book Trust International.

Prabhupada, A.C. Bhaktivedanta Swami (1995): *Pot popolnosti*. Vaduz: The Bhaktivedanta Book Trust International.

Prabhupada, A.C. Bhaktivedanta Swami (1995): *Śrīmad Bhagavatam*. Ljubljana: Skupnost za zavest Krišne.

Prabhupada, A.C. Bhaktivedanta Swami (prev.) (1998): *Bhagavad-gita, kakršna je*. Vaduz: The Bhaktivedanta Book Trust International.

Remond, Rene (2005): *Religija in družba v Evropi: esej o sekularizaciji evropskih družb v 19. in 20. stoletju (1789–1998)*. Ljubljana: Založba/* cf.

Satswarupa dasa Goswami (1994): *Prabhupada*. The Bhaktivedanta Book Trust International.

Smith, Houston (1996): *Svetovne religije*. Maribor: Obzorja.

Smrke, Marjan (2000): *Svetovne religije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Stark, Rodney in Bainbridge, William Sims (1996): *A theory of religion*. New Brunswick (N.J.): Rutgers University Press.

Swatos, William ur. (1993): *A future for religion?: new paradigms for social analysis*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage.

Tagore, Rabindranath (1994): *Religija človeka*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Tratnik–Volasko, Marjeta (1996): *Koncepti (de)sekularizacije, duhovna gibanja in nova evangelizacija*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, Mirjana (1995): *Prihodnost mladine*. Ljubljana: DZS

Wallis, Roy (1998): *Three Types of New Religious Movements*. V Dawson, Lorne L.(ur): *Cults in context: Readings in the Study of New Religious Movements*, 39–71. New Brunswick in London: Transaction Publishers.

Weber, Max (1988): *Protestantska etika in duh kapitalizma*. Ljubljana: Škuc

7. PRILOGA

Prepis intervjuja z bhaktin Tino Zupančič

Petek, 13.7.2007, sončno julijsko popoldne, bliža se 16.30, čas dogovorjenega termina intervjuja s članico gibanja ISKCON. Stopim skozi tempeljska vrata, kjer me pozdravi glasen Hare Krišna! Zavijem v tempeljsko prodajalno knjig, dišav, oblek... in ta bhakta že ve, da prihajam na intervju. Popelje me do Tine. Njen močan stisk roke in žareče oči mi vlijejo neko mirnost, zaupanje in domačnost. Razkaže mi tempelj in popelje tudi do oltarja z božanstvi ter mi razlaga njihov pomen. Usedeva se na preprosto klopco na tempeljskem dvorišču in najin pogovor se tako prične...

A: Koliko časa si že pripadnica Mednarodne skupnosti za zavest Krišne in kako se je tvoja pot pričela?

B: Približno deset let. Leta 1997 sem spoznala nekoga, ki je pač že bil v Indiji in je že prakticiral bhakti jogo. Potem sva postala par, ampak jaz kar še nekaj časa nisem vedela, s čim se ukvarja, vedela sem, da se ukvarja z duhovnostjo. Ja, deset let, ampak to ne pomeni še, da sem takrat začela prakticirat. Prihajala sem sem (op. v tempelj) vsako nedeljo, ful mi je bilo všeč, hrana mi je bila odlična. Že sama sem, preden sem prišla sem, bila vegetarijanka. Veš, ene resnice so preblizu, da bi jih videli. Zakaj bi morali biti vegetarijanci, zaradi enih osnovnih načel, nenasilje, usmiljenje do vseh drugih živih bitij... Tako da pred desetimi leti sem spoznala bhakte, potem je pa to proces. Vsi smo si tako različni, to je zelo odvisno, pa tudi duhovne predispozicije imamo drugačne. Mi verjamemo v reinkarnacijo, tudi v prejšnjem življenju smo že kaj prakticirali, če smo. Recimo moj proces je bil zelo počasen, po parih letih sem začela redno mantrati, nisem recimo takoj šla na 16 krogov, na 2-urne meditacije na dan. Zdaj recimo, šele enih 5 let resno prakticiram, resno v skladu zopet z mojimi standardi. Zdi se mi, da je ena osnovna stvar, da si iskren sam do sebe. Proces je 100%, filozofija je meni 100% čista, odvisno pa, kakšen si ti in kaj najdeš tukaj. Kaj ti tukaj najdeš, kaj te osreči in kaj te zadovolji.

A: Sklop vprašanj je razdeljen na splošen in pa konkreten del, ki se nanaša nate. Zanima me, zakaj se nekdo odloči postati bhakta in kako je to povezano z družbo? Kaj v družbi posameznika pripelje do tega oz. kaj je tebe pripeljalo do tega?

B: Težko vprašanje, zelo individualno, osebno vprašanje. Jaz ti bom odgovorila tako, nekdo drug pa lahko čisto drugače. Zame je bil to bolj podzavesten proces. Verjamem, da duša vse ve in da je polna znanja...Ampak jaz sem kot otrok ali pa ko sem živela na Švedskem, to je bolj protestantsko okolje in oče moje najboljšje prijateljice je bil duhovnik. Jaz sem se družila z njo in sem hodila v cerkev, ampak nekako sem videla razliko med mano in to prijateljico. Ona je nekako bolj verjela v boga, jaz sem tudi verjela v boga, ampak ne na tak način. Nekako nisem znotraj še čutila, kot otrok se ne zavedaš ravno teh stvari. Potem pa ko sem prišla sem (op. v Slovenijo) po 10 letih, ko sem bila stara približno 13, 14 let, sem nekako čutila, da nekaj manjka. Nisem bila zadovoljna sama s sabo, noter v srcu sem to čutila, to se ne da tako racionalno razložiti, intelektualizirati. In potem ko sem spoznala tega človeka, 97. leta in je potem moj partner postal, pet let sva bila skupaj, sem v bistvu spoznala, da je to nekaj zelo lepega. Tisti ljudje, ki so tukaj predavali, so prakticirali tisto, kar so govorili. Meni se zdi to vzgled, ni bilo razkoraka med besedami in dejanji. Mene to ful moti. Eno leto sem delala v socialnem delu ali pa na splošno, učitelj v osnovni šoli pa tudi v gimnaziji, se mi zdi, da mora biti tvoj vzgled. Delala sem z otroki na Centru za socialno delo Vič-Rudnik, meni to ni čisto socialno delo, če ti otroku želiš ponuditi kvalitetno družbo, kvalitetno druženje, ga spoznaváš z osnovnimi vrednotami v življenju, dobrimi vrednotami, potem greš pa na igrišče z njim, pa prižgeš cigareto. To ni zgled in se mi zdi, da potem ko sem spoznala bhakte, sem videla, da nisem našla nobenega drugega zgleda v naši družbi. Konec koncev, tudi naši starši so nepopolni, čeprav se 100% trudijo po svojih močeh. Ne vem, če sem ti odgovorila, ti me kar ustavi pa me preusmeri.

A: Začne se torej s tem, ko si spoznala prešnjega partnerja, si spoznala tudi bhakte in njihov način življenja. To je okvirno deset let nazaj, 5 let pa se z bhakti jogo aktivno ukvarjaš.

B: Čist tako da še povem, kaj se tukaj noter dogaja. Jaz ko sem spoznala bhakte, pa ko sem videla, da se trudijo, res trudijo živeti na tak način, meni so bili vsi lepi. Vsi so žareli. Kot najstnica zbiraš, ta je meni luštkan, ta mi ni, ampak bhakte so vsi lepi, ker so žareli, prav vidiš dušo v njih.

A: Če na tem mestu vpleteva še družbo, kaj v družbi in kateri procesi v družbi so te pripeljali do tega oz. kaj te je motilo v družbi, da nisi našla pravih odgovorov?

B: V naši družbi je ful enih problemov, vrednote padajo, še posebej pri otrocih sem videla, kako te osnovne vrednote padajo, ampak zdi se mi, da... V začetku vidiš probleme zunaj sebe, v smislu oh kako so oni bad, ker jejo meso, kako se oni grdo obnašajo. Zdaj čisto banalno govorim, ampak v bistvu se mi zdi, da moramo mi sebe spremeniti. Ne vem, nisem videla toliko problemov v družbi, ja, seveda, jaz sem se obrnila sem, ker nisem našla zadovoljitve zunaj. Ampak nikoli nisem toliko udrihala po naši družbi, čeprav oglaševanje, marketing propagirajo toliko negativne vrednote. Npr. oglaševanje Švedska-Slovenija, vse gre na seksualnost, tam so bolj inovativni v teh stvareh. Vse to vodi v take vrednote in ni čudno, da je toliko nasilja nad ženskami, ker moški to gledajo in mislijo, da je OK. Ni čudno, da se otroška pornografija razvija, če pogledamo recimo H&M in podobne trgovine, ki prodajajo totalno seksualna oblačila za otroke. To se mi zdi zelo nemoralno, moje mnenje, ne. Ampak ne morem njih obstojati, lahko tudi rečem, da če jaz ne bi bila tukaj oz. če se jaz ne bi začela vase poglobljati, bi mislila, da je to OK in bi iskala srečo v zunanjih stvareh, v denarju in prestižu. Meni je tudi denar pomemben, pa mogoče zde gledam na drugačen način, pa nočem biti zdej superiorna ali pametna.

A: Proces se je torej dogajal bolj znotraj tebe?

B: Ja, v srcu sem čutila, da se mi je neki zgodilo, in potem sem skozi Fakulteto za socialno delo, skozi proces odraščanja, tudi če ne bi bila tukaj, sem videla, da je naša družba daleč od idealne. Veliko dobrih stvari pa se tudi v naši družbi najde. Ne pomeni, da zdaj zavračamo vse. Pa čeprav nismo aktivno prakticiral, ampak uradno ja, tudi krščena nisem.

A: Zdi se, kot da v velikih tradicionalnih religijah posameznik ne najde več odgovorov. Gre za koncepte sodobne družbe, procese modernizacije, racionalizacije. Kot da ni več odgovorov na življenjska vprašanja, vprašanja človekovega obstoja. Se tradicionalne religije ne približajo dovolj sodobnemu posamezniku? V intervjuju s katoliškim duhovnikom je slednji poudaril koncept samouresničitve NRG, v smislu tega, da se posameznik odreši sam. Poudaril pa je tudi nevarnosti in pasti tovrstnih gibanj.

B: Veš kaj se mi zdi problem, tudi moja družinska prijateljica mi je feedback dala, da mi pridemo na ulice čudno oblečeni, skakajoč kot opice, pojemo. Rekla sem ji, da mogoče zgleda eksotično in tudi je, gre za propagiranje svetih imen. Vsako religijsko gibanje, vsaka religija ima svojo mantro. Vse je v zvoku, zvok je najpomembnejši. Če bi se jaz pred 10 leti pogovarjala s tabo, bi po moje hudo negativno vplivala nate in nase. Zdi se mi, da je to proces samouresničitve, kakor je dejal tisti duhovnik, hkrati bi pa poudarila, da ni to, vsaj naša filozofija v smislu, da se boš sam odrešil. Mi smo odvisni eden od drugega, smo kot ogledala, si pomagamo med sabo. Sam se ne more nihče odrešiti, razen izjemoma nekdo, ki je imel res »great mercy from God«. Drugače pa je nek proces, ki se ga držimo, je kakor formula. Glej, če jaz hočem končat faks ali pa napisat dipomo, moraš imeti mentorja, biti discipliniran, napisati toliko in toliko. Ravno tako je proces bhakti joge. Slediš nekemu procesu ali tako, kot če greš k nekemu psihoterapevtu. Gestalt terapija je, če narediš to pa to, dobiš ta pa ta rezultat. So zelo »down to earth« stvari, čeprav mislim, da bi mogli bit ne vem... Po eni strani ne odstopati od filozofije, pa še vedno biti v naših oblačilih, hkrati pa biti fleksibilni pa odprti. Ampak jaz mislim, da smo, ampak to je odvisno od države do države. Recimo, v Belgiji so še bolj odprti kot mi, mi smo kot Slovenci bhakti joga skupnost, v primerjavi z 10 nazaj, zelo zelo odprti. Ampak nekako se vsaka skupnost razvija v skladu s časom, v skladu z državo.

A: Zanima me nekaj glede odprtosti skupnosti. Ljudje lahko prihajajo na vegetarijanska kosila in nedeljska srečanja, kot si rekla, kaj pa če se kar nekdo znajde pred vašimi vrati?

B: Ni problem, včasih pridejo brezdomci sem, pa enega brezdomca smo sprejeli, stuširali, pobrili. Naša filozofija, Vede pravijo, da toliko in toliko kilometrov okrog templja ne sme biti nihče lačen. Zato imamo tudi »food polite« programe, delimo hrano zastonj. Ta hrana je ponujena Bogu, je »žegnana«, na drugi strani pa tudi pomaga ljudem, da niso lačni. Tako da mislim, da moramo biti odprti navzven in tudi smo. Naša skupnost je vsem, bivšim zapornikom, psihiatričnim bolnikom, intelektualcem, profesorjem, odprta skupnost. Pomembna je transparentnost, to nas loči od sekt in podobnih negativnih stvari. Sicer ne vem veliko o sektah, vem o masovnih samomorih, neumnosti, ki se dogajajo in podobnem, kar zasenči tudi ostala gibanja.

A: Kaj pa predstavitev v javnosti? Ob branju Črničeve raziskave (op. V imenu Krišne, 2000), sem zasledila, da je manj predstavitev v primerjavi npr. z letom 1995, 1996. Tudi prebivalcev templja je dandanes manj.

B: Možno, glej dinamika je drugačna. Leta 1995, 1997 se je tempelj vzpostavljala, bhakti joga se je začela in veliko je bilo menihov v celibatu, torej samskih fantov in punc, ki so tukaj živeli kot menihi in propagirali sveto ime, delali predstavitve in projekte v javnosti. Zdaj ne vem, če je toliko manj tega, meni se zdi veliko tega. Zadnje 3, 4, 5 let je zelo več, nekaj časa pa je bilo malo zatišja. Ampak ljudje so spremenili ašrame, način življenja. Na splošno se skoraj vsi v nekem življenjskem obdobju poročijo in imajo otroke, redko kdo ostane sam v celibatu in prakticira meniško življenje celo življenje. Dinamika se je spremenila, velik je otrok, to so družinski ljudje, ki delajo po 8 ur na dan, imajo otroke in maj časa, da se angažirajo v templju. Pomagajo pa na druge načine, ali denarno ali s svojim znanjem managementa. Ne vem, nisem toliko preštudirala Aleša (op. doc.dr. Aleš Črnič), zdi se mi, da se je spet začelo dogajati.

A: Mogoče se je družba tudi navadila na vas, niste več toliko v medijih...

B: Možno, ja. Prej je bilo bolj v smislu, kdo so to, kaj počnejo, bili so tudi kakšni škandalčki pa v Mladini prispevek. Možno, ja. V Sloveniji dobro sprejemajo bhakti jogo, v Franciji, kjer je tudi politika bolj rigidna, so zelo antikult nastrojeni. In recimo Belgija je kar tudi težava, tako da mi se v Belgiji opredeljujemo kot del hinduizma, ker hinduizem je pa priznana religija, potem smo mi pod marelo hinduizma, kar je tudi res. Ampak se ne moremo predstavljati kot tukaj, kjer imamo prednost, da se lahko predstavljamo kot bhakti joga, vajšnavska skupnost Hare Krišna. Slovenija je fajn, tudi urad za verske skupnosti nas je normalno sprejel in sodelujemo skupaj.

A: Kaj pa protisektantska gibanja pri nas?

B: V Sloveniji? Nisem sigurna. Uroš Lebar sigurno ve, to boš morala njega vprašat⁶⁶. Mislim, da nekaj obstaja. Imam enega prijatelja, ki nam je sicer naklonjen, a mi je pred parimi leti dejal, da je vključen v antikult gibanje. Slišala sem, da je na Hrvaškem pred parimi leti kar

⁶⁶ Po podatkih, pridobljenih z njegove strani, pri nas ne deluje nobeno protisektantsko gibanje.

nekaj staršev bilo negativno nastrojenih, ker so se njihovi otroci odločali in so jih na silo pripeljali domov in so bili razni škandalčki. Saj se tudi strinjam s tem, če starši ne dovolijo svojemu otroku, dokler ni polnoleten, načeloma nima kaj. Rada bi pa samo še to rekla, ko si omenila krščanstvo na začetku, mislim, da filozofija krščanstva zna bit zelo globoka in lahko najdeš zelo veliko odgovorov, ampak kaj pa masovno prakticirajo, pa da v cerkev hodijo zaradi običajev, to je druga stvar. Imam enega prijatelja, ki je zelo veren in moram reči, da se z njim zelo lepo pogovarjava, samo terminologija je drugačna. Procesi so različni, Bog je eden, samo ima več imen. Veliko tabujev ali pa predsodkov mi je on odstranil. Dialog bi bil torej čisto možen, mislim, da nekdo lahko pride k Bogu preko krščanstva.

A: Koliko pripadnikov gibanja živi v templju?

B: Ena punca živi v templju, to moram pa vprašat. Je en tim bhakt, brahmačarijev v celibatu, jih je enih pet, šest. V bistvu so tempeljski, so stalno tukaj. Vseh skupaj je enih deset. Ampak daj še malo vprašaj, število se spreminja.

A: Kaj pa dnevno dogajanje v templju, kot ga je opisal tudi Črnič v svoji raziskavi? Vstajanje ob 4.30, molitve, zajtrk...Tudi ostali pripadniki, ki ne živijo v templju, pridejo, kajne?

B: Zelo lepo je. Tudi ostali pridejo, to je od posameznika odvisno. Mi rečemo, da ima vsak svoj tempelj doma, eni imajo svoja božanstva. Nekateri tudi prihajajo sem v tempelj ob 4.30, pa grejo potem v službo, ampak to je spet od posameznika odvisno. Bhakti joga, to je sadana bhakti, to je ena stopnja, ki pomeni, da izvajaš strogosti, ampak te strogosti ti dajo ful sreče. Recimo, če zgodaj vstajaš, ko se zgodi zbudiš, je jutro vse mirno, vse še spi, nikamor se ti ne mudi, um je še miren in meditacija zjutraj je nekaj najlepšega. Tako da je strogost, ampak hkrati tudi velika sreča.

A: Kaj pa primerjava življenja zdaj in pred vstopom v Skupnost? Kaj se je spremenilo?

B: Velika razlika, velika razlika. Ne morem ti zdaj točno definirat, en faktor je spet odraščanje kot samo, ali bi bila v templju in prakticirala bhakti jogo ali ne, čeprav... Jaz sem zelo srečna. Moj okvir življenja, okvir življenja, če lahko tako rečem, je bhakti joga. Znotraj tega okvirja imam seveda vsakdanje probleme, ampak vidim en smisel, eno logiko v življenju, zakaj sem tukaj, kdo je Bog, spoznavam Boga skozi bhakte in svete spise...Veliko vprašanje imam,

kakšna bi bila, po moje bi bila zelo drugačna, če ne bi prakticirala duhovnega življenja, kakršnegakoli. Ne vem, mogoče bi me potegnil denar, prestiž. To je subtilno, itak vpliva na vse nas, tudi na bhakte. Kaj jaz želim predvsem delat, je, da najdem mir v sebi, kljub temu da sem mogoče malo živček oziroma kolerik po karakterju. Če ne bi prakticirala bhakti joge, ne bi bila tako mirna v sebi pa srečna. Srečna sem. Na življenje gledam tako, da moraš biti racionalen, moraš delovat z intelektom, ampak je tudi srce. Zdi se mi, da mi bhakti joga pomaga balansirat, da čutim nek balans v življenju. Čutim s srcem, hkrati pa tudi razmišljam z raciom, inteligenco. Duhovnost ni črno belo, prej sem mislila, da samo nekaj meditirajo, v templju pa berejo svete spise. Tudi to je duhovnost, samo odvisno je, kje si ti v življenju, ali si družinski človek ali menih v celibatu. Duhovno življenje je lahko vse, to je zavest, kako ti gledaš na to. Jaz v življenju želim imeti dovolj denarja, nimam čisto nič proti prestižu, ampak ne želim pa, da me ta prestiž potegne. Drugače nič ne vidim narobe imeti dober avto in dobro pozicijo v družbi, samo stati do tega je problem.

A: Bistvo je torej v zavesti?

B: Ja, bistvo je v zavesti, v tvojem odnosu do sočloveka. Če se ti delaš, da ne vem kako dobro meditiraš, pa če si do nekoga osoren, to ti takoj pove, na kakšni stopnji zavesti si. To so tako banalne stvari, ampak življenjsko pomembne stvari.

A: Bhakti joga je služenje Bogu preko ponižnega, vdanega služenja, upoštevanja regulativnih načel. Gre za način življenja?

B: Branje svetih knjig je pomembno, ampak to je le en aspekt. Recimo, pred 10 leti je bilo tako, ti si bhakta, če slediš regulativnim načelom, če bereš in mantraš. Ampak ni čisto tako. Vse je super in prav in tudi ta načela svobode, če enkrat probaš prakticirat ta načela, res vidiš razliko v življenju. Da ne ješ mesa, da ne gemblaš, to so etični standardi. Ne vem, recimo če se teh načel svobode ne bi držala, bi jaz bila zelo drugačna v umu. Služenje Bogu preko branja svetih tekstov in meditiranja je eden izmed osnovnih aspektov v duhovnem življenju in brez tega skorajda ne gre, ampak vse je v zavesti. Ti lahko služiš Bogu tako, da napišeš diplomo ali pa da dokončaš izobrazbo, ker je to prav, ker moraš biti odgovoren član v družbi. Tudi kot bhakta moraš biti odgovoren član v družbi. Kako bi ljudje gledali na nas, če bi bili sami neki... Ali pa če bi rekla, da je ta družba slaba, da nas briga za družbo in dajmo se izolirat.

A: Ni torej tako, kot je bilo v začetnem obdobju gibanja?

B: Tako je mogoče bilo na začetnem obdobju ali pa so bile te tendence v začetku, ampak to ni prav. To je spet proces zavesti, ko najprej vse zavračaš. V svetih spisih pravijo, zdaj ti ne morem točno citirat, od kje odlomek, da je narobe, če imaš averizijo ali preveč asimitete do enih stvari. Slabih stvari ni, samo tvoja zavest je pomembna. »Everything is in us«, kako se mi odzivamo na zunanje stvari. Vsak se odloča za svoj način življenja in tudi mi ne smemo obsojati in tudi ne bi smeli obsojati, čeprav nekateri posamezniki to počnejo in mene to zelo moti. Pri forumu recimo, sem pred kakšnimi 2 leti vidla en citat iz krščanstva, potem pa mi takoj udrihamo, češ da koliko smo mi boljši od krščanstva. Ampak to ni tal ponižnosti, mi moramo spoštovati duhovne prakse, kakršne so. Vsaka duhovna praksa naj bi govorila o ljubezni do Boga in bližnjega. Meni je to zelo grdo. Imam enega prijatelja, ki je krščansko usmerjen, pa ga ne morem povabit, da sodeluje v forumu, ker bi bil totalno užaljen. To je »big affence«. Čeprav se mi zdi, da se učimo, tudi bhakte nismo popolni, niso popolni, ampak mene to privlači, ker se trudijo.

A: V bhakti jogi si nekako deset let, spremembe si že omenila, da si srečna, da gre za sam proces v tebi... Recimo iskanje smisla in življenjskih odgovorov...

B: Zdi se mi, da bom bolj odgovorna članica v družbi glede na to da sem tukaj, vidim nek smisel in želim, da bi tudi nekaj v družbi za druge ljudi naredila. Se mi zdi, da me to tudi spodbuja v zavest Krišne. Imam iskreno željo slediti tem načelom, ampak nikoli ne veš, kaj se spremeni v življenju, da ne moreš več slediti enemu ali dveh izmed načel, čeprav vedno upam in delam, da ja. Kvaliteta življenja moram reči, da se mi je drastično spremenila. Subjektivno gledano, se mi je kvaliteta življenja zelo dvignila.

A: Kaj pa reakcija bližnjih in širše družbe, ko si se odločila za vstop v Skupnost?

B: Ja, tako, moja mama je v bistvu na začetku kar v redu sprejela, ker je tega mojega bivšega partnerja Iztoka spoznala. On je ful inteligentna, sposobna uspešna oseba v družbi, uspešen fotograf in ga je imela zelo rada in je v bistvu preko Iztoka to sprejela. Čeprav včasih se je tako hecala, da mi bodo oprali možgane, pa se jaz hecam nazaj, mami, super, saj potrebujemo, da nam malo sperejo možgane, saj potrebujemo to, kakšna pa je ta družba. Tako da moram reči, da načeloma so zelo dobro sprejeli moji starši. Prijatelji se včasih malo pohecajo pa kaj

je to, ti bodo sprali možgane, pa ves denar boš morala dati, kako boš pa živila. Ampak moram reči, da jaz sem vedno pridobivala, tudi glede denarja. Ko sem bila v totalni krizi, sem tukaj lahko jedla zastonj, zdaj sem dobila šolnino v Belgiji 2000 eurov. Lahko rečem, da imam tako karmo, vsak človek ima svojo usodo in svoj odnos do življenja in drugi reagirajo na določene načine do tebe. Moji prijatelji so načeloma vsi ful dobro sprejeli. Skaterji, ko me vidijo, mi rečejo Hare Krišna bejbi, tako da imam tako karmo, da vsi vejo, nikoli nisem skrivala tega. Tudi na faksu me ful podpirajo, na Fakulteti za socialno delo. Napisala sem tudi dokvalifikacijsko nalogo, ful podpirajo projekte v templju, tako psihično podpirajo. Hočejo vedeti, kaj se dogaja v templju, svetovalna služba se je vzpostavila tukaj, tako da načeloma ful dobro. Vedno so vprašanja pa izzivi pa kakšna drezanja, nikoli mi ni bil problem odgovarjat na ta vprašanja. Nikoli se nisem pustila diskriminirana s strani družbe.

A: Si kdaj občutila diskriminacijo s strani družbe?

B: Nikoli se nisem počutila diskriminirana s strani družbe. Imam pa eno prijateljico, ki ji je mama stran metala sarije. To je 6 metrov dolgo blago, ki si ga na tak način gor daš. Sari, to je ženska obleka, doti pa je moška. Srečo imamo v Sloveniji, po filozofiji gun materialne narave smo v guni vrline. Se mi zdi, da je Slovenija kot država, še vedno v guni vrline. Tudi glavno mesto Ljubljane ne daje občutek velemesta, še vedno je to majhno mesto.

A: Lahko o gunah materialne narave malce več razložiš?

B: Vrlina ni nujno, da je edina, kar je pozitivno. Vrline, te gune se v tem obdobju kali juge zelo mešajo med seboj. Težko je nekoga najti 100% v guni vrline. Recimo strast, Brahman, ko je kreiral, je bil ful v strasti. Ko kreiraš, potrebuješ strast. Vrlina je najbolj ugodna. Strast, se mi zdi, da malo strasti potrebuješ, samo odvisno, kakšna je, lahko je konstruktivna ali negativna. Potem pa še nevednost, v nevednosti smo v tej dobi konec koncev vsi. Če bi mi mi bili vsi v hudi vednosti ali razsvetljenosti, bi drugače delovali in bi bili na drugi stopnji zavesti.

A: Kako se odrešiti učinkov kali-yuge, zaslepljenosti z materialnim?

B: Recimo preko našega procesa, preko bhakti joge, krščanstvo ti bo povedalo drug proces. Recimo v prejšnjih obdobjih so izvajali žrtvovanja, v kali jugi je najlažji proces odrešitve oz

proces prakticanja proces petje svetih imen. Enostavno je, »you can do it anywhere, anytime«. Ne opravljamo žrtovanj. Ok, imamo osnovne stvari, so poroke, pa otrok se rodi in naredimo žrtvovanje, ampak niso to tisti obredi žrtvovanj, kot jih delajo brahmani oz. svečeniki po ne vem koliko ur dnevno. Osnovna stvar je petje svetih imen oziroma mantra, to »free your mind«, da si miren in da lahko potem s tem mirom oz. zadovoljstvom deluješ v svetu. Ti zdaj mene sprašuješ kot praktikantko toliko in toliko let, nekdo drug ti bo povedal čisto na drugačen način, mogoče malo bolj filozofsko.

A: Ostala NRG v Sloveniji. Oziroma naj bi obstajalo še neko gibanje, ki naj bi se odcepilo od vas?

B: Odcepilo? Ne vem. Ne vem veliko od njih, kaj so oni? Mi smo gaudija vajšnava, mogoče je še kak drug gaudija mat. Ne vem veliko o njih, vem, da oni mantrajo, da imajo podoben proces, ampak mogoče ne sledijo tem načelom. To ti ne znam najboljšo odgovoriti, to ti bo kakšen menih lahko povedal. O ostalih gibanjih, npr. Jehovove priče, ne vem veliko. Vsake toliko časa potrkajo na vrata templja, ena načela imajo luštna, z drugimi pa se ne morem »too much relate to«, sledijo tudi Bibliji, ampak samo enemu delu. Nisem čisto sigurna, ampak mislim, da imajo to filozofijo, da je samo toliko in toliko ljudi, ki so legitimni za odrešitev. Ampak ne morem nič govoriti o tem. Po naši filozofiji smo vsi duhovne duše, ne glede na status, spol in v bistvu smo si vsi enakovredni. Najprej smo duše. Tudi ko duhovno napredna oseba vidi klošarja, naj bi v njem najprej videla dušo.

A: Kako pa vas sprejemajo prebivalci v neposredni bližini templja?

B: Kar v redu, včasih za kakšen festival delimo piškote in letake. Tukaj je ena gospa zelo naklonjena, sicer ne prihaja vsak dan, potem je bila ena stara gospa, ki je že umrla oz. zapustila telo in je bila skozi na oknu pa nas je pozdravljala. Logično da na začetku nam niso bili tako naklonjeni, ob 5-ih zjutraj imamo petje, oni še vsi spijo, tako da tudi mi gledamo, da vedno zapiramo okna, kadar pojemo. Kadar so kakšni večji festivali, je veliko avtomobilov, ki parkirajo tukaj, in logično da ljudje niso tako tolerantni. Ampak načeloma se mi zdi, da je kr OK. Seveda, če bi bila jaz sosed in bi me vsako nedeljo zaparkirali pred garažo, da ne bi mogla ven...

A: Hotela si reči nekaj o duši...

B: Hotela sem to reči, ena ful banalna stvar, ki je pa meni res pomagala, je to, da mi nismo to telo, mi smo duhovna duša, pa tudi mi nismo ta um. Um je nekaj drugega in prepoznati, kaj je duhovna duša, pa nam Bog govori v našem srcu, pa naš um, to je recimo ena stvar, ki mene ful zanima. Kako deluje ta um in recimo, ko mantram oz. ko meditiram, vidim, da postane moj um bolj miren in kako prijateljica postanem z mojim umom. Um je lahko tvoj največji sovražnik, tudi sama vidim ali pa tvoj najboljši prijatelj. Zdaj odvisno, kako ti izbiraš ta balans in kako um deluje nate kot osebo, kot dušo. To je bila meni ful realizacija pred parimi leti. Uau! Enkrat sem se tuširala in tako hmm, jaz nisem ta um. To je ena taka zanimiva stvar, pol pa so mi še spisi to potrdili. V bistvu, ko bereš svete spise, aha efekt dobim, v bistvu mi vse to že vemo, samo spomnit se moramo. In potem mantranje, ta proces se prebudi, da se začnemo spominjati izvirne narave, duhovne duše.

A: Mogoče kakšna beseda o reinkarnaciji in karmi kot rezultatu preteklih dejanj?

B: Pred parimi leti na Švedskem je neki fuzbaler izrekel eno stvar, pač ne vem, da ta človek je tako pa tako, ker ima tako karmo. Potem pa je cela javnost skočila nanj, kaj se gre. Ja, karma...hmm...v svetih spisih veliko govorijo o karmi. Je akcija-reakcija, to kar nekaj narediš, to dobiš. Ti se nekaj potruдиš in dobra dejanja seješ ali pa ne. Ne vem, če bi lahko veliko stvari povedala o tem. Vem, da je to naravni, logični zakon. Ne morem pa reči, da v tem življenju to pa to delam, da bom v naslednjem življenju nekaj. Ni vse tako črno-belo v življenju, ne moreš tako predvidevat, vse je odvisno od Boga, od Krišne. Nimam dovolj znanja, da bi lahko govorila o teh stvareh. Vem pa, da dobra dejanja ženejo dobra dejanja, negativna negativno. Reinkarnacija pa se mi zdi tudi zelo logična, nekateri stari rečejo, da se počutijo tako mlade, pa poglej kakšen sem. Pred 30 leti sem jaz bila otrok, dojenček, jaz sem ista oseba, pa poglej kako sem se spremenila. Izkušenj imam več, vem pa, da sem še vedno ista oseba, čeprav se ful spreminjam. Če pa še bereš o teh stvareh, ti košček po košček postane jasno, da je to reinkarnacija.

A: Kaj pa kastni sistem v Indiji, lahko rečemo, da gre le za ohranjanje moči vladajočih?

B: Ja, kastni sistem je ful sprevržen. Krišna je v Bhagavad-giti vzpostavil sistem varnaašrama sistem, pač ti si brahmana, ti si vajšija, to pomeni, da si trgovec. Kšatrija, da si bojevnik, naši

poklici recimo policist, šudra delavec. Če si ti na tem nivoju, kot nam je Krišna razložil, je to čisto nekaj drugega, kot zdaj to v Indiji izkoriščajo. Tako da ja, kastni sistem je grozen v Indiji, ampak izvoren sistem varna ašrama, kot je opisal v Bhagavad-giti, ni nič narobe v tem, vsak naj dela v skladu s svojimi sposobnostmi. Jaz vem, da nikoli v življenju ne bom ne vem kakšen intelektualec, moj bodoči mož vem, da je. Zakaj bi se jaz silila biti intelektualec, če nisem srečna v tem. Recimo, če so pa vsi srečni na svojem položaju in tako živijo, potem ni problemov. Sveti spisi pa tudi pravijo, da to ni na podlagi rojstva, ampak sposobnosti in kvalifikacij. V prejšnjih življenjih, če smo mi duhovna duša, pa če si kvalificiran nekaj početi, zakaj ne bi to počel. Moj bodoči mož je dvojno iniciiran, se pravi, da je brahmana in izvaja pač razne poročne obrede. En kastni brahmana bi ga lahko diskvalificiral. Velik je enih stvari, o katerih ne vem, kaj se dogaja v kastah na račun kastnega sistema.

A: Zanima me, kaj je bistvo življenja bhakte.

B: Prva asociacija, ki mi je na to prišla, je biti srečen v življenju. Imaš milijon odgovorov na to vprašanje. Jaz bi rekla biti srečen, ampak kaj pomeni biti srečen? Vsak ima svojo definicijo sreče. Jaz vem, da biti srečen zame pomeni biti v bhakti jogi, se poglobljat vase, skušati razvijati odnos s Krišno, z Bogom. Ampak Krišna želi od nas, pač prvotno moraš ti razvijati odnos do soljudi, torej če si v dobrih odnosih z ljudmi, si srečen in to je tudi nekako bistvo bhakti joge. Pač služiti drugim, imeti ponižni stas, ne biti superioren nad drugimi, ampak biti ponižen. Če si ti služabnik od služabnika od služabnika od služabnika, bo Krišna ful zadovoljen z nami in nam bo dal veliko milosti in tudi notranje sreče in zadovoljstva. Tako da bistvo bhakti joge je razvijati odnos z Bogom in razvijati ljubezen do Boga. Vsi ljudje iščemo, kaj mi iščemo? Lahko trdim oz. verjamem, da vsi iščemo ljubezen v tem svetu ali skozi prestiž ali skozi denar ali skozi odnose. Zakaj se človek ali neki manager, ki dela 25 ur na dan, karikiram, zakaj se on dokazuje? Ker hoče biti sprejet, ker hoče nekaj dokazati. Hoče biti sprejet, ljubezen. To je nekaj daleč gor, a zdi se mi, da kljub temu, da je filozofija tako zelo visoka, da je iskrenost zelo pomembna pa odnosi. Po eni strani zelo visoka, po drugi zelo preprosta, »down to earth« filozofija.

A: Je preplet sodobne družbe, posameznika v njem in gibanja torej mogoč?

B: Mi ne moremo reči, aha, ti nisi bhakta, jaz pa sem bhakta. To je narobe, vsi smo duhovne duše in v tem, kaj naj bi bhakta počel, je, da je dober do drugih ljudi ali pa da drugim daje to

znanje, če ti želijo. Vsiljevati, recimo, kakor je bilo pred leti včasih ali pa še zdaj kakšnega fanatika srečaš, povsod, v vseh religijah, to ni OK. Ampak če kdo želi, mu daš to znanje na kakršenkoli način. Bogu lahko služiš s tem, da si prijazen do nekoga, pa ne rabiš niti omeniti Krišno, ampak se pokažeš kot oseba. Boš videla, zanimivo mi je tako, zanimivo bo, če boš par intervjuvancev imela in primerjala med njimi. Različni aspekti bodo notri prišli.

V nadaljevanju intervjuja se pridružita še dve pripadnici Skupnosti za zavest Krišne, in sicer Kristina in Petra. Sledi debata o stvarjenju sveta bolj s filozofskega stališča. Govorimo o Brahmanu kot prvem živem bitju, ki kreira svet. Kako je torej svet nastal? Debata teče o Brahmanu kot prvem živem bitju, ki ga je Krišna opravičilo, da kreira materialni svet. Zaradi nerelevantnosti tega aspekta le povzemam o čem teče pogovor. Poudarek je namreč drugje.

P: Višnu je tisti, ki vzdržuje, najtežje je vzdrževati. Lahko nekaj ustvariš in uničiš, ampak najtežje je pa vzdrževati in to je Višnu-Krišna. Recimo Brahma pa Šiva nista Krišna. Višnu pa je Krišna. Ampak to je ful zakomplicirano. Krišna je nerojen, on je vedno prisoten. Krišna je vedno bil in vedno bo. On je v vsem, v vsakem živem bitju. V vsakem atomu je. V vsakem srcu je duša in nadduša. Mi kot srce in Krišna kot nadduša, ki opazuje in vse ve. Vedno nas spremlja.

B: Zaradi umiritve uma mantramo in meditiramo, da slišimo pravi glas, naš um nas zavaja. To je v bistvu vse eksperimentalen proces. Jaz vedno tako rečem, tudi recimo če nekdo prakticira krščanstvo, jaz vedno rečem, super, ti kar mantraj svoje mantre. Poizkusi tudi Hare Krišna mantro ali pa kakšne druge vedske mantre. Treba je spodbujati vsakega posameznika pri svojih stvareh in vse je v zvoku in v teh mantrah. Te mantre so fantastične, ful lepe zvočne vibracije.

A: Zakaj naj bi bilo vaše gibanje zanimivo za kristjane?

B: Ne vem, kaj bi odgovorila. Zdi se mi, da je zelo zanimivo, ker govorimo o eni in isti stvari, samo drugo terminologijo imamo. Malo je drugačen proces, a mislim, da se v mnogih stvareh lahko najdemo, v teh osnovnih vrednotah. Petra, kar pomagaj.

P: Lahko je neko dopolnilo, krščanstvo govori o Bogu, o Jezusu, o trojstvu Boga. Tudi kristjani imajo ta aspekt. Tukaj so božanstva, pet jih je. Mogoče je za nekoga čudno, kako pet božanstev, a ni Bog samo eden? Tudi krščanstvo ima troedinega Boga. Ampak kakor sem brala in se poglobljala v Sveto pismo, se mi zdi, da nima toliko poudarjenega tega osebnega odnosa z Bogom, kar je v bistvu najvišje v tem svetu. S komerkoli imaš odnose, lahko imaš odnos s svojim kulijem, lahko si za računalnikom, lahko nevemkaj počneš, ampak največja draž in zadovoljstvo je v tem, da se z neko osebo pogovarjaš. In isto je z Bogom, veš, to je nekaj najvišjega. Mislim, da tega v krščanstvu vsaj jaz nisem našla. Saj mogoče je. Ne vem, kako si oni Boga predstavljajo, neka stereotipna predstava obstaja o starčku z brado. V bistvu zaradi tega, ker imamo neko tendenco, da imamo nek odnos z nekom, zaradi tega je za vsakogar, ne le za kristjana, privlačno. To najdeš tukaj.

B: V bistvu je Krišna v vsem, v vseh živih bitjih, hkrati pa vemo, da je oseba, da je eden. To so ti trije aspekti: kot nadduša, kot brezosebna vseprežemajoča energija (narava) in Vrhovna Osebnost (najvišja božanstva).

P: Ampak če razumeš, da je Krišna vsepovsod, da je tudi materija njegova energija. V bistvu vse, kar vidiš, je on, je del njega. Imaš notranjo energijo, to je Krišna, božanstva, njegov duhovni svet, potem zunanjo energijo, to je materialni svet, katero porabi, da Brahman skreira, in mejno energijo. To so pa duše. Izbiramo, ali bomo pod vplivom zunanje ali notranje energije.

B: No, to je pomembno, Petra ti že bolj filozofsko razlaga, jaz sem ti zelo tako »down to earth« razložila. Pomembno je, da tudi filozofsko povežeš vse te stvari.

A: Še mogoče vprašanje glede samega bistva življenja bhakte. Zakaj bhakta, torej? Zakaj si postala bhaktin?

P: Nekako se mi zdi, da bistvo mojega življenja je v tem, da stremim k temu, da nekoč postanem bhakta. OK, saj si bhakta, a če dejansko pogledaš, kaj bhakta pomeni, je v bistvu tista oseba, ki že ima razvito ljubezen do Krišne. Karkoli počne, vedno misli na Krišno in nikoli ne devira od tega, ampak je vedno samo... Rečeno je, da ima ta oseba en interes s Krišno. Da to, kar si Krišna želi, to tudi on želi. Takrat, ko imaš en interes z Bogom, takrat si bhakta. No, in jaz sem na poti tega in se trudim. Bhakta sem postala ravno zaradi tega, kar

sem ti že prej rekla. Tukaj sem dobila vse odgovore, videla sem ljudi, ko dejansko živijo svoje življenje po tem, kar učijo sveti spisi. Ni to, da živiš že idealno, ampak si ljudje vsaj prizadevajo za to. To mi je bilo vedno tukaj zanimivo, da vidiš, da so dokazi, imaš žive dokaze, da to pa funkcionira. To pa je res tisto, kar te osreči, kar ti lahko da zadovoljstvo. To me je v bistvu prepričalo.

A: Kakšen pa je bil odnos okolice na začetku, ko si se odločila postati bhakta?

P: No ja, na začetku je bilo kar... Vzgojena sem bila v krščanskem duhu, pa je bil mogoče za njih ta preskok narediti... Recimo, naravno je, da če človek ene stvari ne pozna, potem se bojiš tega. In ravno tako so moji starši, stereotipi, predsodki pač vedno so. Na začetku so tako malo negativno reagirali, ampak zdaj po tolikih letih pa nisem samo jaz bhakta, ampak tudi moja sestra in cela njena družina. Od sestre mož jih je pripeljal do tega, najprej je mene, nato sestro in celo družino. Potem pa sčasoma vidijo, da je pač tvoje življenje drugačno, res da malo nenavadno, ampak vse, kar počneš, dejansko ni nič slabega. Samo pozitivno. In to spoštujejo na nek način, še vedno niso 100% sprejeli, ampak spoštujejo pa mojo odločitev. Moja mama skrbi za vegetarijansko hrano, se ful potrudi in tako naredi vse za mene. Pa ne samo ta družina, ampak generacija nazaj in naprej, se tudi z njimi že tako poznamo.

B: To je res, veš. Tudi moja babica, ki je meso, moja mama niti ne toliko. Ampak ko sem postala vegetarijanka, avtomatično začnejo z bolj zdravo hrano.

P: Pa mogoče tako vpričo tebe ne, ko te pa ni zraven, pa se hvali, moja hčerka je pa vegetarijanka (smeh). Ko si pa zraven, pa še vedno včasih reče, a ne bi ti tega pojedla, saj so jajca noter, ampak kar daj pojej (smeh). Ko te pa ni, so ful ponosni nate. Ti se odločiš za neko idealno življenje, ni da ga lahko vsakdo sledi in zaradi tega te spoštujejo. In tudi, ko vidijo, da ne deviiraš od tega, da si enkrat tako, drugič tako, ampak si vedno tako. To cenijo. Jaz tudi ko sem doma, vstanem zgodaj zjutraj in meditiram. Na začetku tega nisem počela, nisem hotela vznemirajat, ampak sedaj pa dejansko mami to lepo sprejema. Na začetku je bilo vprašanje, kakšna vera je to, samo molite (smeh). V krščanstvu pravijo moli in delaj, potem sem si pa rekla, da bom začela lepo zgodaj vstajati, da bom zjutraj molila, potem pa delala. In zdaj je čisto happy (smeh).

B: Večkrat je ta predsodek, tudi to moje prvo srečanje z bhaktami na Čopovi, ko sem bila še v gimnaziji, še več kot 10 let nazaj. Kaj so to eni lepi fantje, pa sigurno bluzijo in nič ne delajo, sem si mislila. Potem pa spoznaš, da ni čisto tako.

P: V bistvu, ko razumeš, vidiš, da največ delajo. Ko pojejo Hare Krišna, delajo za dobrobit vseh, ne le za svojo. Ko pojemo Hare Krišna na ulici, imajo vsi dobrobit. Prabhupad je rekel, da ni prišel na Zahod, da kristjane ali pa muslimane naredi Hare Krišna, ampak je rekel, vi prakticirajte to, kar imate, samo Krišna naj bo center vašega življenja. Krišna oziroma Bog. Zunanje stvari pomagajo.

B: Bhakti joga se doda k normalnemu življenju kot praksa. Oblačila tudi pomagajo. Če imam jaz sari oblečen, se drugače počutim, se tudi začnem lepše obnašati. Odvisno je, čisto psihološki vpliv je to. Še vedno zunanji vplivi zelo vplivajo na nas, zato poskušamo biti v vrlini, imeti čisto okolje doma, pospravljati, pač poskušati razvijati vrlino na različne načine.

A: Kako materializem sodobne družbe vpliva na bhakte?

B: Seveda vpliva.

P: Karkoli ni uporabljeno za Boga, je ničvredno, je maya. Poznaš ta izraz? Je iluzija. Jaz dolgo časa nisem štekala, kaj mislijo s tem, saj potem poštekaš. In vse tisto, kar pa uporabiš, lahko je čisto ista stvar, recimo svinčnik lahko uporabiš za napisati poslovilno pismo pred samomorom ali pa zato, da na nek način služiš Krišni, to kar ti zdaj počneš, recimo. Tudi ti na nek način služiš Krišni, da o njem raziskuješ. To je v bistvu vsa skrivnost, ki jo moramo poznati in nekako aplicirati v naše življenje.

B: Veš kaj mi je enkrat en skater reku, pač poznam jih, ker sem o njih diplomo pisala. In tako srečam enega prijatelja in meni so ravno eno kolo ukradli za 200 eur, pač zelo drago kolo. Kolo je moje prevozno sredstvo, pa že vse življenje sem na kolesu in to meni pomeni skoraj kakor postelja. In jaz mu potarnam, da so mi ravnokar kolo ukradli, on pa reče: Pa kaj je s tabo, ti si Hare Krišna bejbi, kaj ti rabiš tako drago kolo? Veliko ljudi si predstavljajo, da moraš biti asketski tudi v zunanjem smislu. Moramo biti asketi noter, to je težko razložiti. To ne pomeni, da če imaš ti kolo ali kaj dobrega, da pač... Ni to merilo. Zavest je važna.

B: To je pomembno, da se zavedaš, da karkoli uporabljaš, je od Krišne. On nam je dal na uporabo, on je lastnik vsega. Nič ni naše. Če imaš to zavest, veš da je njegovo in uporabiš za njega.

B: Spoštuješ to. Če si pa lastimo stvari, trpimo. Če si lastimo nekoga ali pa kakšno stvar, trpimo, ker izgubimo vse na koncu. Meni so bhakte posebna vrsta ljudi, včasih rečem, tudi če se neumnosti pogovarjamo med seboj, je to nekaj zelo lepega, je draž...

Pogovor se počasi približuje koncu, s Petro se odpraviva v tempeljsko dvorano, kje se prične večerni program, malce kasneje za nama pride tudi Tina. Opazujem zamaknjene bhakte, ki pojejo sveta imena in zraven poplesavajo. V vedno močnejšem zanosu zavesti Krišne se mi zdijo njihovi koraki, ploski, bobni in činelice...